

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

EX. A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1946: 30
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

SOCIALUTBILDNINGSSAKKUNNIGA

II.

UTREDNING OCH FÖRSLAG

RÖRANDE

STATSVETENSKAPLIGA

EXAMINA

M. M.

S T O C K H O L M

1 9 4 6

Statens offentliga utredningar 1946

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående rundradion i Sverige. Dess aktuella behov och riktlinjer för dess framtida verksamhet. Norstedt. 167 s. **K.**
2. Dödfödheten och tidigdödligheten i Sverige. Dess samband med nativitetssminskningen och dess förhållande vid olika former av förlossningsvård samt dess socialmedicinska och befolkningspolitiska betydelse. Av C. Gyllenswärd. Beckman 115 s. **S.**
3. Betänkande med förslag till ändrade grunder för Hottningsslågslämnningen m. m. Haggström. 99 s. **Jo.**
4. Betänkande med förslag angående uniformspliktens omfattning för viss personal vid försvarsväsendet. V. Pettersson. 59 s. **Fö.**
5. Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. V. Pettersson. 351 s. **S.**
6. Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. Bilagbr. Beckman. 153 s. **S.**
7. Betänkande och förslag rörande åtgärder för att begränsa antalet kontraktsanställt manskap inom krigsmakten. Beckman. 136 s. **Fö.**
8. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. Marcus. 146 s. **Fl.**
9. 1945 års universitetsberedning. 1. Docentinstitutionen. Haggström. 62 s. **E.**
10. Betänkande med förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. Katalog- och Tidsskriftstryck. 217 s. **K.**
11. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 2. Folkskolan. A. Allmän del. Idun. 341 s. **E.**
12. Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del I. Beckman. 216 s. **E.**
13. Investeringsutredningens betänkande med utredning rörande personal- och materielresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt av utredningen tidigare framlagt förslag. Marcus. 72 s. **Fl.**
14. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 4. Realskolan. Praktiska linjer. Idun. 193 s. **E.**
15. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 2. Folkskolan. B. Förslag till undervisningsplaner. Idun. 253 s. **E.**
16. Betänkande angående forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område i Norrland. V. Pettersson. 133 s. **Jo.**
17. Den familjevårdande socialpolitiken. Beckman. 132 s. **S.**
18. P M angående utvecklingsplanering på jordbrukets område. Marcus. 252 s. **Jo.**
19. Betänkande med förslag rörande den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation. Idun. 92 s. **Fö.**
20. Betänkande angående den centrala organisationen av det civila medicinal- och veterinärväsendet. Idun. 361 s. **S.**
21. Betänkande med utredning och förslag angående rätten till arbetstagarers uppfinningar. Norstedt. 71 s. **Ju.**
22. Betänkande med förslag till ordnande av kreditgivnings- och rådgivningsverksamhet för hantverk och småindustri samt bildande av företagarnämnder. Marcus. 144 s. **H.**
23. Socialvårdskommitténs betänkande. 12. Utredning och förslag angående moderskapsbidrag. Beckman. 115 s. **S.**
24. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 1. Förslag till effektiviserad kurators- och arbetsförmedlingsverksamhet för partiellt arbetsföra m. m. Katalog- och Tidsskriftstryck. 200 s. **S.**
25. Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar m. m. av betydelse för rikets försvar. Norstedt. 37 s. **Ju.**
26. Betänkande angående tjänstepensionsförsäkringens organisation. Marcus. 71 s. **H.**
27. Betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1946/47 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. vij, 378 s. **Fl.**
28. Bilagor till betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1946/47 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. 95 s. **Fl.**
29. 1943 års jordbrukstaxeringsakkunniga. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser i fråga om taxering av inkomst av jordbruksfastighet samt lag om jordbruksbokföring. Marcus. 281 s. 3 bil. **Fl.**
30. Socialutbildningssakkunniga. 2. Utredning och förslag rörande statsvetenskapliga examina m. m. Haggström. 127 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1946:30
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

SOCIALUTBILDNINGSSAKKUNNIGA

II.

UTREDNING OCH FÖRSLAG

RÖRANDE

STATSVETENSKAPLIGA

EXAMINA

M. M.

STOCKHOLM 1946
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.
480843

STENOGRAFISKA FÖRELÄSNINGAR

II

UTREDNING OCH FÖRSLAG

HÖRANDE

STATSVETENSKAPLIGA

EXAMINA

M. M.

STOCKHOLM 1910

IVAN HEDQVIST & SÖNER, FÖRLÄGGARE

1910

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	sid.
<i>Skrivelse till departementschefen</i>	5
<i>Historik</i>	7—9
<i>Behovet av socialvetenskapligt utbildad arbetskraft</i>	10—24
Inledning	10
Gällande kompetensregler	11
Den faktiska utbildningen	18
Konkurrerande eller enhetlig kompetens inom statsförvaltningen	21
Behovet av olika slags utbildning	22
<i>De statsvetenskapliga utbildningslinjerna</i>	25—52
Utbildningens uppgift	25
Linjeindelningen	27
A. Den juridisk-filosofiska examenstypen	28
B. Den rent filosofiska examenstypen	29
Utformningen av juridisk-politisk kandidatexamen	33
Utformningen av filosofisk-politisk kandidatexamen	42
Studietidens längd	47
Behovet av lärarkrafter	49
<i>Praktikanttjänstgöring</i>	53—79
Återblick	53
Allmänna synpunkter	54
Den allmänna förvaltningspraktiken	58
Förvaltningspraktik i vissa andra fall	70
Förvaltningspraktikanternas löneförmåner	73
Praktiknämnden	78
Kostnadsberäkning	79
<i>Förslag beträffande kompetensreglerna inom statsförvaltningen</i>	80—89
<i>Sammanfattning av de sakkunnigas utredning och förslag</i>	90
<i>Särskilda yttranden</i>	94

Bilagor.

Författningsbilagor.

A. Förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av stadgan angående juridiska examina	98
B. Förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av stadgan angående filosofiska examina	102
C. Förslag till kungörelse angående förvaltningspraktik	106
D. Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 4 och § 7 kungörelsen angående antagande och utbildning av attachéer i utrikesdepartementets tjänst	109

E.	Förslag till ny kungörelse angående antagande och utbildning av amanuenser i statsdepartement	Sid. 110
F.	Förslag till kungörelse angående ändrad lydelse av punkten 11:o i 1865 års kungörelse angående förändrade villkor för anställning i statens civila tjänstebefattningar	111
G.	Förslag till kungörelse om antagande av extra länsnotarie, extra länsbokhållare eller taxeringsassistent	112
H.	Förslag till kungörelse med vissa ändrade behörighetsregler till tjänster inom den civila statsförvaltningen	114
I.	Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av kungörelsen angående behörighet att vara aktuarie vid livförsäkringsbolag	114

Övriga bilagor.

1.	Statistik över utbildningsförhållandena inom vissa delar av statsförvaltningen den 1 januari 1943	115
2.	Förslag till studieplaner för juridisk-politisk kandidatexamen	126
3.	Översikt över inom filosofisk-politisk kandidatexamen möjliga ämneskombinationer	127

Till

*Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastik-
departementet.*

Genom beslut den 5 juni 1942 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst åtta sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande den högre socialvetenskapliga och sociala utbildningen och därmed sammanhängande spörsmål.

Departementschefen tillkallade därefter som sakkunniga landshövdingen A. N. Thomson, bibliotekarien Ebon M. I. Andersson, nuvarande rektorn för socialinstitutet i Stockholm, docenten G. E. Heckscher, rektorn för handelshögskolan i Stockholm, professorn I. Högbom, studierektorn T. Karlbom, borgarrådet Y. G. R. Larsson, professorn E. R. Lindahl samt nuvarande expeditionschefen A. E. V. Swartling, varjämte det uppdrogs åt Thomson att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete och åt Heckscher att vara de sakkunnigas sekreterare. Den 13 oktober 1944 tillkallade departementschefen enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande ytterligare en sakkunnig, professorn W. Ph. A. Hult. Som biträdande sekreterare hos de sakkunniga har fr. o. m. den 1 juni 1944 tjänstgjort amanuensen C. H. H. Edgardh.

Sedan departementschefen den 27 september 1945 tillkallat särskilda sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande socialvetenskapernas ställning vid universitet och högskolor ha till dessa sakkunnigas prövning överlämnats dels frågan om förstärkning av akademisk forskning och undervisning rörande samtida svenska samhällsförhållanden, dels frågan om inrättande av samhällsvetenskapliga fakulteter.

De sakkunniga ha den 29 juni 1944 avlämnat betänkande med utredning och förslag angående den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen. De sakkunnigas direktiv finnas införda i nämnda betänkande.

Under det fortsatta utredningsarbetet ha överläggningar ägt rum med företrädare för statsförvaltningen och för den samhällsvetenskapliga forskningen.

De sakkunniga få härmed överlämna betänkande med utredning och förslag rörande statsvetenskapliga examina m. m. jämte därtill hörande bilagor och tillika anmäla, att de härmed anse sitt uppdrag fullgjort. Särskilda yttranden av undertecknade Andersson, Heckscher, Högbom, Larsson och Swartling i avseende på vissa delar av betänkandet bifogas.

Stockholm den 30 mars 1946.

A. THOMSON

EBON ANDERSSON

GUNNAR HECKSCHER

PHILLIPS HULT

IVAR HÖGBOM

TORWALD KARLBOM

YNGVE LARSSON

ERIK LINDAHL

ERIK SWARTLING

/ Claes H. Edgardh

Historik.

Frågan om inrättande av en statsvetenskaplig examen upptogs första gången till behandling i ett betänkande, som 1910 avgavs av särskilt tillkallade sakkunniga (landshövding Hjalmar Hammarskjöld, professor S. J. Boethius och professor Eli F. Heckscher). I detta betänkande föreslogs inrättande av en allmän förvaltningsexamen, i vilken väsentligt utrymme skulle lämnas åt humanistiska ämnen och som ansågs kunna inom en stor del av statsförvaltningen ersätta juris kandidatexamen. Den nya examen skulle även vara användbar i riksdagens verk, inom kommunalförvaltningen, för tjänstemän hos näringskorporationer, inom de fria yrkena och för vissa lärare, bland annat på »folkundervisningens högre stadier». Över detta betänkande avgåvos yttranden av de akademiska myndigheterna samt ett flertal statliga verk och andra institutioner. Något praktiskt resultat kom likväl ej till stånd.

1933 återupptogs frågan, varvid det uppdrogs åt en särskild sakkunnig, professor Axel Brusewitz, att inom ecklesiastikdepartementet utarbeta förslag till riktlinjer för dess lösning. Dennes förslag gick ut på att man skulle avstå från tanken att skapa en allmän förvaltningsexamen med kombination av humanistiska och juridiska ämnen och i stället nöja sig med en rent filosofisk examen med syfte att kunna användas i sådana befattningar inom förvaltningen, där redan tidigare filosofisk och icke juridisk examen hade krävts, samt dessutom inom vissa fria yrken. Avsikten synes mindre ha varit att lösa något bestämt utbildningsproblem än att i allmänhet rationalisera de statsvetenskapliga studierna och höja de berörda ämnenas anseende genom att skapa en särskild samhällsvetenskaplig bildningslinje.

Över 1933 års promemoria avgåvos yttranden av universitet och högskolor. Däremot remitterades det icke till några förvaltningsmyndigheter. Studentorganisationerna fingo icke heller tillfälle yttra sig över 1933 års förslag (liksom ej heller över det tidigare av år 1910). Detta oaktat överlämnade vid studentriksdagen 1934 en kommitté tillsatt av Uppsala studentkår ett detaljerat förslag till inrättande av en allmän förvaltningsexamen. Detta väckte intet nämnvärt intresse utanför studentkretsarna.

De akademiska myndigheternas yttranden innehöllo emellertid så pass mycket kritik av departementspromemorian att denna icke utan vidare lades till grund för beslut, utan frågans vidare utredning anförtroddes åt fyra sakkunniga, bland vilka den föregående utredningsmannen, professor Brusewitz, fungerade som ordförande. Övriga sakkunniga voro dåvarande stats-

sekreterare Herman Eriksson samt professorerna Gunnar Myrdal och Karl Olivecrona. I deras förslag, som avgavs 1935, accepterades i huvudsak den rent filosofiska examen, som föreslagits i 1933 års departementspromemoria, men därjämte föreslogs även en blandad juridisk-filosofisk examen, avsedd för de tjänster inom förvaltningen, där kansliexamen tidigare givit kompetens. Sedan de akademiska myndigheterna avgivit yttranden över 1935 års betänkande, utfärdades på sommaren detta år stadga angående statsvetenskaplig examen, huvudsakligen byggd på de sakkunnigas förslag. Denna stadga är med vissa mindre ändringar alltså gällande. Den som avlagt statsvetenskaplig examen förklaras för *politices magister*.

De sakkunniga hade framhållit, att en översyn av den föreslagna examen borde äga rum sedan denna under några år prövats i praktiken. Initiativ till sådana förändringar togs till en början från studenthåll. Sedan statsvetenskaplig examen kommit till, hade vid statsuniversiteten samt Stockholms och Göteborgs högskolor bildats föreningar av de studerande, som studerade på eller avlagt statsvetenskaplig examen (statsvetenskapliga intresseföreningar). Det var Stockholmsföreningen, som i december 1940 i skrivelse till universitetskanslern framlade vissa förslag till åtgärder för att göra statsvetenskaplig examen mera användbar. I främsta rummet gällde skrivelsen praktikant-tjänstgöring för dem som avlagt statsvetenskaplig examen samt möjlighet att i examen medtaga jämväl ämnet företagsekonomi. Över denna skrivelse avgavs utlåtanden av de akademiska myndigheterna, men förslaget föranledde icke någon åtgärd. I april 1941 anordnade statsvetenskapliga intresseföreningen i Lund en diskussion av examens- och betygsfordringar för statsvetenskaplig examen. Inledare var professor Erik Lindahl, och i diskussionen deltog jämte en del studentrepresentanter flertalet av de berörda akademiska lärarna. Motsvarande diskussioner anordnades även av föreningarna vid övriga universitet och högskolor. Lundaföreningen vände sig till universitetskanslern med förslag om vissa förändringar i examen och bifogade därvid även stenografiskt referat av den förda diskussionen.

Lundaföreningens framställning remitterades till universiteten och högskolorna. Så gott som samtidigt utsändes även på remiss ett å universitetskanslers-expeditionen uppgjort förslag till vissa ändringar i stadgan angående statsvetenskaplig examen, vilket i huvudsak anslöt sig till de av professor Lindahl och i Lundaföreningens skrivelse framförda yrkandena. De akademiska myndigheterna yttrade sig i stor utsträckning samtidigt över båda dessa handlingar. På våren 1942 ingåvo vissa studerande vid Stockholms högskola till universitetskanslern en framställning, vari anhölls att ämnet sociologi skulle få medtagas i statsvetenskaplig examen och att examination i detta ämne skulle förrättas av professorn i praktisk filosofi. Även denna skrivelse har varit utsänd på remiss till universitet och högskolor, vilka avgivit yttranden. Vid en konferens av akademiska lärare i de socialvetenskapliga ämnena m. fl.,

som hölls i Saltsjöbaden sommaren 1942, stodo frågorna om statsvetenskaplig examen i förgrunden.

Under den diskussion, som förts efter 1935, har huvudsakligen utformningen av själva examen behandlats. Emellertid har det icke saknats antydningar om att viktigare frågor egentligen vore anordnandet av praktikant-tjänstgöring och fastställandet av nya kompetensregler inom statsförvaltningen. En utredning i sistnämnda fråga anförtroddes åt expeditionschefen Romberg. Denne avlämnade i november 1941 *Promemoria angående statsvetenskaplig examen såsom villkor för vinnande av inträde i statsförvaltningen.*

Behovet av socialvetenskapligt utbildad arbetskraft.

Inledning.

I sitt den 29 juni 1944 avgivna betänkande med utredning och förslag rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen (stat. off. utr. 1944: 29) erinrade socialutbildningssakkunniga (sid. 13 ff.) om de förändringar som samhällsutvecklingen under de senaste decennierna medfört i fråga om behovet av för förvaltningsuppgifter utbildad arbetskraft. Ökade ingripanden från det allmännas sida på olika samhällsområden hade medfört behov av en större tjänstemannakår. Jämsides härmed hade emellertid förvaltningsarbetets ändrade karaktär aktualiserat frågan om utbildningens art. Utvidgningen av det allmännas verksamhet låge till väsentlig del på den ekonomiska och sociala förvaltningens område och hade medfört allt större krav på kunskaper inom dessa områden för ämbets- och tjänstemän. Tyngdpunkten i de sakkunnigas framställning låg emellertid på frågan huru behovet av socialpolitiskt och kommunalt utbildad arbetskraft skulle kunna tillgodoses, och de sakkunniga förklarade sig vilja i sitt betänkande angående den högre socialvetenskapliga utbildningen, alltså i samband med förslag beträffande statsvetenskaplig examen, återkomma till utbildningsbehovet inom statsförvaltningen, liksom för vissa med denna likartade, allmänt administrativa kommunala förvaltningsgrenar.

Med anknytning härtill vilja de sakkunniga till en början framlägga resultatet av undersökningar beträffande dels de gällande kompetensfordringarna, dels ock den faktiskt föreliggande utbildningen inom vissa grenar av stats- och kommunalförvaltningen. Dylika undersökningar framlades jämväl i 1935 års betänkande med utredning och förslag angående inrättande av en statsvetenskaplig examen. Några förslag till ändrade kompetensföreskrifter inom statsförvaltningen i anledning av examens införande framlades emellertid icke vid detta tillfälle. I betänkandet anfördes härom:

»De sakkunniga anse sig icke kunna föreslå några ändringar i gällande kompetensbestämmelser. Frågan härom måste bedömas särskilt för varje myndighet eller grupp av myndigheter och torde lämpligen böra bli föremål för prövning från vederbörande myndigheters sida, sedan en statsvetenskaplig examen blivit inrättad. Det lär emellertid kunna förutsättas, att kompetensbestämmelserna ändras därhän, att statsvetenskaplig examen, eventuellt en på visst sätt kvalificerad sådan, kommer att bereda kompetens till de flesta av de befattningar, till vilka nu filosofisk examen ger tillträde. Därest examen skulle innesluta åtminstone lika mycket

juridik som kansliexamen, torde vidare kunna påräknas, att den skall grunda kompetens i samma omfattning som denna. De sakkunniga förutsätta icke någon inskränkning i den kompetens, som nu följer med juris kandidatexamen. Det måste betonas, att statsvetenskaplig examen aldrig såsom juridisk examen kan ersätta juris kandidatexamen. Det juridiska element, som kan inläggas i en statsvetenskaplig examen, blir med nödvändighet mycket begränsat. Såsom framhölls redan i 1910 års betänkande, måste huvudvikten i en sådan examen alltid ligga på de statsvetenskapliga ämnena.

Vidare bör här framhållas, att en statsvetenskaplig examens betydelse för statsförvaltningen måste begränsas till statsdepartementen, den centrala förvaltningen och utrikesförvaltningen. Länsstyrelserna, vilkas högre befattningshavare enligt gällande kompetensvillkor i allmänhet måste äga fullständig juridisk utbildning, torde icke för närvarande i detta sammanhang komma i fråga.»

Socialutbildningssakkunniga återkomma senare till principerna för kompetensavvägningen de olika examina emellan för olika tjänster eller typer av tjänster och skola därvid även framlägga förslag till av de framlagda förslagen till nygestaltning av de statsvetenskapliga examenslinjerna betingade ändringar i gällande kompetensföreskrifter. De i expeditionschefen Rombergs promemoria framlagda förslagen till dylika ändringar skola bli föremål för behandling i samband därmed.

Gällande kompetensregler.

Undersökningen avser att ge en koncentrerad överblick över gällande kompetensregler inom förvaltningsområden, för vilka en statsvetenskaplig examen kan tänkas bära medföra kompetens. Undantagna äro sålunda områden, där specialutbildning av annan art uppenbarligen erfordras (t. ex. kyrka, skola, sjukvård, försvarsväsende, tekniska verk och tjänster, museiväsende m. m.) samt vidare tjänster, för vilka högre utbildning icke fordras och uppenbarligen icke bör fordras. Vidare ha undantagits justitiedepartementet, domstolsväsendet samt de i undersökningen av den faktiska utbildningen (*bilaga 1*) under »Grupp A. Rent juridiska verk» upptagna verken med juridiska funktioner, för vilkas rekrytering enbart juris kandidater torde ifrågakomma. Beträffande de affärsdrivande verken, vilka, då de till övervägande delen svara för utbildningen av sin egen personal, ej omfattas av den nu föreliggande undersökningen rörande den faktiska utbildningen, ha i denna undersökning byråsekreterare- och aktuarietjänster m. fl. medtagits.

För den civila statsförvaltningen gällande kompetensbestämmelser voro tidigare sammanförda i Kungl. Maj:ts kungörelse den 12 maj 1865 (nr 32 sid. 1) *angående förändrade villkor för anställning i statens civila tjänstebefattningar*. Denna har emellertid numera i väsentliga delar ersatts med sär-

skilda stadganden i instruktioner för verk eller myndigheter, men gäller fortfarande för statsdepartementen med undantag för utrikesdepartementet, för några centrala verk samt för länsstyrelserna.

För åtskilliga verk saknas helt kompetensbestämmelser i instruktionen, så t. ex. beträffande riksräkenskapsverket, statens byggnadslånebyrå och egna-hemsstyrelsen samt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen enligt dess instruktion av år 1943 (i för detta verk tidigare gällande instruktion återfunnos kompetensregler för åtskilliga tjänster) liksom även för försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsförvaltning, arméns fortifikationsförvaltning samt för armé-, marin- och flygförvaltningarna i de instruktioner, som för dem utfärdats efter nyorganiseringen under 1943 och 1944 (i för de tidigare armé-, marin- och flygförvaltningarna gällande instruktioner delegerades åt förvaltningarna rätten att för vissa tjänster uppställa vissa kompetenskrav). För de sålunda uppräknade verken torde gälla punkt 19:o i 1865 års kungörelse, vari sägs att, därest i kungörelsen icke givas kompetensbestämmelser för civila tjänster och sådana icke heller återfinnas i andra stadganden, verket äger att för sina underlydande bestämma inträdesvillkoren.

De i verksinstruktionerna meddelade kompetensföreskrifterna ha mycket olika omfattning. I vissa fall, exempelvis vid riksförsäkringsanstalten, uppställas krav på viss utbildning endast för ett fåtal högre tjänster; i andra fall såsom beträffande socialstyrelsen, statskontoret och kontrollstyrelsen ha därutöver givits kompetensregler avseende befattningar i allmänhet i A 21 eller högre lönegrad (för statskontoret och kontrollstyrelsen jämväl för icke-ordinarie befattningar i motsvarande lönegrader). Allmänt gäller att för egentliga chefsbefattningar kompetensföreskrifter saknas.

De i instruktionerna meddelade kompetensreglerna äro jämväl till sitt innehåll mycket oenhetliga. För befattningar, som i det väsentliga innebära likartade arbetsuppgifter, förekommer att olika kompetensfordringar uppställas.

Såsom regel gäller att de meddelade bestämmelserna ej avse icke-ordinarie tjänster. Undantag härifrån utgöra endast statsdepartementen, vissa tjänster vid länsstyrelsernas taxeringsavdelningar samt som ovan nämnts vissa tjänster vid statskontoret och kontrollstyrelsen.

Sedan 1935 års stadga om statsvetenskaplig examen utfärdades, har ett stort antal nya instruktioner för verk och myndigheter tillkommit. Beträffande andra verk ha ändringar i kompetensbestämmelserna företagits. I allmänhet torde därvid de gällande kompetensreglerna ha fått bibehålla sin lydelse i den mån de icke omformulerats med beaktande av statsvetenskaplig examens existens. Viktiga förändringar i kompetensbestämmelser efter tillkomsten av statsvetenskaplig examen äro exempelvis de som medfört att statsvetenskaplig-juridisk examen medför kompetens för anställning vid utrikesdepartementet och för vissa befattningar vid länsstyrelserna.

Följande kompetensregler gälla beträffande *statsdepartementen*: för vinnande av anställning vid justitiedepartementet kräves enligt 1865 års kungörelse juris kandidatexamen; för anställning vid övriga departement (utom vid utrikesdepartementet, för vilket 1865 års kungörelse ej längre är tillämplig) medges anställning jämväl efter avlagd kansliexamen. På grund av det stora antalet sökande med högre juridisk meritering hade emellertid denna bestämmelse redan före kansliexamens avskaffande väsentligen förlorat sin betydelse.

För antagande såsom attaché vid utrikesdepartementet erfordras slutligen antingen juris kandidatexamen (med betyg i nationalekonomi), statsvetenskaplig-juridisk examen eller på visst sätt kvalificerad examen från handelshögskola jämte fullgörande av examensfordringarna inom den juridiska avdelningen av statsvetenskaplig-juridisk examen.

Av de för verk och myndigheter gällande kompetensföreskrifterna skola först sådana redovisas, som innebära att varken statsvetenskaplig-juridisk eller statsvetenskaplig-filosofisk examen medför kompetens.

Till denna grupp av kompetensregler höra bland annat de som förutsätta avlagd examen medförande behörighet till domarbefattning, d. v. s. juris kandidatexamen (eller därmed likvärdiga tidigare existerande examina). De ifrågavarande kompetenskraven ha i framställningen uppdelats i två kategorier: tjänster för vilka, förutom avlagd examen, kräves full tingsmeritering (befattningshavaren skall i regel hava »fullgjort vad författningarna föreskriva om dem som i domareämbeten må nyttjas») eller viss tingsstjänstgöring samt tjänster för vilka avlagd examen är tillfyllest. Därvid må emellertid förutskickas, att ett stort antal av sistnämnda tjänster innehavas av tingsmeriterade jurister.

För följande tjänster erfordras juris kandidatexamen jämte tingsmeritering eller viss tingsstjänstgöring:

Socialstyrelsen: för byråchefen och en förste byråsekreterare¹ å lagbyrån samt byråchefen eller en förste byråsekreterare å (utlänningsbyrån)²; *riksförsäkringsanstalten*: två av byråcheferna och två förste byråsekreterare, därav ombudsmannen; *pensionsstyrelsen*: två byråchefer, två byrådirektörer och tre förste byråsekreterare; *medicinalstyrelsen*: byråchefen å kameralbyrån; *byggnadsstyrelsen*: byråchefen å administrativa byrån; *statskontoret*: minst två års tingsstjänstgöring för en av statskommissarierna, byrådirektören och ombudsmannen, biträdande ombudsmannen samt byråsekreteraren å ombudsmansexpeditionen; *bank- och fondinspektionen*: byråchefen; *lantbruksstyrelsen*: byråchefen å administrativa byrån; *lantmäteristyrelsen*: tingsmeriterad juris kandidat kan ifrågakomma till en av byråchefer eller en av byrådirektörsbefattningarna; *generalpoststyrelsen*: byrådirektör och ombudsman skall hava fullgjort vad författningarna föreskriva i fråga om dem, som

¹ Tjänstebenämningar enligt den till civila avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen i dess lydelse den 1 juli 1945.

² Ingår för närvarande i utlänningskommissionen.

må förvalta häradshövdingämbete utan inskränkning; *telegrafstyrelsen*: fullgjorda villkor för förordnande enligt (23)¹ § domsagostadgan fordras för byrådirektören å kanslibyrån; *domänverket*: fullgjorda villkor för förordnande enligt 18 § domsagostadgan för förste domänfiskal och domänfiskal.

För följande tjänster erfordras juris kandidatexamen:

Fångvårdsstyrelsen: byrådirektören å avdelningen för straffregistret, två förste byråsekreterare och två aktuarier; *statistiska centralbyrån*: chefen för rättsstatistiska avdelningen; *generaltullstyrelsen*: kanslibyråchefen samt byrådirektören och ombudsmannen ävensom förste byråsekreteraren; *kontrollstyrelsen*: minst en av byråcheferna; *domkapitlen*: stiftsnotarie eller amanuens; *lotsverket*: juris kandidatexamen eller examen till rättegångsverken för förste byråsekreterare; *försäkringsinspektionen*: chefen för juridiska och administrativa byrån; *generalpoststyrelsen*: förste intendent, som förestår frimärksförrådet och stämpelexpeditionen; *telegrafstyrelsen*: förste byråsekreteraren på kanslibyråns juridiska avdelning; *järnvägsstyrelsen*: ombudsman ävensom förste byråsekreterare på kanslibyrån samt distriktsssekreterare; *vattenfallsstyrelsen*: förste byråsekreterare å juridiska byrån.

Ytterligare en grupp av kompetensbestämmelser, som utesluter båda linjerna av statsvetenskaplig examen, utgöres av fordringar på filosofisk examen av sådan beskaffenhet, att enbart vanlig statsvetenskaplig-filosofisk examen icke kan ifrågakomma.

Sådana bestämmelser förekomma dels vid *statistiska centralbyrån*, där för ordinarie anställning som byråchef, förste aktuarie eller bibliotekarie fordras att hava avlagt filosofie licentiatexamen i statistik eller därmed jämförliga prov på teoretiska kunskaper ävensom att i sistnämnda fall hava ådagalagt förmåga av statistiskt författarskap, och dels för de tjänster vid olika verk för vilka kräves s. k. aktuariekompetens,² nämligen *riksförsäkringsanstalten*: en av byråcheferna och en förste aktuarie; *pensionsstyrelsen*: en byråchef och tre förste aktuarier; *försäkringsinspektionen*: chefen för livförsäkringsbyrån, byråinspektören för livförsäkring och förste aktuarien; *statens pensionsanstalt*: förste aktuarien; *järnvägsstyrelsen*: en av aktuarierna å ekonomibyrån.

För ett stort antal tjänster gäller att examen inför juridisk fakultet medför kompetens och att således statsvetenskaplig-juridisk examen men icke statsvetenskaplig-filosofisk examen kan ifrågakomma. Dessa tjänster äro:

Medicinalstyrelsen: förste byråsekreterare och byråsekreterare å annan byrå än kameralbyrån samt sådan examen jämte förfarenhet i bokföring eller examen från handelshögskola eller motsvarande utbildning för kamreraren och byråsekreteraren på kameralbyrån; *byggnadsstyrelsen*: förste byråsekreteraren; för kamreraren samma fordringar som för kamreraren vid medicinalstyrelsen; *statistiska centralbyrån*:

¹ Motsvaras av 18 § i 1943 års domsagostadga.

² Aktuariekompetens förvärvas genom uppfyllande av i kungl. kungörelsen den 2 november 1934 (nr 516) meddelade fordringar för behörighet att vara aktuarie vid livförsäkringsbolag. Dylik behörighet tillkommer sålunda den som avlagt filosofie ämbetsexamen med betyget Berömlig i matematik eller filosofie kandidatexamen med samma betyg i matematik eller i försäkringsmatematik och matematisk statistik eller filosofie licentiatexamen med minst betyget Med beröm godkänd i matematik eller i försäkringsmatematik och matematisk statistik; också avgångsexamen från teknisk högskola med betyget Berömlig i matematik (större kurs) medför aktuariekompetens.

juris kandidatexamen eller statsvetenskaplig-juridisk examen med vitsordet Med be-
röm godkänd i statistik för aktuarien vid äktenskapsregistret; *kontrollstyrelsen*: för-
ste byråsekreterare och byråsekreterare; *mynt- och justeringsverket*: sådan examen
jämte ådagalagd förfarenhet i bokföring för kamrerare; *sparbanksinspektionen*: för-
ste byråsekreteraren; *riksantikvarieämbetet*: sekreteraren; *skolöverstyrelsen*: förste
byråsekreterare; *överstyrelsen för yrkesutbildning*: förste byråsekreteraren; *lant-
bruksstyrelsen*: förste byråsekreteraren och byråsekreterare; *patent- och registre-
ringsverket*: ledamotsbefattning å administrativa och varumärkesavdelningen eller
å bolagsavdelningen ävensom byråsekreteraretjänst; *järnvägsstyrelsen*: byråsekre-
terare å kanslibyrån; *vattenfallsstyrelsen*: byråsekreterare å juridiska byrån; *domän-
verket*: sådan examen eller examen vid lantbrukshögskola för förste byråsekreterare
och byråsekreterare å jordbruksbyrån.

För ett antal andra tjänster gälla fordringar på examen inför filosofisk fakul-
tet i bland annat statsvetenskapliga ämnen, varför jämväl statsvetenskaplig-
filosofisk examen men icke statsvetenskaplig-juridisk examen medför kompe-
tens. Dessa tjänster äro:

Socialstyrelsen: aktuarie eller tjänsteman i högre grad å statistiska byrån eller
utredningsbyrån skall hava avlagt examen inför filosofisk fakultet, företrädesvis i
ett eller flera av ämnena statistik, nationalekonomi, statskunskap, geografi, mate-
matik och något av de levande språken eller äga motsvarande teoretisk utbildning;
undantag härifrån må dock göras beträffande person, som ådagalagt framstående
skicklighet vid utförande av statistiskt arbete eller eljest visat sig särskilt lämpad
för befattningen; *kommerskollegium*: aktuarie, förste aktuarie eller redaktör skall
ha avlagt examen inför filosofisk fakultet företrädesvis i ett eller flera av ämnena
nationalekonomi, statistik, statskunskap, historia, geografi, matematik eller något
av de levande språken; *generalpoststyrelsen*: förste aktuarie som förestår statistiska
kontoret skall hava avlagt filosofisk examen, i vilken ingår något av ämnena natio-
nalekonomi eller statistik; *telegrafstyrelsen*: den aktuarie, som tjänstgör såsom sta-
tistiker, skall hava inför filosofisk fakultet eller vid högskola avlagt examen, i vil-
ken ingår nationalekonomi eller statistik; *järnvägsstyrelsen*: förste aktuarien och
chefen för statistiska kontoret samt annan aktuarie än den å ekonomibyrån, för
vilken aktuariekompetens kräves, skall hava avlagt examen inför filosofisk fakultet
i vilken något av ämnena nationalekonomi, statskunskap, statistik eller matematik
ingår.

Statsvetenskaplig-filosofisk men ej statsvetenskaplig-juridisk examen kan
likaledes ifrågakomma för erhållande av befattning såsom byrådirektör å so-
ciala avdelningen inom *fångvårdsstyrelsen*. För denna tjänst erfordras juris
kandidatexamen eller högre examen inför teologisk eller filosofisk fakultet
samt förvärvad praktisk erfarenhet inom området för etisk och social verk-
samhet.

För ett betydande antal tjänster uppställas kompetensfordringar, inne-
bärande att juridiska, filosofiska, ekonomiska eller andra examina bereda kon-
kurrerande kompetens. Inom denna grupp av tjänster har för vinnande av

större överskådlighet genomförts en underindelning. För gruppen i dess helhet gäller emellertid, att båda linjerna av statsvetenskaplig examen medföra kompetens.

A. Examen inför filosofisk eller juridisk fakultet.

Socialstyrelsen: sådan examen kräves i regel för vinnande av anställning i andra befattningar än dem, för vilka speciella krav uppställts, i lönegrad A 21 eller högre lönegrad; *statistiska centralbyrån:* för ordinarie aktuarietjänst, utom för aktuarien vid äktenskapsregistret, fordras att hava inför filosofisk eller juridisk fakultet avlagt examen, i vilken vitsordet Med beröm godkänd erhållits i ämnet statistik och vari därjämte ingår ett eller flera av de moderna språken; *generaltullstyrelsen:* examen inför filosofisk eller juridisk fakultet kan ersätta examen vid kammarskrivarekurs för anställning i annan ordinarie tjänst inom 16—26 lönegraderna än förste byråsekreteraretjänsten; *domänverket:* för byråassistent erfordras examen inför filosofisk eller juridisk fakultet eller avgångsexamen från handelshögskola eller lantbrukshögskolan.

B. Examen inför juridisk fakultet eller statsvetenskaplig-filosofisk examen.

Statskontoret: sådan examen erfordras för erhållande av befattning i 21 eller högre lönegrad i löneplan A civila avlöningsreglementet eller löneplan Eo civila icke-ordinariereglementet (dock fordras juris kandidatexamen med viss tingsjämsgöring för vissa befattningar).

C. Filosofisk examen i statsvetenskapliga ämnen eller examen inför juridisk fakultet eller vid handelshögskola.

Kontrollstyrelsen: för erhållande av andra befattningar i 21 eller högre lönegrad i löneplan A civila avlöningsreglementet eller löneplan Eo civila icke-ordinariereglementet än dem, för vilka speciella behörighetsregler uppställts, fordras att hava antingen avlagt examen inför filosofisk fakultet, företrädesvis i ett eller flera av ämnena nationalekonomi, statskunskap, statistik eller matematik, eller inför juridisk fakultet inom riket, eller ock avlagt avgångsexamen från handelshögskola, dock må undantag göras för den, som visat sig särskilt lämpad för vederbörande befattning; *domänverket:* sådan examen eller viss skoglig utbildning fordras för domänkamrerare, domänstatistiker, intendent, överkontrollör, förste revisor, förste byråsekreterare å kameralbyrån, byråsekreterare och revisor.

D. Speciell konkurrerande kompetens.

Försäkringsinspektionen: chefen för skadeförsäkringsbyrån, byråinspektören för skadeförsäkring och förste revisorn skola hava avlagt examen vid universitet eller högskola med betyg i ett eller flera av ämnena matematik, försäkringsmatematik och statistik eller vid handelshögskola med betyg i ämnet företagsekonomi eller ock på annat sätt styrkt sig äga motsvarande kunskaper i något av dessa ämnen.

För befattningar vid de lärda verken gälla vissa efter de speciella arbetsuppgifterna inom dessa institutioner anpassade kompetensfordringar. Vid en

omarbetning år 1940 av kompetensfordringarna för anställning vid riksarkivet och kungliga biblioteket har hänsyn tagits till den statsvetenskapliga examensformen. Följande kompetensregler ha därmed kommit att gälla:

Riksarkivet: för befattning i 21 eller högre lönegrad i löneplan A civila avlöningsreglementet eller såsom amanuens fordras *dels* filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen eller statsvetenskaplig examen, vari ingå historia samt antingen minst två av ämnena litteraturhistoria, statskunskap, latin, tyska samt nordiska, romanska, slaviska och finskugriska språk eller ock minst ett av de sistnämnda ämnena jämte nationalekonomi eller ekonomisk historia, *dels ock* filosofie licentiatexamen, vari ingår något av de angivna ämnena. Jämväl enbart juris kandidatexamen kvalificerar för sådan befattning. *Kungl. biblioteket:* för anställning såsom (högre) tjänsteman fordras licentiatexamen eller ock att jämte ämbets- eller kandidatexamen eller statsvetenskaplig examen inom filosofisk fakultet hava avlagt kandidatexamen inom annan fakultet.

I de av kanslersämbetet fastställda reglementena för universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund ha icke företagits motsvarande ändringar beträffande kompetensvillkoren.

För anställning såsom amanuens vid universitetsbiblioteken fordras — förutom godkänt betyg i studentexamen i tyska, engelska, franska och latinska språken — licentiatexamen eller ock att jämte kandidat- eller ämbetsexamen inom filosofisk fakultet hava avlagt kandidatexamen inom annan fakultet. Till »extra ordinarie» amanuens må jämväl efter vederbörande överbibliotekaries avgörande antagas den som med uppfyllande av övriga för amanuensanställning uppställda villkor avlagt endast kandidatexamen inom någon fakultet eller filosofisk ämbetsexamen.

Reglerna för behörighet att erhålla befattning vid länsstyrelserna återfinnas, såsom tidigare nämnts, i 1865 års kungörelse.

Ifrågavarande stadgande innefattar, att juris kandidatexamen erfordras för befattning såsom landssekreterare, länsassessor å landskansli eller länsnotarie, medan för befattning såsom landskamrerare, länsassessor å landskontor och länsbokhållare kräves juris kandidatexamen eller statsvetenskaplig-juridisk examen. Befattning såsom taxeringsintendent eller taxeringsinspektör kan erhållas av den, som avlagt någon av ovannämnda examina eller examen vid handelshögskola. Examen vid handelshögskola kräves för befattningarna såsom taxeringsrevisor eller taxeringsassistent.

Härutöver gäller enligt kungörelse den 19 maj 1944 (nr 246) beträffande länsnotarie, länsbokhållare eller taxeringsassistent att viss aspiranttjänstgöring kräves före erhållandet av dylik befattning (även extra ordinarie).

Inom den kommunala förvaltningen har icke utbildats något system av kompetensregler motsvarande det som existerar för olika kategorier av statstjänster. För de kommunala befattningshavare, vilkas arbetsuppgifter och därmed även utbildningsbehov är av den art, att en akademisk utbildning är den lämpligaste, ha fasta regler givits endast för kommunalborgmästare. För dessa gäller enligt lagen den 17 juni 1932 krav på juris kandidat-

examen, samtidigt som Kungl. Maj:t kan härifrån dispensera den som på grund av annan utbildning eller ådagalagd duglighet vid kommunala värv eller eljest i allmän befattning funnits skickad att innehava den tjänst, varom är fråga.

För övriga i detta sammanhang aktuella typer av tjänster inom kommunalförvaltningen, såsom exempelvis stadsdirektörs-, stadsombudsmanna-, stadssekreterare- och stadsnotarietjänster, finnas däremot inga generella kompetensföreskrifter. Den normala kompetensen torde vara juris kandidatexamen med eller utan tingsmeritering. Undantag härifrån förekomma huvudsakligen beträffande stadsdirektörstjänster och motsvarande chefsbefattningar, där erfarenheter från kommunala förtroendeuppdrag i vissa fall blivit avgörande.

Den faktiska utbildningen.

Av ovanstående framgår att reglerna för kompetens till olika tjänster inom statsförvaltningen lämna utrymme för ganska många olika utbildningsvägar. Att bedöma utbildningsbehovet enbart med hänsyn till kompetensreglerna är därför uteslutet. Det är nödvändigt att undersöka den faktiska fördelningen av ämbets- och tjänstemännen på olika utbildningstyper samt naturligtvis även att bilda sig en uppfattning om i vad mån denna fördelning är motiverad av tjänstens beskaffenhet eller beror på mer eller mindre tillfälliga omständigheter.

Vid undersökningen av den faktiska utbildningen inom statsförvaltningen ha de sakkunniga byggt på ett material, vilket av finansdepartementet välvilligt ställts till de sakkunnigas förfogande. De av undersökningen berörda verken ha lämnat uppgifter rörande samtliga tjänster i olika lönegrader och av olika slag samt därjämte beträffande tjänstemän med akademisk eller annan högre utbildning lämnat detaljerade uppgifter om utbildningens art. Härvid har utgångspunkten varit att på varje tjänst redovisats den befattningshavare, som den 1 januari 1943 uppehöll tjänsten i fråga, oavsett om denne var innehavare av tjänsten eller endast uppehöll densamma på förordnande. Varje befattningshavare har sålunda redovisats endast en gång och icke nödvändigt på den tjänst, vilken han innehade, utan på den han faktiskt uppehöll. Självfallet ha tillfälliga förordnanden lämnats åsido, då avsikten ju varit att få klarhet om vilken utbildning som ansågs lämplig för den som under längre tid skulle utöva de med befattningen förenade åliggandena. Resultatet av denna undersökning redovisas i *bilaga 1*.

Om därvid bortses från de affärsdrivande verk och övriga verk, vilka i huvudsak själva ombesörja utbildningen av sin personal, visar det sig att ett betydande antal tjänster innehas av befattningshavare med teknisk eller annan högre utbildning, vilken synes ligga utom ramen för de sakkunnigas

utredningsarbete. Vad åter beträffar det relativt stora antal befattningshavare (ungefär $\frac{1}{5}$ av samtliga med högre utbildning), vilka avlagt filosofisk examen, är en närmare undersökning av materialet påkallad. 1935 års sakkunniga fäste sig även vid det stora antalet befattningshavare av denna typ; av de där undersökta 1 089 befattningarna uppehölls 351, d. v. s. omkring 32 procent, av personer med enbart filosofisk examen. Nämnade sakkunniga kommo till det resultatet, att för samtliga de tjänster, vilka då innehades av befattningshavare med filosofisk examen, statsvetenskaplig-filosofisk examen skulle komma att giva kompetens. Detsamma skulle även sannolikt gälla om statsvetenskaplig-juridisk examen. Det visar sig emellertid vid en närmare undersökning, att de filosofiska examina, varom här är fråga, endast till en mindre del — omkring $\frac{1}{4}$ — ha statsvetenskaplig inriktning. Därtill kommer att över hälften av samtliga befattningshavare avlagt licentiatexamen eller förvärvat doktorsgrad och alltså inneha en kompetens, som icke kan ersättas genom enbart en statsvetenskaplig examen. De befattningar, om vilka här är fråga, äro i stor utsträckning sådana, för vilka en mera specialiserad humanistisk eller naturvetenskaplig kompetens är nödvändig, t. ex. vid bibliotek, arkiv eller andra statliga forskningsinstitutioner. Inom den allmänna förvaltningen är det ett synnerligen begränsat antal tjänstemän, som avlagt enbart filosofisk examen, och av dessa ha många en högre vetenskaplig utbildning, vars art knappast kan sättas i samband med deras nuvarande arbetsuppgifter. Allt synes tyda på att det snarare är personliga egenskaper än ett speciellt slag av utbildning, som fört dem till de befattningar de nu inneha. Man kan således icke av det relativt stora antalet befattningshavare med filosofisk examen draga den slutsatsen, att en uteslutande eller övervägande filosofisk utbildning är lämplig för allmän förvaltningstjänst.

Vad beträffar juris kandidaterna faller det särskilt i ögonen att de tingsmeriterade juristerna äro mer än dubbelt så många som juris kandidaterna utan tingsmeritering. Därtill kommer, att de förstnämnda i allmänhet nå snabbare befordran än de senare. Också synes man inom förvaltningen i allmänhet högt värdera tingsmeriteringen. Dess betydelse bestyrkes även, om man jämför de icke tingsmeriterade juris kandidaterna med de tjänstemän, vilka avlagt kansliexamen. Tvärtemot gängse uppfattning finnas alltjämt inom förvaltningen ganska många befattningshavare, vilka avlagt enbart kansliexamen, och detta ej blott i de äldsta generationerna utan även bland förhållandevis unga befattningshavare. Det vill icke heller egentligen synas, som om de icke tingsmeriterade juristerna i och för sig kunde uppvisa någon snabbare befordringsgång än deras jämnåriga med kansliexamen; möjligen bör dock härvid göras ett undantag för de landskanslisterna och landskontoristerna, vilka avlagt kansliexamen ehuru egentligen ingen utbildning erfordras på deras befattningar, och vilka endast i undantagsfall torde kunna påräkna någon befordran. Naturligtvis gäller helt allmänt, att man av befordringsgången icke

kan draga några fullt säkra slutsatser om de olika utbildningsformernas större eller mindre lämplighet för förvaltningen, då ju en mera fullständig utbildning ej sällan i realiteten utgör förutsättning för inträde på en förvaltningsbana med goda befodringsutsikter. I övrigt bör beträffande juristerna framhållas, att »hovrättsjuristerna» inom förvaltningen i verkligheten äro ganska få och att även på de högsta befattningarna denna utbildning snarast hör till undantagen.

En särställning i utbildningshänseende intaga utrikesdepartementet och utrikesförvaltningen i övrigt. Antalet tingsmeriterade jurister är där förhållandevis litet, under det att juris kandidatexamen utan tingsmeritering — ofta kombinerad med filosofisk examen — synes vara den normala utbildningsvägen. Det bör dock därvid framhållas, att utrikesförvaltningen sköter sin rekrytering på ett något annat sätt än övriga verk, och att dess tjänstemän före anställningen i regel ha praktisk erfarenhet från annan verksamhet, exempelvis inom exportorganisationerna. Jämväl examen från handelshögskola jämte den juridiska avdelningen av statsvetenskaplig-juridisk examen har i några fall lett till anställning inom utrikesförvaltningen.

En icke alldeles obetydlig grupp inom förvaltningen utgöres av tjänstemän med handelshögskoleutbildning (civilekonomer). Dessa återfinnas i allmänhet inom de yngre åldersgrupperna och äro delvis placerade på befattningar, där speciell affärsekonomisk utbildning är så gott som oundgänglig, bland annat som taxeringsrevisorer och taxeringsassistenter vid länsstyrelserna. Även inom vissa andra delar av förvaltningen ha civilekonomerna emellertid vunnit inträde. Allmänt bestyrkes inom förvaltningen, att handelshögskoleutbildningen visat sig värdefull bland annat genom sin praktiska inriktning.

Vissa särskilda grupper av befattningar kräva uppmärksamhet. Detta gäller exempelvis vissa kamerala tjänster (kamrerare-, revisors-, kassörs- och bokhållaretjänster). Dessa befattningar ha i stor utsträckning rekryterats med personer som avlagt kansliexamen, varjämte särskilt på senare år åtskilliga befattningshavare med handelshögskoleutbildning ha anställts.

De sakkunniga ha i sitt föregående betänkande konstaterat, att för vissa tjänster i de större kommunerna — huvudsakligen sådana av allmänt administrativ natur — akademisk examen utgör den vanliga rekryteringsgrunden, ehuru även här liksom eljest i kommunerna vissa befattningshavare överhuvud sakna särskild utbildning. Beträffande kommunalborgmästarna kan nämnas, att dispens från gällande kompetensregler i vissa fall beviljats ($\frac{1}{1}$ 1945 sammanlagt för 9 av 54 tjänster); vanligast har detta varit vid första tillsättningen i samband med tjänstens inrättande. Stadsdirektörs-, drätselldirektörs-, kanslichefs-, stadsombudsmanna- och stadsnotarietjänster äro i regel besatta med juris kandidater ($\frac{1}{1}$ 1945 67 av 75, Stockholm ej inräknat), vilka i betydande utsträckning torde vara tingsmeriterade.

Konkurrerande eller enhetlig kompetens inom statsförvaltningen?

Såsom redan framhållits, innebära de gällande bestämmelserna för kompetens till tjänster inom statsförvaltningen i betydande utsträckning att flera olika utbildningstyper äro sidoordnade, så att samma tjänst kan innehavas av befattningshavare med olika slag av utbildning. Mot detta system ha vissa invändningar rests. För den som utbildar sig till tjänster inom statsförvaltningen är det otvivelaktigt en olägenhet att inga fastare regler föreligga, som kunna ge honom en bestämd ledning vid valet av utbildningsväg. Detta är så mycket allvarligare som regeln om konkurrerande kompetens ej sällan i praktiken blir ganska illusorisk, eftersom en av de möjliga utbildningsvägarna i praktiken tillerkännes avgjort företräde, under det att de andra huvudsakligen existera på papperet. Systemet kan också möjligen lämna ett visst utrymme för godtycke eller åtminstone medföra att tillfälliga omständigheter spela in vid rekryteringen av tjänstemännen. När det gäller anställningar i de lägre graderna, ligger avgörandet nämligen oftast i händerna på verkets personalchef, vilkens personliga uppfattning om värdet av olika slags utbildning kan tänkas röna avgörande inflytande av hans egen begränsade erfarenhet.

Detta oaktat finna de sakkunniga det önskvärt, att principen om konkurrerande kompetens för ett relativt stort antal tjänster inom statsförvaltningen framdeles bibehålles. Risker för godtycke kan på lång sikt knappast bli särskilt betydande, eftersom verken i främsta rummet måste vara intresserade av att rekrytera sin personal med verkligt dugligt folk, oavsett vilken utbildning vederbörande befattningshavare kunnat förvärva. Att inga avgörande hinder finnas för nya utbildningsvägar att göra sig gällande, blott vederbörande sökande besitta utpräglad duglighet, visas även av att de handelshögskoleutbildade relativt snabbt vunnit befordran inom vissa delar av statsförvaltningen. Den konkurrerande kompetensen bereder i själva verket förvaltningen möjlighet att själv pröva olika utbildningstyper och att bilda sig en självständig uppfattning om värdet av dessa. En sådan anordning måste tillerkännas ett avgjort företräde framför ett system, där man med utgångspunkt från läget vid en viss tidpunkt fastställer för längre tid gällande, bindande regler om att den eller den utbildningen skall anses ensam meriterande för en viss grupp av befattningar.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang betona angelägenheten av att icke alltför snäva kompetensbestämmelser komma till stånd, vilka begränsa möjligheten till anställning inom statsförvaltningen för andra än dem som avlagt standardiserade examina. Att tillträde till förvaltningen beredes jämväl företrädare för de fria filosofiska studierna måste sålunda tillmätas stor betydelse. Det bör slutligen framhållas, att det även ur själva förvaltnings-

arbetets synpunkt är av betydande värde, att olika utbildningstyper äro företrädade bland tjänstemännen. Arbetsuppgifterna äro nämligen icke alltid så fast bundna vid bestämda tjänster, att man bestämt kan avgöra, att den eller den utbildningen äger företräde i det ena eller andra fallet. Det är av vikt att i någon mån kunna fördela arbetet med hänsyn till tjänstemännens utbildning och tidigare erfarenhet och att därvid ha ett förhållandevis växlande material att arbeta med. Detta gör det även lättare att vinna erforderlig allsidighet vid ett ärendes behandling genom samråd mellan olika tjänstemän. Även med hänsyn till befordringsgången är detta påkallat: det är av vikt att i de lägre graderna inom ett ämbetsverk ha tillgång till befattningshavare, vilka kunna rekrytera även ganska olikartade tjänster inom verket.

De sakkunniga önska emellertid framhålla, att reglerna om konkurrerande kompetens för att få ovan angivna betydelse måste tillämpas så, att förvaltningen verkligen får tillfälle att jämföra värdet av olika utbildningsvägar. Detta blir givetvis ej fallet, om andra faktorer än själva utbildningen — t. ex. möjligheten till praktisk tjänstgöring — kunna öva avgörande inflytande på rekryteringen. Den praktiska utbildningen — till vilken de sakkunniga i fortsättningen återkomma — måste organiseras med hänsyn härtill.

Ur ovan anförda synpunkter kan det dessutom även vara av betydelse att inom förvaltningen ha tillgång till personer, som — utan att äga den vanliga formella kompetensen — genom praktisk erfarenhet och personlig duglighet visat sig skickade för administrativa uppgifter. Även befattningshavare, vilkas erfarenhet är av en helt annan typ än den som kan vinnas under akademiska studier, ha i många fall förmått göra betydelsefulla insatser särskilt på högre tjänster. Kompetensbestämmelserna böra utformas med hänsyn även härtill.

Behovet av olika slags utbildning.

Det ligger i sakens natur, att behovet av personal med olika slag av utbildning icke kan bestämt fastslås, såvida principen om konkurrerande kompetens bibehålles. Att lämna bestämda uppgifter om statsförvaltningens behov per år av tjänstemän med olika slag av utbildning kan sålunda icke komma ifråga. Däremot ha de sakkunniga försökt bilda sig en allmän uppfattning rörande vilka utbildningstyper, som med hänsyn till den allmänna förvaltningens behov — alltså med bortseende från behovet av teknisk och annan specialutbildad personal — böra upprätthållas.

Det är sannolikt, att förvaltningen i framtiden icke i samma utsträckning som hittills kan komma att rekryteras med tingsmeriterade jurister. Å ena sidan ha de ändrade bestämmelserna rörande tingsjämsgöringen medfört, att endast ett förhållandevis begränsat antal tingsplatser står till förfogande för de nyblivna juris kandidaterna. Å andra sidan har på senare tid inträtt ett

ökat behov av yngre tjänstemän inom själva domstolstjänsten. Oavsett detta komma emellertid även i fortsättningen de tingsmeriterade juristerna med all säkerhet att spela en betydande roll inom statsförvaltningen. Det är därvid önskvärt, att de icke hänvisas endast till vissa specifikt juridiska tjänster, där de såsom ett slags experter kunna gå själva den allmänna förvaltningen tillhanda, utan att inom denna bibehålles ett avsevärt inslag av befattningshavare med domarutbildning.

I den mån man inom statsförvaltningen för särskilda uppgifter har behov av jurister bör domarutbildning, alltså tingsmeritering eller något därutöver, utgöra ett bestämt krav. I den mån så icke är fallet, har däremot juris kandidatexamen i sin nuvarande utformning ur förvaltningsarbetets synpunkt icke något principiellt företräde framför andra utbildningsvägar. Detta framgår även av att, såsom i det föregående konstaterats, kansliexamen så pass väl lyckats göra sig gällande, trots att det däri ingående juridiska kunskapsmättet var skäligen begränsat. Å andra sidan föreligger inom statsförvaltningen, särskilt med det moderna samhällets inriktning av statsarbetet på nya uppgifter, ett stort behov av tjänstemän med materiell sakkunskap på det ekonomiska och sociala området. En dylik kan icke vinnas inom juris kandidatexamens ram utan en fullständig omläggning av denna examen, vilken antingen skulle göra densamma oanvändbar för domstolskarriärens behov eller också i orimlig grad förlänga juristernas studietid. Grundlig kännedom om samhällets ekonomiska struktur och kunskaper i ekonomisk teori, förmåga att utföra en enklare statistisk undersökning, kännedom om det nutida samhällets och statslivets struktur, samhällsåskådningar, riksdagens och partiernas faktiska arbetssätt o. s. v. är vad som därvidlag i främsta rummet bör komma ifråga. En på lämpligt sätt uppbyggd, kombinerad statsvetenskaplig och juridisk examen, kompletterad genom en grundlig praktisk förvaltningsutbildning, måste därför anses ha sitt stora värde för statsförvaltningen. Även om en utbildning av detta slag på vissa områden kan komma att bli underlägsen juris kandidatexamen jämte tingstjänstgöring, torde sålunda utbildade befattningshavare genom sina större kunskaper om samhällslivets realiteter på andra områden väl kunna hävda sig i konkurrensen med de tingsmeriterade juristerna. Å andra sidan bör en praktisk förvaltningsutbildning även för juristerna kunna komma ifråga vid sidan av tingstjänstgöringen, detta även med hänsyn till det minskade antalet tingsplatser. De sakkunniga återkomma i fortsättningen till denna fråga.

Redan 1935 års sakkunniga erinrade om i vilken betydande utsträckning utredningsarbeten, icke minst av ekonomisk karaktär, förekomma inom statsförvaltningen. Detta gäller numera i än högre grad. För dylika arbetsuppgifter kräves ofta en högre vetenskaplig utbildning, men i vissa fall har utbildningsbehovet kunnat tillgodoses genom studier på kandidatstadiet. Avsikten med inrättandet av statsvetenskaplig-filosofisk examen var i huvudsak att

skapa en standardiserad examen för detta ändamål. Såsom i det följande närmare skall utvecklas finna de sakkunniga skäl tala för att en dylik på visst sätt förändrad examen bibehålles.

I fråga om handelshögskoleutbildningen är det ostridigt, att denna, ehuru den ursprungligen konstruerats med tanke på helt andra uppgifter, likväl visat sig synnerligen användbar även inom vissa delar av statsförvaltningen. Den grundliga affärsekonomiska utbildningen och inriktningen på näringslivets realiteter måste ha sitt stora värde i en tid, då statens ekonomiska uppgifter ständigt växa i omfattning och betydelse. Å andra sidan kan handelshögskoleutbildningen knappast tänkas spela någon dominerande roll för den allmänna statsförvaltningen. Den innefattar väsentligen mindre kunskaper om samhällets allmänna struktur utanför det rent ekonomiska området än vad som kan meddelas inom ramen för en statsvetenskaplig examen, och dess juridiska element är icke heller särskilt lämpligt avpassat för förvaltningens behov. Därtill kommer, att det egentliga näringslivet säkerligen allt framgent kommer att draga till sig huvuddelen av civilekonomerna.

Vad slutligen beträffar socialinstitutens utbildning är ju denna huvudsakligen avsedd att tjäna kommunernas och den statliga socialförvaltningens (bland annat arbetsförmedlingens) behov och torde endast i mindre utsträckning vara av betydelse för andra grenar av den allmänna statsförvaltningen än sådana verk, som huvudsakligen syssla med social verksamhet.

De statsvetenskapliga utbildningslinjerna.

Utbildningens uppgift.

I den grundläggande frågan om den högre samhällsvetenskapliga utbildningens praktiska syfte ha i de tidigare betänkandena olika ståndpunkter intagits.

1910 års förslag gick ut på en förvaltningsexamen med stor allmän räckvidd. De sakkunniga framhöll, att i äldre tider humanistiska ämnen ansetts vara av väsentlig betydelse för statens ämbetsmän, och att juridiken först på ett relativt sent stadium erhållit den dominerande ställning i förvaltningsutbildningen, som den på senare tid kommit att intaga. De påpekade även, att inom de juridiska examina det statsvetenskapliga inslaget, representerat av nationalekonomi, fått sin ställning försvagad därigenom, att detta ämne icke längre vore obligatoriskt. Vidare kritiserade de den existerande kansliexamen, vars anseende enligt deras mening vore ytterst dåligt. Denna examen hade beklagligtvis i rätt stor utsträckning fått tjäna som avstjälningsplats för de juris studerande, vilka icke lyckats avlägga juris kandidatexamen. En ny förvaltningsexamen vore därför påkallad. Denna borde emellertid enligt deras mening vara användbar även utanför statsförvaltningen och skulle kunna få stor betydelse exempelvis inom kommunalförvaltningen och även i enskilda företag. De sakkunniga pekade i detta sammanhang på de goda resultat, som uppnåtts med statsvetenskapliga examina i Danmark och Norge.

I yttrandena över 1910 års betänkande rönt tanken på en förvaltningsexamen med humanistiskt inslag ganska ringa uppskattning och från olika håll framhölls, att bästa sättet att skapa en ny förvaltningsexamen vore att reformera juris kandidatexamen.

1933 års förslag lämnade i stort sett frågan om examens uppgift åsido och inriktade sig enbart på att rationalisera och standardisera den statsvetenskapliga utbildningen för att genom skapandet av en särskild samhällsvetenskaplig bildningslinje höja de berörda ämnernas anseende. Den där föreslagna examen var sålunda närmast avsedd att motsvara den ofta förekommande filosofie kandidatexamen med ämnena nationalekonomi, statskunskap och statistik. Denna hade brukat avläggas dels av sådana studerande, som ville söka anställning i statistiska ämbetsverk eller i socialstyrelsen, dels av åtskilliga blivande journalister, dels slutligen av ganska många, som sedermera avlade juris kandidatexamen men som dessförinnan ville skaffa sig en viss allmän statsvetenskaplig bildning.

I yttrandena över förslaget framfördes kritik från dem, som ej ville släppa kravet på en statsvetenskaplig examen med mera vidsträckt användbarhet inom förvaltningen. På detta sätt motiverade exempelvis lärarrådet vid Göteborgs högskola sitt avstyrkande yttrande.

1934 års studentförslag avsåg också en allmän förvaltningsexamen.

1935 års sakkunnigebetänkande upptog dessa spörsmål till ingående granskning. De sakkunniga anförde i huvudsak följande skäl för inrättande av en statsvetenskaplig examen:

1. För ungefär 50 procent av undersökta befattningar inom statsförvaltningen fordrades icke juris kandidatexamen, utan filosofisk examen eller kansliexamen.

2. För de större utredningsuppdrag, vilka vore vanliga inom förvaltningen, erfordrades statsvetenskaplig sakkunskap.

3. Den statsvetenskapliga examen kunde även få användning inom kommunalförvaltningen, i den högre folkundervisningen, i vissa ekonomiska organisationer och inom tidningsmannayrket.

4. Intresset för en statsvetenskaplig examen bland de studerande vore stort, och en fastare ram för de statsvetenskapliga studierna vore ur studiesynpunkt gynnsam. Efter samråd med representanter för ämbetsverken hade de sakkunniga funnit, att även förvaltningen ansåg en examen av detta slag önskelig.

De sakkunnigas förslag innefattade dels en filosofisk examen, ungefärligen efter de linjer, som framlagts i 1933 års departementspromemoria, dels en blandad juridisk-filosofisk examen. Båda dessa examens typer infördes genom 1935 års stadga om statsvetenskaplig examen.

I den diskussion, som ägt rum efter utfärdandet av 1935 års examensstadga, har frågan om examens syfte icke blivit entydigt uppfattad. Man har å ena sidan anknutit till de tankegångar, som återfunnos i 1910 års betänkande och 1934 års studentförslag (sålunda diskuterat examens användbarhet i allmänhet inom förvaltningen), å andra sidan sett problemet från de begränsade utgångspunkter, som legat bakom 1935 års betänkande, eller de ännu mera begränsade, som legat bakom 1933 års departementspromemoria. Till denna oklarhet har bidragit, att 1935 års examensstadga skapade två examina med samma namn men med olika innebörd.

De sakkunniga finna det uppenbart, att en statsvetenskaplig examen bör avse att utbilda för bestämda uppgifter och sålunda meritera för allmän tjänst. De har därför oavsett traditionella åsikter rörande den erforderliga utbildningens art uteslutande sökt utforma examen på sådant sätt, att de som avlagt den verkligen bli användbara för praktiska uppgifter.

De sakkunniga ha härvid icke förbisett, att den akademiska utbildningen i vårt land skall tjäna icke blott den allmänna förvaltningens personalbehov utan även den vetenskapliga forskningen. Ur många synpunkter vore det att beklaga, om våra universitet och högskolor skulle se som sin väsentliga uppgift att årligen tillhandahålla staten ett bestämt kvantum blivande präster, domare, läkare, lärare och andra ämbetsmän med i stort sett likriktad och likartad utbildning. Icke minst på det samhällsvetenskapliga området måste det för statsmakterna vara en högst angelägen uppgift att bereda förbättrade möjligheter för fri forskning. Socialutbildningssakkunniga hade ursprungligen avsett att i sitt betänkande framlägga vissa förslag även med detta syfte. Endast emedan denna fråga sedermera överlämnats till utredning genom andra sakkunniga, ha de sakkunniga i föreliggande betänkande inskränkt sig till de yrkanden, vilka äro direkt betingade av de föreslagna examinas utformning.

Emellertid är det enligt de sakkunnigas mening ingalunda givet, att man

vare sig bör eller kan konstruera standardiserade examenstyper med hänsyn till forskningens krav. Som grundval för vetenskapligt forskningsarbete är det ur många synpunkter önskvärt med en examen, som ger så stora möjligheter för specialisering och differentiering, att den icke i onödan binder forskarens inriktning. Andra omständigheter kunna emellertid i många fall göra det nödvändigt för en studerande, som närmast avser att ägna sig åt vetenskaplig forskning, att avlägga en mera standardiserad examen. Förvaltningen har ett visst behov av personal, som med en flerårig erfarenhet av samhällsvetenskapligt forskningsarbete förenar en för administrativ verksamhet anpassad, standardiserad utbildning.

Till jämförelse må erinras om att relativt få av de studerande i de rent humanistiska ämnena, som fortsätta sina studier till licentiatexamen eller doktorsgrad, nöja sig med att dessförinnan avlägga en filosofie kandidatexamen. I allmänhet ha de även som grundval för sin fortsatta utbildning en filosofisk ämbetsexamen på grund varav de sedermera kunna erhålla tjänster vid läroverken, trots att de i denna examen föreskrivna ämneskombinationerna i många fall sakna betydelse med tanke på deras vetenskapliga arbete. Ur läroverkens synpunkt måste standardiseringen av filosofisk ämbetsexamen detta oaktat upprätthållas och ges den för skolundervisningen lämpliga inriktningen. Motsvarande hänsyn gälla även den samhällsvetenskapliga utbildningen.

När det gäller arten av de arbetsuppgifter, för vilka en statsvetenskaplig examen bör utbilda, komma statsförvaltningens behov i främsta rummet i åtanke. Såsom framgår av den i föregående kapitel lämnade framställningen, föreligger inom statsförvaltningen ett uppenbart behov av arbetskraft med utbildning av detta slag. Även för kommunalförvaltningens del föreligger ett visst, ehuru mera begränsat, likartat behov, och när det gäller enskild tjänst i företag, näringsorganisationer o. s. v., torde även den statsvetenskapliga universitetsutbildningen ha en viss uppgift att fylla. Det synes sålunda i främsta rummet vara av vikt att utforma en eller flera lämpliga förvaltningsexamina.

Linjeindelningen.

Uppdelningen av statsvetenskaplig examen på två linjer har sitt ursprung i 1935 års kommittéförslag. 1910 års förslag hade avsett enbart en förvaltningsexamen bestående av såväl juridiska som filosofiska ämnen, under det att 1933 års departementspromemoria uteslutande avsåg en rent filosofisk examenstyp. 1935 års sakkunniga accepterade i stort sett båda dessa examens typer och skapade sålunda två examina, ehuru med ett gemensamt namn.

De sakkunniga kunna icke finna det ändamålsenligt att samma benämning, statsvetenskaplig examen, och samma titulatur, *politices magister*, användas för två så olika examina. Härigenom har stor oklarhet kommit att råda om de olika examinas innebörd. Detta är en väsentlig olägenhet när det gäller att

skaffa de examinerade anställning och torde även i övrigt vara mindre lyckligt. Skola två examina bibehållas, böra de under alla omständigheter skiljas från varandra genom olika benämningar, så att missförstånd icke vidare skola kunna uppkomma.

A. Den juridisk-filosofiska examenstypen.

Redan i det avsnitt av den föregående framställningen, som behandlar utbildningsbehovet, ha de sakkunniga anfört skäl för att en på lämpligt sätt konstruerad blandad statsvetenskaplig juridisk examen måste anses vara av värde för statsförvaltningen. De ha därvid framhållit, att den främst för domarebanan avpassade utbildning, som för till juris kandidatexamen, icke ur förvaltningssynpunkt kan anses äga företräde framför en utbildning, i vilken jämte ett ej alltför ringa juridiskt kunskapsmått ingå kunskaper rörande bland annat samhällets ekonomiska, sociala och politiska struktur.

I skrivelse till de sakkunniga den 23 oktober 1944 ha studentrepresentanterna inom *studierådet vid Stockholms högskola* uttalat vissa önskemål beträffande anordnandet av denna utbildning.

I första hand borde enligt studierådets mening övervägas, huruvida icke behovet av en blandad juridisk-statsvetenskaplig examenslinje bäst skulle tillgodoses genom en reform av den nuvarande juris kandidatexamen. Ur denna borde utmönstras ämnena rättshistoria och statsrätt; det sistnämnda ämnet borde utbytas mot statskunskap, varjämte fordringarna i nationalekonomi borde höjas till att motsvara vad som för närvarande kräves inom den filosofiska fakulteten. Då samtidigt finansrätten borde överföras till examens senare hälft, skulle första halvan omfatta endast ämnena juridisk encyklopedi, statskunskap och nationalekonomi. För den som ej ville taga högre betyg i dessa ämnen skulle studietiden icke behöva överstiga två terminer; den som siktade på en framtida verksamhet inom näringsliv, förvaltning eller organisationsväsende borde däremot taga högre betyg i ett eller bådadera av ämnena nationalekonomi och statskunskap och därmed förvärva en samhällsvetenskaplig utbildning svarande mot den som kan vinnas inom den nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen. Studierådet fann sig emellertid böra räkna med att av psykologiska och andra skäl detta förslag möjligen icke skulle kunna genomföras och ansåg att i så fall statsvetenskaplig-juridisk examen borde starkt reformeras.

Till en början torde böra övervägas, huruvida i enlighet med det av studierådet vid Stockholms högskola framförda förslaget examen borde kunna helt ersättas med en reformerad juris kandidatexamen. Det ligger utanför ramen av de sakkunnigas uppdrag att bedöma, i vad mån en sådan ur den rent juridiska utbildningens synpunkt skulle kunna vara motiverad. För förvaltningens behov synes emellertid den av studierådet skisserade examenstypen knappast vara tillfredsställande. Den skulle under inga förhållanden bereda utrymme för statistiska kunskaper i tillräcklig utsträckning, och över huvud torde behovet av humanistisk utbildning inom denna examen kunna tillgodoses endast

genom en förlängning av studietiden för hela examen i alltför stor utsträckning. De sakkunniga anse således att denna väg icke är framkomlig.

Sedan 1935 års betänkande framlades, har en fortsatt förändring i det statliga förvaltningsarbetets karaktär kunnat iakttagas, och dess aktuella inriktning på frågor av ekonomisk och social natur måste givetvis inverka på arten av den utbildning, som bör krävas av blivande ämbets- och tjänstemän. Jämsides med juris kandidatexamen föreligger sålunda numera ett än mera uppenbart behov av en blandad examen av angivet slag. Den nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen har emellertid knappast från förvaltningens sida nått den uppskattning, som man under dessa omständigheter skulle ha kunnat förmoda. De huvudsakliga orsakerna härtill torde vara dels frånvaron av organiserad förvaltningspraktik, dels att själva examen knappast fått en för ifrågasvarande arbetsuppgifter helt lämplig utformning. Till höjande av examens kvaliteten böra både inom dess juridiska och dess filosofiska avdelningar vissa förändringar vidtagas. Härtill vilja de sakkunniga i det följande återkomma. En dylik förändrad examen föreslås böra i analogi med juris kandidatexamen erhålla benämningen *juridisk-politisk kandidatexamen* (jur. pol. kand.)

B. Den rent filosofiska examenstypen.

I de för socialutbildningssakkunniga givna direktiven erinras om vikten av att — i samband med övervägandet av ändamålsenligheten av gällande uppdelning på linjer av statsvetenskaplig examen — beakta, att den filosofiska linjen föga skiljer sig från vissa typer av filosofie kandidatexamen.

Frågan om behovet av en filosofisk statsvetenskaplig examen vid sidan av redan existerande examenslinjer besvarades i 1933 års *departementspromemoria* på följande sätt:

»1. Den frågan kan ställas, i vad mån ett verkligt behov föreligger av en examenslinje, sådan som den ovan skisserade. Redan enligt gällande ordning är det för de studerande möjligt att inom ramen för filosofie kandidatexamen avlägga en examen i de angivna statsvetenskapliga ämnena med avpassande av ämneskombinationer och betygssumma efter tycke och smak. Behöves under sådana förhållanden en särskilt reglerad statsvetenskaplig examen inrättas inom filosofiska fakulteten?

2. På denna frågan kan först och främst svaras, att det i och för sig ingalunda skulle sakna betydelse, om en samhällsvetenskaplig bildningslinje, särskilt anordnad, införlivas med universitetens undervisning och examensordning. Det kan knappast sägas, att de samhällsvetenskapliga studierna ännu erhållit den framskjutna ställning vare sig inom vårt skolväsen eller inom universiteten, som de förtjäna och som icke minst i vår tid krävs. Genom markerande av en dylik studielinje skulle de samhällsvetenskapliga studierna erhålla en officiellt erkänd plats i universitetsundervisningen, vilket skulle bidra till att främja och uppmuntra dessa studiers bedrivande.

3. Vidare bör observeras, att den nya examen genom krav på minst 7 betyg och genom anordnande av mera ändamålsenliga och organiskt sammanhängande ämneskombinationer skulle betyda på samma gång en rationalisering och fördjupning av de statsvetenskapliga studierna, som den nuvarande filosofie kandidatexamen varken ger eller förutsätter.»

I promemorian angavs vidare examen såsom en lämplig förutbildning för inträde i vissa grenar i statsförvaltningen, inom vilken behovet av statsvetenskapligt utbildad personal förmodades hava avsevärt ökat. Även för vissa fria yrken och för historielärarnas utbildning kunde examen få viss betydelse.

I 1935 års *betänkande* konstaterades att under remissbehandlingen av 1933 års departementspromemoria den uppfattningen framskymtat, att det utbildningsbehov, som skulle fyllas av en statsvetenskaplig examen inom filosofiska fakulteten, skulle kunna tillgodoses inom ramen för filosofie kandidatexamen. De sakkunniga anförde här till, att filosofie kandidatexamen icke varit avsedd att tjänstgöra såsom förvaltningsexamen. Friheten i ämnesvalet — i och för sig en stor förtjänst hos examensformen — utgjorde härvidlag en allvarlig olägenhet. Dessutom hade studiekurserna i statsvetenskapliga ämnen för denna examen icke lämpats med hänsyn till varandra eller samordnats för ett gemensamt syfte.

De sakkunniga avvisade vad som anförts om möjligheterna att inom gällande examensordning komma tillrätta med dessa brister:

»Enligt de sakkunnigas mening löses emellertid icke föreliggande problem slutgiltigt på nyss antytt sätt. En grundligare reform erfordras och en lämplig sådan ernås, om, såsom i departementspromemorian föreslagits, en statsvetenskaplig examen inrättas inom filosofiska fakulteten. Genom en sådan åtgärd betonas sambandet mellan de ämnen, varom fråga är, på ett vida kraftigare sätt än eljest kan ske. Det eftersträfvansvärda samordnandet av studieplaner och undervisning blir då en självfallen sak. De studerande få på ett i ögonen fallande sätt utstakat för sig hur den statsvetenskapliga studiebanan bör vara beskaffad. Man kan förvänta, att intresset för de statsvetenskapliga studierna stimuleras, när deras enhetliga karaktär och samhällseliga betydelse klart markeras genom en särskild examensform. Examen skulle komma att meritera till de flesta sådana befattningar i statstjänsten, till vilka nu filosofisk examen bereder tillträde, samt vidare till åtskilliga befattningar i den kommunala förvaltningen och hos vissa ekonomiska organisationer. Den skulle dessutom kunna vara av värde som förutbildning till vissa lärarejänster och för journalistisk verksamhet. Icke minst viktigt är, att examen skulle bilda en solid grundval för fortsatta vetenskapliga studier inom samhällsvetenskaperna.»

De sakkunniga dela den principiella uppfattning om värdet av en rent filosofisk samhällsvetenskaplig bildningslinje, som kommit till uttryck i 1933 års departementspromemoria och 1935 års *betänkande*. En dylik standardiserad examen måste emellertid, om den ej enbart skall ligga till grund för högre studier, vara utformad med tanke på praktiska arbetsuppgifter och motsvara ett förefintligt utbildningsbehov. I detta hänseende ha de sakkunniga funnit problemet innefatta vissa svårigheter. Det har även ifrågasatts huruvida vid sidan av juridisk-politisk och filosofie kandidatexamina föreläge ett tillräckligt stort behov av en annan statsvetenskaplig examenslinje.

Att en standardiserad examen med ändamålsenliga studiekombinationer kan innebära en fördel för många studerande är uppenbart. För att det skall vara berättigat att uppställa examensföreskrifter, som innebära en dylik anvisning, måste en förutsättning emellertid självfallet vara att ett tillräckligt behov av arbetskraft med denna utbildning förefinnes.

Beträffande den kompetens, som *statsvetenskaplig-filosofisk* examen kunde väntas medföra till tjänster inom statsförvaltningen synas, såsom i ett tidigare sammanhang anförts, 1935 års sakkunniga ha kommit till ett missvisande resultat. I fråga om ett stort antal av de tjänster, som enligt det till nämnda sakkunnigas förfogande stående undersökningsmaterialet uppehölls av personer med enbart filosofisk utbildning, göra sig speciella omständigheter gällande. Ett stort antal av dessa befattningar ligga sålunda inom förvaltningsområden (biblioteks- och arkivväsande, forskningsinstitutioner m. m.), där en mera specialiserad humanistisk eller naturvetenskaplig kompetens erfordras. Inom den allmänna förvaltningen har endast ett begränsat antal tjänstemän en rent filosofisk examen och bland dessa ha dessutom många en högre vetenskaplig utbildning. Sysselsättningsmöjligheterna inom statsförvaltningen för personer med statsvetenskaplig-filosofisk examen i dess nu gällande utformning synas därför icke vara så omfattande som 1935 års sakkunniga antogo.

Även om den allmänna statsförvaltningens behov av befattningshavare med rent statsvetenskaplig utbildning icke för närvarande är så stort, som 1935 års betänkande synes giva vid handen, finnes det å andra sidan därinom otvivelaktigt behov av akademiker med gedigen nationalekonomisk och statistisk utbildning. Härvidlag är det icke blott fråga om statistiker- och aktuarie-tjänster inom olika verks statistiska avdelningar utan om ett stigande behov av utredningsmän med tillräcklig kompetens för att kunna genomföra omfattande undersökningar främst av ekonomisk och social natur.

Jämväl inom den kommunala förvaltningen, inom näringslivets organisationer och det fria organisationsväsendet i övrigt kunna motsvarande tendenser spåras. För vissa här ifrågakommande utredningsuppgifter äro de handelshögskoleutbildade väl lämpade, men det torde kunna fastslås, att vid sidan härav ett behov föreligger av utredningsmän med gedigen ekonomisk-statistisk skollning. Bland arbetsuppgifter inom det kommunala livet, för vilka utredningsmän med sådan kompetens skulle lämpa sig, kunna nämnas generalplaneutredningar, regionplanering etc.

Även inom näringslivet synes utvecklingen medföra ett allt större behov av ekonomiskt-statistiskt skolade specialister vid sidan av de eljest inom detta område dominerande, med mera merkantil inriktning utbildade civil-ekonomerna. Kännetecknande för nutida svensk utveckling är att näringslivets organisationer av olika slag i stigande omfattning inrätta utredningsinstitut och andra organ för ekonomisk forskning och planering, konjunkturundersökningar etc. Bristen på kvalificerade krafter för dylika utredningsuppdrag synes

i viss mån hava bromsat utvecklingen. Jämväl inom kommande internationella organisationer kan ett behov av sådana ekonomiska specialister väntas komma att föreligga.

Det synes över huvud taget vara uppenbart, att frågan om behovet av en rent samhällsvetenskaplig utbildningslinje för förvaltningens behov icke kan bedömas med utgångspunkt enbart från nuvarande förhållanden. Tidsutvecklingen pekar mot en alltjämt fortgående ökning av de ekonomiska och sociala uppgifternas betydelse inom statens och kommunernas verksamhet. Under dessa omständigheter torde behovet av ämbets- och tjänstemän med härför anpassad utbildning likaledes komma att kraftigt växa.

De sakkunniga vilja sålunda förorda att en filosofisk examenslinje i en eller annan form bibehålles. Examen måste emellertid omgestaltas och förlänas högre kvalitet, därest de här nämnda krävande uppgifterna skola kunna tillgodoses. De sakkunniga vilja också understryka, att en examen av denna typ tills vidare bör avse utbildning av endast ett begränsat antal studerande årligen. Såsom av det följande framgår, vilja de sakkunniga förorda, att endast ett fåtal praktikanttjänster per år inrättas för dem som avlagt denna examen. Vidare bör det i blivande studieupplysning betonas, att examen är avsedd endast för studerande med utpräglad håg och fallenhet för denna studieriktning.

Beträffande den form, i vilken det föreliggande utbildningsbehovet skall tillgodoses, föreligga i huvudsak två möjligheter. Antingen kan man i princip bibehålla den nuvarande anordningen med en fristående, till den filosofiska fakulteten förlagd examen, vilken i så fall bör erhålla en särskild, från övriga examina klart avvikande benämning. Eller också kan den standardiserade samhällsvetenskapliga utbildningslinjen inordnas inom ramen för filosofisk ämbetsexamen, där den kan taga formen av ett större eller mindre antal lämpliga ämneskombinationer. Ur vissa synpunkter kan den senare lösningen synas fördelaktig. Den kan med hänsyn till de även i övrigt starkt växlande kombinationerna i filosofisk ämbetsexamen knappast anses missvisande i avseende på examens innehåll. Att det här är fråga om en ämbetsexamen, kan icke heller bestridas. Emellertid ha de sakkunniga icke funnit sig kunna förorda denna lösning. Filosofisk ämbetsexamen har kommit att allmänt uppfattas såsom en lärarexamen, medan den samhällsvetenskapliga examenstypen i huvudsak har andra uppgifter. Den kan visserligen få sitt värde för de större folkhögskolorna, vilka i växande utsträckning anställa lärare med samhällsvetenskaplig utbildning, men det rör sig här om ett alltför begränsat antal tjänster för att någon större hänsyn skall kunna tagas till detta förhållande. För tjänster vid läroverken kan en dylik examen för närvarande icke giva kompetens, enär gällande läroverksstadga uppställer krav på att adjunktstjänst vid de allmänna läroverken skall ledigförklaras i minst två examensämnen och samma regel oftast tillämpas även beträffande lektorstjänster, under det att något

fristående samhällsvetenskapligt examensämne över huvud icke ingår i läroverkens kursplaner. Ämneskombinationer av angivet slag inom ramen för filosofisk ämbetsexamen synas därför knappast kunna undgå att väcka missförstånd.

Med stöd av vad som ovan anförts vilja de sakkunniga därför föreslå, att en fristående samhällsvetenskaplig examenstyp inom den filosofiska fakulteten allttjämt bibehålles. De sakkunniga ha övervägt, huruvida icke denna examen lämpligast borde benämnas ekonomisk kandidatexamen. Med hänsyn till att såväl ekonomisk examen som ekonomie licentiatexamen avlägges vid handelshögskolorna har detta emellertid befunnits olämpligt. Den föreslagna examen har i stället kallats *filosofisk-politisk kandidatexamen* (fil. pol. kand.).

Utformningen av juridisk-politisk kandidatexamen.

1910 års förslag avsåg att skapa en övervägande humanistisk examen, i vilken dock skulle ingå tillräckligt mycket juridik för att examen skulle kunna få vidsträckt användning inom förvaltningen. Det juridiska inslaget skulle utgöras av dels vissa juridiska grundprinciper, sammanfattade i en propedeutisk kurs i civil-, straff- och processrätt, dels ett nybildat ämne med namnet administrativrätt, innefattande förvaltningsrätt, finansrätt och framför allt speciell privaträtt (näringsrätt). Det statsvetenskapliga inslaget borde utgöras av statskunskap, nationalekonomi och statistik. Därjämte kunde även andra ämnen komma ifråga: historia, geografi, matematik, nordiska språk, latin, tyska, engelska eller franska. Ämneskombinationerna skulle vara begränsade: examen skulle innefatta sju betyg, varav två betygsenheter valfria inom examens ämnen, fem däremot bundna vid någon av tre fastställda kombinationer: a) statskunskap 2, nationalekonomi 1, historia 1, administrativrätt 1, b) nationalekonomi 2, statskunskap 1, statistik 1, administrativrätt 1, c) statistik 2, statskunskap 1, nationalekonomi 1, matematik eller historia 1. Studietiden beräknades till fyra läsår. Som förkunskaper krävdes i studentexamen godkänt betyg i historia, matematik, franska och ytterligare ett modernt språk. Studieordningen borde läggas så att statsvetenskaplig examen lätteligen kunde kombineras med juris eller filosofie kandidatexamen. Examen inordnades icke i vare sig juridiska eller filosofiska fakulteten utan skulle avläggas inför en särskild examenskommission. På examen borde få byggas filosofie men icke juris licentiatexamen. 1933 års förslag avsåg som nämnt en rent filosofisk examen. 1934 års studentförslag avsåg en examen i två delar med en sammanlagd studietid av tolv terminer. Denna skulle i huvudsak utgå från den kombinerade juris och filosofie kandidatexamen men innefatta vissa reduktioner av båda. Den juridiska examensdelen skulle skilja sig från juris kandidatexamen därigenom att romersk rätt bortfölle, kursen i rättshistoria minskades eller uppdelades på de övriga ämnena, i civilrätt kursen i familjerätt minskades, i speciell privaträtt kurserna i sjörätt, vatten- och fastighetsrätt minskades, i straffrätt och processrätt kurserna avsevärt inskränktes, under det att i finansrätt och förvaltningsrätt skulle fordras utvidgade och fördjupade kunskaper. Den filosofiska examensdelen skulle bestå av minst fyra betygsenheter, minst två betyg i ettdera av ämnena statskunskap, nationalekonomi eller statistik, minst ett betyg i ytterligare ett av dessa ämnen samt ett betyg ytterligare inom denna ämnesgrupp eller i något av

ämnena historia, geografi, matematik, försäkringsmatematik, engelska, franska eller tyska. Inom de särskilda filosofiska ämnena borde företagas jämkningar i kursplanerna. På grundval av denna examen borde få avläggas filosofie licentiat-examen i ämnena statskunskap, nationalekonomi och statistik, samt juris licentiat-examen i de ämnen, där domartjänstgöring icke erfordrades.

1935 års sakkunnigebetänkande framhöll, att juris kandidatexamen som förvaltningsexamen hade två huvudsakliga brister: dels gäve den icke tillräckliga realkunskaper, dels innehölle den mera civil-, straff- och processrätt än man hade behov av inom förvaltningen, medan däremot de förvaltningsrättsliga ämnena ej studerades med nödig grundlighet. En differentiering av juris kandidatexamen skulle ej undanröja den förstnämnda invändningen; dessutom funnes risk för att många studerande för säkerhets skull komme att vilja ta examen på båda linjerna, vilket skulle medföra en olycklig förlängning av studietiden. Kombinationen av juris och filosofie kandidatexamen toge för lång tid, medan kansliexamen och filosofie kandidatexamen tillsammans gäve sämre meriter än enbart juris kandidatexamen. En särskild examen med både juridiskt och humanistiskt inslag tillstyrktes därför. Studietiden borde vara densamma som för statsvetenskaplig-filosofisk examen. I dess statsvetenskapliga del skulle ingå nationalekonomi med minst två betyg samt ytterligare antingen statskunskap eller statistik eller båda. Betygssumman skulle i denna del vara fyra betyg. Den juridiska delen kunde icke — såsom tidigare ifrågasatts — helt enkelt bestå av kansliexamen, emedan denna hade olämplig konstruktion. I stället skulle i examen ingå statsrätt med folkrätt, förvaltnings- och finansrätt, juridisk encyklopedi samt en propedeutisk kurs med större omfattning än den för juris kandidat vanliga. I ett av ämnena statsrätt, finansrätt eller förvaltningsrätt skulle krävas två betyg. Som frivilliga tillvalsämnen finge medtagas alla andra ämnen inom filosofiska fakulteten samt av juridiska ämnen rättshistoria och internationell privaträtt. Filosofie men ej juris licentiat-examen skulle få avläggas på grundval av statsvetenskaplig-juridisk examen. De sakkunniga framhöllo vidare, att bokföringsutbildning vore önskelig men ej borde föreskrivas. Frågan om rätt att medtaga företagsekonomi och samarbete med handelshögskolorna i detta syfte borde utredas. Statsvetenskaplig-juridisk examen skulle avläggas inför juridiska fakulteten. Till betänkandet voro fogade två reservationer. Professor Brusewitz förklarade sig hysa tvekan om lämpligheten att inrätta en juridisk linje, men hade gått med på denna i tanke att den skulle kunna ersätta kansliexamen. Professor Olivecrona hade på den juridiska linjen velat ha både nationalekonomi och statistik obligatoriska och ansåg, att statskunskapen där bort kunna vara helt frivillig.

Enligt gällande examensstadga ingå i statsvetenskaplig-juridisk examen följande examensämnen: i den statsvetenskapliga avdelningen nationalekonomi, statistik och statskunskap, i den juridiska avdelningen privaträtt (huvudgrunderna i civilrätt och speciell privaträtt), finansrätt, statsrätt med folkrätt och förvaltningsrätt. Dessutom kräves godkänd genomgång av den propedeutiska kursen. I den statsvetenskapliga avdelningen kräves minst två betyg i nationalekonomi och minst två betyg i statistik och statskunskap tillsammans eller i ettdera av dessa ämnen. I den juridiska avdelningen kräves minst två betyg i ett av ämnena finansrätt, statsrätt eller förvaltningsrätt och minst godkänt betyg i övriga juridiska ämnen. Som tillvalsämnen få i den statsvetenskapliga avdelningen medtagas alla filosofiska fakultetens ämnen, i den juridiska avdelningen juridisk encyklopedi och rättshistoria. Examen avlägges inför juridiska fakulteten och får påbyggas med filosofie men icke med juris licentiatexamen.

Under diskussionen efter examensstadgans tillkomst har en rätt stark kritik riktats mot utformningen av statsvetenskaplig-juridisk examen. Från studenthåll har gjorts upprepade framställningar om att ämnet *företagsekonomi* skulle få medtagas i examen eller att behovet av bokföringsutbildning på annat sätt skulle bli tillgodosett. Statsuniversitetens juridiska och filosofiska fakulteter ha emellertid i huvudsak ställt sig avvisande mot tanken att införa ämnet *företagsekonomi* i examen, enär undervisningen häri svårligen ansetts kunna meddelas annat än i Stockholm och Göteborg. Till kravet på en enklare bokföringsutbildning ha de akademiska myndigheterna däremot i stort sett ställt sig positiva, och i kanslers-ämbetets förslag av år 1941 upptogs en bokföringskurs såsom obligatorisk på både den juridiska och filosofiska examenslinjen. En mellanform betecknar professor Johan Åkermans förslag i Statsvetenskaplig Tidskrift 1943, enligt vilket i examen skulle ingå en kurs i företagsekonomi av något större omfattning än en vanlig bokföringskurs. I den år 1941 av Statsvetenskapliga intresseföreningen i Lund ingivna skrivelsen föreslogos vissa ändringar i fråga om den *statsvetenskapliga* delen av statsvetenskaplig-juridisk examen. Nationalekonomi och statistik borde, menade man, bli obligatoriska examensämnen med vardera minst två betygsenheter. Statskunskap borde således bortfalla eller göras till ett frivilligt tillvalsämne. Under den föregående diskussionen hade detta förslag vunnit stöd bland annat av professorn i statskunskap vid Lunds universitet, under det att dåvarande docenten, numera professorn i statistik, Quensel, sagt sig tvivla om statistiken verkligen borde tillerkännas en så framskjuten ställning. Professor Åkermans förslag gick här ut på obligatoriskt två betygsenheter för vardera statskunskap och nationalekonomi samt en betygsenhet för statistik. Universitetskanslern följde i sitt förslag Lunda-föreningens framställning, som även fick stöd av de juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund samt filosofiska fakulteten i Lund. Filosofiska fakulteten i Uppsala avstyrkte bestämt förslaget i denna del, under det att både juridiska och humanistiska fakulteterna vid Stockholms högskola och lärarrådet vid Göteborgs högskola menade, att statskunskapen borde stå kvar, men att statsrätten i den juridiska avdelningen i stället kunde bortfalla. Beträffande examens *juridiska avdelning* har gjorts gällande, att det där meddelade juridiska kunskapsmåttet vore otillräckligt. Detta framhölls av flera talare under Lundadiskussionen samt dessutom i de yttranden över universitetskanslerns förslag, som avgåvos av de juridiska fakulteterna i Stockholm och Uppsala samt den humanistiska fakulteten i Stockholm. Under diskussionen om en eventuell praktikanttjänstgöring har denna synpunkt också kommit i förgrunden, så till vida som det nu bestämda juridiska kunskapsmåttet ansetts vara otillräckligt för tjänstgöring exempelvis vid länsstyrelserna. Delade meningar synas å andra sidan även råda rörande lämpligheten av att kräva två betyg i ett av de juridiska ämnena.

I *studierådets vid Stockholms högskolas studentkår* tidigare berörda skrivelse framlades vissa förslag till förändringar i statsvetenskaplig-juridisk examen. Sålunda borde bland annat med ämnet *privaträtt* införlivas delar av straffrätten. Kravet på två betyg i ett juridiskt ämne borde bibehållas, ehuru studierådet vore fullt medvetet om de svårigheter som voro förenade härmed. Som villkor för examens avläggande borde uppställas krav på godkänt studentbetyg i matematik på latinlinjen.

De invändningar, som riktats mot statsvetenskaplig-juridisk examen, gå i stort sett ut på att examen överhuvud icke fyller nödiga krav på kvalitet utan är alltför lätt, att den ger ett alltför litet juridiskt kunskapsmått, att den

icke garanterar vare sig statistiska kunskaper eller den kännedom om statslivets faktiska beskaffenhet, som meddelas i statskunskapen, samt att den icke ger någon vare sig praktisk eller teoretisk bokföringskunskap. Denna kritik synes de sakkunniga i stort sett berättigad.

Syftet med den juridiska delen av en blandad examen kan lämpligen definieras så, att densamma bör ge dels juridisk allmänbildning, dels så pass mycket speciell juridisk utbildning som erfordras för författningstillämpningen inom statsförvaltningens normala verksamhet. Den statsvetenskapliga delen åter avser att ge samhällsvetenskaplig orientering och kunskaper i samhällsvetenskapliga ämnen i stort sett motsvarande vad som kan erhållas genom en på lämpligt sätt konstruerad filosofie kandidatexamen. Båda dessa syften skulle naturligen lämpligast uppnås genom en kombination av juris och filosofie kandidatexamen. En sådan kombination förekommer även hos åtskilliga av statsförvaltningens tjänstemän. 1934 års studentförslag kom för en reducerad dylik kombination fram till en studietid av tolv terminer, vilket icke synes vara acceptabelt. Detta utgör en alltför lång studietid för att man skall kunna uppställa den såsom något krav eller ens räkna med att mera än ett mycket litet antal blivande ämbetsmän genomgår denna utbildning.

I 1935 års betänkande uttalades beträffande avvägningen mellan de båda examensdelarna:

»Även på den juridiska linjen måste, såsom redan tidigare framhållits, huvudvikten ligga på de filosofiska ämnena. Meningen är, att studiet av dessa ämnen skall ge den egentliga fackutbildningen och den allmänna översikten, medan de juridiska studierna skola tjäna till att skänka de studerande erforderlig kännedom om den institutionella ram, vari samhällslivets företeelser röra sig. De juridiska studierna bli alltså att betrakta som ett komplement till de filosofiska.»

De sakkunniga kunna icke helt ansluta sig till den där uttalade uppfattningen. Med hänsyn till arten av arbetet inom den svenska förvaltningen synes det tvärtom vara önskvärt att åt examen gives en sådan karaktär, att den ger tillräcklig kännedom om det svenska samhällslivets bärande rättsprinciper, vilka äro de icke minst betydelsefulla av samhällslivets företeelser. Det bör vidare framhållas, att även rättsvetenskapen är en samhällsvetenskap, vilken inom ramen för en statsvetenskaplig förvaltningsexamen kan göra anspråk på tillbörlig uppmärksamhet. Vid omgestaltandet av statsvetenskaplig-juridisk examen synes jämvikt mellan de båda examensdelarna därför böra eftersträvas. Härvid måste de juridiska studierna begränsas och inriktas på de för en tjänstgöring inom förvaltningen väsentligaste områdena, och det måste tillses, att den statsvetenskapliga examensdelen kommer att fylla sådana krav på kvalitet, att examen som helhet kommer att bli konkurrenskraftig. Åt såväl de juridiska som de humanistiska studierna måste också utmätas tillräcklig tid. I de juridiska ämnen, vilka skola ingå i examen, böra de inhämtade kunskaperna vara lika grundliga som för motsvarande

tentamina i juris kandidatexamen. Den nämnda begränsningen av den juridiska examensdelen bör avse endast kvantiteten, icke kvaliteten av de juridiska studierna.

I den juridiska examensdelen ingå för närvarande följande ämnen med i stort sett samma kunskapsmått som i juris kandidatexamen: den propedeutiska kursen, statsrätt med folkrätt, förvaltningsrätt och finansrätt. Därtill kommer ämnet privaträtt, vilket innefattar huvudgrunderna i civilrätt och speciell privaträtt men i jämförelse med dessa ämnen innebär en så kraftig förkortning att den vanliga juridiska undervisningen icke kan begagnas. Däremot ingå följande juridiska ämnen icke obligatoriskt respektive icke alls i examen: encyklopedi och rättshistoria samt romersk rätt, straffrätt, processrätt och internationell privaträtt.

Av nu ingående ämnen synes *statsrätten* icke vara erforderlig. Under förutsättning att statskunskap ingår i den statsvetenskapliga examensdelen synes det vara rimligt att utesluta statsrätten. Däremot torde särskild betydelse böra tillmätas *finansrätt* och *förvaltningsrätt*, varvid studiet i sistnämnda ämne i avsevärd mån bör inriktas på socialrätten. *Folkrätt*, som hittills ingått såsom del i ämnet statsrätt, har sitt värde huvudsakligen för dem som avse att ägna sig åt utrikesförvaltningen.

Ämnet *privaträtt* har icke erhållit en helt lämplig utformning. För att examen skall ge erforderlig juridisk allmänbildning och därjämte skapa förutsättning för att den blivande ämbetsmannen skall kunna tolka och tillämpa författningar, är det av vikt, att den civilrättsliga delen av utbildningen ägnas tillräcklig uppmärksamhet. Detta är knappast möjligt inom ramen för den nu beräknade studietiden i privaträtt. Därtill kommer, att ämnet har en sådan karaktär, att de studerande icke med fördel kunna begagna den ordinarie juridiska undervisningen i något av de civilrättsliga ämnena, under det att med universitetens nuvarande brist på juridiska lärarkrafter särskilda kurser i privaträtt för de studerande till denna examen endast i undantagsfall kunna meddelas. De sakkunniga föreslå därför, att studierna i ämnet privaträtt få väsentligt större omfattning än i den nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen. Ämnet föreslås komma att omfatta ett område ungefärligen motsvarande civilrätt I och II enligt den i Lund för juris kandidatexamen gällande indelningen. Innebörden härav framgår av § 24 i författningsförslaget *bilaga A*. Ävägbringandet av en dylik parallellism mellan studierna för de båda examina skulle lösa det nuvarande problemet beträffande handledning och undervisning i ämnet privaträtt för politices studerande. Studietiden skulle med denna omfattning av ämnet uppgå till cirka 2 terminer. I samband härmed torde ämnet böra uppdelas på två ämnen, betecknade *privaträtt I* och *privaträtt II*.

Ett mera omfattande studium av ämnet *straffrätt* kan icke anses erforderligt i en examen som huvudsakligen avser tjänstgöring inom statsförvalt-

ningen. Endast för fängvårdsstyrelsens del kan här föreligga någon större tvekan, men det förefaller sannolikt, att detta verk alltid kommer att ha tillgång till några tingsmeriterade jurister, och för övriga befattningar i styrelsen äro kompetensvillkoren redan nu så obestämda, att det icke med hänsyn härtill är nödvändigt att i juridisk-politisk kandidatexamen infoga mera straffrätt än som ingår i den propedeutiska kursen.

Ett ytterligare höjande av kvaliteten på den juridiska examensdelen anse sig de sakkunniga böra föreslå genom upptagande av *processrätt* såsom ett särskilt ämne. De sakkunniga ha i samband härmed överbärg, huruvida i stället studierna i processrätt borde föreslås omfatta endast vissa delar av ämnet (huvudsakligen civilprocessrätten) och att undervisning häri skulle meddelas i samband med privaträttsundervisningen. Den minskning i studietiden som detta skulle medfört utgör emellertid endast $\frac{1}{3}$ termin. De sakkunniga hava på grund härav och med hänsyn till värdet av betyg i ämnet efter kursfordringarna i juris kandidatexamen, ansett sig böra förorda att examensfordringarna i processrätt för juridisk-politisk kandidatexamen bli desamma som för juris kandidatexamen.

Juridisk encyklopedi är ett ämne, som ur allmän bildningssynpunkt måste tillerkännas ett synnerligen högt värde. De sakkunniga ha överbärg om detta ämne med hänsyn härtill borde göra obligatoriskt. De sakkunniga förutsätta emellertid, att i ämnet statskunskap ingår tillräckligt studium av idéhistoria. Kursen i allmän rättslära, vilken bör motsvara fordringarna i juris kandidatexamen, torde kunna inhämtas inom ramen för ämnet privaträtt I. Under sådana omständigheter finna de sakkunniga det icke nödvändigt att låta encyklopedi som särskilt ämne ingå i examen.

Såsom tidigare nämnts få enligt nuvarande bestämmelser rättshistoria och juridisk encyklopedi men icke några andra av juridiska fakultetens ämnen utöver de i statsvetenskaplig-juridisk examen obligatoriska medtagas i examen såsom frivilliga tillvalsämnen. Denna begränsning grundar sig på den av 1935 års sakkunniga uttalade uppfattningen, att det juridiska studiet förutsätter ett visst sammanhang, och att sålunda ett fristående studium av vissa discipliner bör undvikas. I och med de föreslagna utvidgningarna av den juridiska examensdelen synes detta skäl emellertid ha förlorat sin huvudsakliga bärkraft beträffande juridisk-politisk kandidatexamen. De sakkunniga föreslå därför att ett eller flera i juris kandidatexamen ingående ämnen, i den mån de icke obligatoriskt ingå även i juridisk-politisk kandidatexamen, böra få medtagas i denna såsom frivilliga tillvalsämnen utan annan inskränkning än att internationell privaträtt får ingå i examen endast för så vitt denna jämväl innefattar familjerätt. Härigenom beredes bland annat möjlighet för dem, som ämna söka sig till utrikesförvaltningen, att i examen medtaga statsrätt med folkrätt.

Det nu gällande kravet på lägst betyget Med beröm godkänd i ett offentlig-

rättsligt ämne synes enligt de sakkunnigas mening icke vara ändamålsenligt. Enligt gällande bestämmelser få för detta betyg inom juridiska fakulteten icke uppställas andra kursfordringar än för betyget Godkänd, vilket medför svårighet att få till stånd en enhetlig betygsgradering. Ur synpunkten av examens kvalitet är bestämmelsen dessutom knappast erforderlig, då betygsfordringarna i den statsvetenskapliga examensdelen därvidlag torde erbjuda tillräcklig säkerhet.

Den juridiska examensdelen bör således bestå av den propedeutiska kursen samt ämnena privaträtt I, privaträtt II, förvaltningsrätt, finansrätt och processrätt, varvid studietiden i finansrätt och förvaltningsrätt förblir i stort sett oförändrad, under det att studietiden för privaträtt I och privaträtt II beräknas till ungefär 1 år och för processrätten till inemot 1 termin. Såsom frivilliga ämnen i den juridiska examensdelen böra, med ovan angiven inskränkning, samtliga övriga ämnen inom den juridiska fakulteten få medtagas. Kravet på betyget Med beröm godkänd i ett offentligrättsligt ämne bortfaller. Sammanlagt bör studietiden för denna examensdel under dessa omständigheter komma att uppgå till inemot fem terminer.

Inom den statsvetenskapliga examensdelen är för närvarande nationalekonomi obligatoriskt, och häri kräves minst betyget Med beröm godkänd. Enighet synes råda om att någon förändring i detta hänseende icke är påkallad. I övrigt gå meningarna starkt i sär. Det har gjorts gällande, att statistik bör bli ett obligatoriskt ämne i examen, därest denna skall kunna bli verkligt konkurrenskraftig för statsförvaltningens behov. De sakkunniga dela denna uppfattning. Å andra sidan har även framhållits, att den kännedom om statslivets realiteter, vilken meddelas i statskunskap, är oundgänglig för den blivande ämbetsmannen. Den stats- och rättsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms högskola anförde sålunda i sitt yttrande till universitetskanslern den 21 november 1941, att fakulteten ville

»understryka statskunskapens betydelse och särskilt framhålla, att detta ämne innefattar betydelsefulla bildningselement, som ej rymmas inom statsrätten. Å andra sidan är det uppenbarligen olämpligt att inom en och samma examen upptaga både statskunskap och statsrätt. Fakulteten vill sålunda förorda, att statskunskapen bibehållas såsom valfritt ämne, och att för den som valt statskunskap fordran på betyg i statsrätt med folkrätt bortfaller.»

Denna argumentering kan fullföljas därhän, att statskunskapen bör bli obligatoriskt ämne, därest — såsom de sakkunniga föreslagit — kravet på betyg i statsrätt bortfaller.

Av övriga ämnen, vilka diskuterats såsom eventuella inslag i juridisk-politisk kandidatexamen, äro de viktigaste geografi, matematik, företagsekonomi och sociologi. Ämnet *geografi* kan under alla omständigheter tillfogas examen, därigenom att den statsvetenskapliga examensdelen utbygges till en filosofie kandidatexamen. Å andra sidan är det uppenbart, att behovet av kunskaper i

geografi för den blivande ämbetsmannen är av väsentlig betydelse. Ehuru detta ämne knappast kan ersätta något av de tre egentliga statsvetenskapliga facken, föreligger här ett behov av vissa grundläggande kunskaper, vilket på något sätt måste tillgodoses. *Matematik* kan ingå i den nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen, men däremot icke i den juridiska examenstypen. Ämnet är huvudsakligen av betydelse för dem som inrikta sig på verkliga statistikertjänster, och tillräckliga skäl tala knappast för att detsamma infogas i en allmän förvaltningsexamen. Som i det följande angives krävas dock vissa elementära kunskaper i ämnet för studiet av statistik och nationalekonomi. *Företagsekonomi* existerar för närvarande icke såsom examensämne vid universiteten eller de allmänna högskolorna, utan endast vid handelshögskolorna. Det skulle sannolikt stöta på mycket stora svårigheter att anskaffa tillräckliga lärarkrafter för att tillgodose de förstnämndas behov av undervisning i detta ämne, därest detsamma gjordes obligatoriskt. Ehuru det praktiska värdet av utbildning i företagsekonomi i allmänhet måste bedömas såsom mycket stort och även ur förvaltningssynpunkt åtminstone på vissa tjänster är obestridligt, tala knappast tillräckliga skäl för att införa detta som särskilt examensämne, eftersom flertalet av statsförvaltningens tjänstemän icke ha behov av några mera djupgående kunskaper i detta ämne och de speciella befattningar, varom fråga är, i allmänhet torde kunna rekryteras med personal som fått utbildning vid handelshögskolorna. Däremot böra önskemålen om företagsekonomisk utbildning beaktas vid uppgörandet av studieplanerna i nationalekonomi, varjämte för betyg i detta ämne bör krävas genomgång av viss bokföringsutbildning. *Sociologi* (samhällslära) finnes för närvarande icke såsom examensämne vid svenska universitet och högskolor. Frågan om åtgärder för bättre utbildningsmöjligheter i detta hänseende är för närvarande beroende av prövning genom de sakkunniga, vilka den 27 september 1945 tillkallades för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande socialvetenskapernas ställning vid universitet och högskolor. Tills vidare tala emellertid knappast tillräckliga skäl för att göra vare sig sociologi eller än mindre praktisk filosofi obligatoriskt i denna examen, och åtminstone det sistnämnda kan alltid tillföras examen genom att den statsvetenskapliga examensdelen utbygges till en filosofie kandidatexamen. De sakkunniga ha däremot övervägt införandet av en särskild kurs i svensk samhällslära innefattande bland annat kännedom om vissa grundläggande fakta beträffande organisationsväsendet och folkrörelserna, bildningsverksamheten m. m. Med hänsyn till att studietiden för juridisk-politisk kandidatexamen ändock blir relativt lång synes det emellertid vara lämpligare att i samband med utarbetandet av studieplaner i nationalekonomi och statskunskap tillse, att hithörande stoff på lämpligt sätt fördelas mellan de nämnda examensämnena. Slutligen må framhållas, att även ämnet *historia* otvivelaktigt skulle ha ett mycket betydande värde för den

blivande ämbetsmannen. Det förefaller emellertid på grund av ämnets omfattning knappast möjligt att uppställa krav härpå. Infogande i examen av detta ämne skulle nämligen medföra en alltför betydande förlängning av studietiden.

De sakkunniga finna det lämpligast, att den statsvetenskapliga examensdelen såsom hittills består endast av de tre ämnena nationalekonomi, statistik och statskunskap, och att behovet av historisk och geografisk allmänbildning tillgodoses därigenom att godkända studentbetyg i historia och geografi fordras för examens avläggande. Behovet av förkunskaper i matematik torde däremot kunna tillgodoses genom fordringar uppställda för rätt att avlägga tentamen i nationalekonomi och statistik. Såsom frivilliga tillvalsämnen böra liksom tidigare få ingå varje ämne, som tillhör filosofiska fakulteten. Den hittillsvarande valfriheten mellan statistik och statskunskap har däremot knappast visat sig lämplig, och de sakkunniga föreslå därför, att båda dessa ämnen obligatoriskt skola ingå i examen. För att den statsvetenskapliga examensdelen skall få tillräcklig kvalitet är det vidare önskvärt, att i densamma ingå två ämnen med vardera minst betyget Med beröm godkänd. Inom den filosofiska fakulteten föreligger i allmänhet en mycket betydande skillnad mellan betygen Godkänd och Med beröm godkänd, särskilt med hänsyn till att självständigt seminariearbete fordras endast för det senare betyget. Då vanan att självständigt utarbeta en skriftlig framställning är av stort värde för den blivande ämbetsmannen, föreslå de sakkunniga, att i juridisk-politisk kandidatexamen skall krävas minst betyget Med beröm godkänd dels i nationalekonomi, dels i antingen statskunskap eller statistik, samt betyget Godkänd i det andra av sistnämnda båda ämnen. Kravet på två betyg i statskunskap eller statistik behöver likväl ej upprätthållas, där den studerande förvärvat betyget Berömlig i nationalekonomi, eftersom såväl kravet på kvalitet i allmänhet som vanan vid självständigt utredningsarbete därigenom tillräckligt tillgodoses.

Den statsvetenskapliga examensdelen utvidgas sålunda till att omfatta sammanlagt minst 5 betygsenheter i stället för nuvarande 4; studietiden för denna examensdel ökas därigenom till inemot fem terminer.

Liksom i fråga om den nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen bör gälla, att examen medför rätt att avlägga filosofie men icke juris licentiatexamen.

Examen skulle därmed få följande utformning:

Juridisk-politisk kandidatexamen, vilken avlägges inom juridiska fakulteten, skall omfatta ämnena nationalekonomi, statistik och statskunskap samt privaträtt I, privaträtt II, förvaltningsrätt, finansrätt och processrätt. I examen må därutöver ingå ett eller flera av övriga till den juridiska eller filosofiska fakulteten hörande ämnen, dock att internationell

privaträtt får ingå i examen endast för så vitt densamma jämväl innefattar familjerätt.

För att examen skall godkännas fordras att den studerande

dels nöjaktigt genomgått den i § 2 av stadgan angående juridiska examina omförmälda propedeutiska kursen

dels erhållit lägst betyget godkänd i vart och ett av de ämnen, som skola ingå i examen

dels ock erhållit minst fem betygsenheter i de i examen ingående filosofiska ämnena och därvid antingen betyget Berömlig i nationalekonomi eller lägst betyget Med beröm godkänd i detta ämne samt i ettdera av statskunskap och statistik.

Den sammanlagda studietiden för juridisk-politisk kandidatexamen skulle därmed enligt studieplanen komma att uppgå till omkring 4 $\frac{1}{2}$ år. Beträffande den närmare planläggningen hänvisas till såsom *bilaga 2* införda studieplaner.

Föreskrifterna rörande denna examen synas i sin helhet böra införas i stadgan angående juridiska examina (förslag, se *bilaga A*). Övergångsvis bör föreskrivas, att statsvetenskaplig-juridisk examen må avläggas intill tre och ett halvt år efter ändringarnas ikraftträdande.

Utformningen av filosofisk-politisk kandidatexamen.

1933 års rent filosofiska examen skulle omfatta i första hand statskunskap, nationalekonomi och statistik samt därjämte historia och geografi, om möjligt även sociologi samt eventuellt flera tillvalsämnen, t. ex. matematik. Den borde avläggas med minst sju betyg i högst fyra ämnen. Studietiden beräknades till sju terminer. Eventuellt skulle den som avlagt statsvetenskaplig examen kunna få tentera i första hälften av juris kandidatexamen och däröver erhålla särskilt vitsord. I yttrandena över 1933 års förslag framfördes bland annat från humanistiska fakulteten vid Stockholms Högskola krav på ett visst juridiskt inslag även i en statsvetenskaplig examen inom filosofiska fakulteten.

Den i 1935 års *betänkande* föreslagna filosofiska examen innefattade nationalekonomi, statskunskap och statistik som de egentliga huvudämnena; i dessa skulle krävas sammanlagt minst sex betyg. Examen skulle kunna avläggas antingen med sju betyg i dessa ämnen eller med det sjunde betyget i ett tillvalsämne: historia, matematik, geografi eller praktisk filosofi. I examen skulle även ingå en juridisk kurs, som gäve kännedom om rättslivets huvuddrag. Studietiden beräknades till åtta terminer. En viss jämkning i examensämnenas kursplaner borde företas.

I *examensstadgan* bestämmes om statsvetenskaplig-filosofisk examen, att examensämnenä äro nationalekonomi, statistik, statskunskap, geografi, historia, praktisk filosofi och matematik. Av dessa ämnen skola de tre förstnämnda alltid ingå i examen. För att examen skall godkännas kräves a) den propedeutiska juridiska kursen, b) sammanlagt sju betyg i högst fyra ämnen: *antingen* sju betyg i de tre kärnämnenä, *eller* minst sex betyg i dessa ämnen och ytterligare ett betyg i

geografi, historia, praktisk filosofi eller matematik, *eller* minst fem betyg i kärnämnen, varav minst två betyg i två ämnen, och minst två betyg i ett av de nämnda tillvalsämnena. Utöver de sju betygen få medtagas betyg i alla filosofiska fakultetens ämnen.

Beträffande statsvetenskaplig-filosofisk examen föreslogs i *Lundaföreningens skrivelse* år 1941 en standardisering av ämneskombinationerna, så att dels — i likhet med vad 1935 års kommitté ursprungligen föreslagit — sex betyg i stället för fem skulle krävas i kärnämnen, dels minst två betyg i nationalekonomi skulle fordras även på denna linje. Mot förslaget om att två betyg i nationalekonomi skulle vara obligatoriskt restes i diskussionen praktiskt taget inga invändningar.

Det förslag som vid diskussionen i Lund framlades av *professor Johan Åkerman* och sedermera utformades i en uppsats i *Statsvetenskaplig Tidskrift* 1943, innebär en uppdelning av examen på en statsvetenskaplig linje av blandad filosofisk-juridisk natur, en socialvetenskaplig och en statistiskt betonad, försäkringsmatematisk linje. Den socialvetenskapliga linjen skulle omfatta minst åtta betygsenheter, därvid obligatoriskt skulle krävas två betyg i vardera nationalekonomi, statistik och statskunskap och ett betyg i praktisk filosofi, medan den återstående betygsenheten valfritt finge placeras i något av de nämnda ämnena eller i historia, geografi eller matematik. Härutöver skulle ingå kurser i företagsekonomi, matematik och psykologi. Den försäkringsmatematiska linjen skulle omfatta minst nio betygsenheter, fördelade med tre betyg i statistik, två betyg i vardera matematik och nationalekonomi samt ett betyg i vardera statskunskap och praktisk filosofi. Därtill skulle krävas en kurs i företagsekonomi.

Enligt *kanslersämbetets förslag* av år 1941 skulle examen innefatta antingen minst två betyg i vardera nationalekonomi och statistik och sammanlagt sju betyg i de tre kärnämnen *eller* minst två betyg i vardera nationalekonomi och statistik, minst sex betyg i de tre kärnämnen och ytterligare ett betyg i ett av de fyra tillvalsämnena. I fakulteternas yttranden häröver riktades ganska stark kritik mot en standardisering som skulle innebära att tillvalsämnenas roll väsentligen minskades och att statistiken så starkt framhävdes på statskunskapens bekostnad. Kravet på minst två betyg i nationalekonomi rönt däremot intet motstånd.

I sina yttranden över kanslersämbetets förslag på denna punkt uttalade emellertid både juridiska och filosofiska fakulteterna vid Stockholms högskola starka tvivel på värdet av statsvetenskaplig-filosofisk examen över huvud. Även tidigare hade denna examenslinje rönt ganska stark kritik, både i yttrandena över 1935 års kommittébetänkande och från studenthåll bland annat vid 1941 års Lundadiskussion.

De sakkunniga anse sig, såsom framgår av vad tidigare anförts, böra förorda vissa förändringar i statsvetenskaplig-filosofisk examens nuvarande utformning. Dessa äro betingade av att inom olika förvaltningsområden, vid sidan av juridisk-politisk kandidatexamen i dess av de sakkunniga föreslagna utformning, ett behov synes föreligga av en filosofisk statsvetenskaplig examenslinje med utpräglat ekonomisk inriktning. En sådan examen skulle äsyfta allmän ekonomisk och samhällsvetenskaplig utbildning av ett begränsat antal akademiker. För flertalet av dessa kommer den sannolikt att utgöra grundvalen för högre studier. Inom dess ram bör beredas utrymme för en högre statistisk utbildning, därvid bör iakttas att s. k. aktuariekompetens skall

kunna förvärfvas inom examen. Vidare bör examen innefatta en så gedigen och allsidig ekonomisk och samhällsvetenskaplig skolning, att vederbörande skola kunna utnyttjas för större utredningsuppgifter inom olika områden av samhällslivet.

Ur ovannämnda synpunkter finna de sakkunniga icke anledning förorda någon förändring av examens ämnesinnehåll. Sålunda föreslås *nationalekonomi*, *statistik* och *statskunskap* obligatoriskt ingå i examen, och vidare böra — med rätt till inräkning i betygssumman för examen — såsom tillvalsämnen få ingå *geografi*, *historia*, *matematik* och *praktisk filosofi*. Att föreskriva, att praktisk filosofi obligatoriskt skulle ingå i examen förefaller däremot enligt de sakkunnigas mening icke lämpligt med hänsyn till att examen närmast är avsedd för förvaltningens behov. Behovet av allmän sociologisk utbildning torde få tillgodoses på annat sätt. Utan att medföra rätt till inräkning av betygen i den för examens godkännande fordrade betygssumman bör liksom för närvarande möjlighet finnas att i examen medtaga varje annat ämne inom filosofiska fakulteten.

För avläggande av statsvetenskaplig-filosofisk examen kräves att hava nöjaktigt genomgått den i juris kandidatexamen ingående *propedeutiska kursen*. Lämpligheten av detta krav har ifrågasatts. Det har bland annat gjorts gällande, att förekomsten härav vore ägnad giva det oriktiga intrycket, att examen innefattade jämväl ett mått av juridiska kunskaper. Denna farhåga synes de sakkunniga vara överdriven. Då också i de arbetsuppgifter, för vilka den här föreslagna examen avser att utbilda, den i propedeutiska kursen meddelade allmänna orienteringen om rättssystemets elementa måste anses vara av värde, föreslå de sakkunniga att krav på nöjaktigt genomgående av denna kurs skall gälla även för filosofisk-politisk kandidatexamen. För godkänt betyg i nationalekonomi bör jämväl i denna examen krävas den *utbildning i bokföring*, som i det föregående föreslagits i fråga om juridisk-politisk kandidatexamen.

Av nyssnämnda skäl ha de sakkunniga icke ansett sig kunna förorda att praktisk filosofi skulle såsom obligatoriskt ämne ingå i examen. En viss förtrogenhet med sociologiens arbetsmetoder och med nutida svenska samhällsförhållanden utöver vad som kan vinnas inom ämnena nationalekonomi och statskunskap synes emellertid böra krävas av de studerande på ifrågavarande område, detta såväl ur synpunkten av att utredningar av i viss mån sociologisk typ kunna ifrågakomma inom förvaltningen som även med tanke på examens allmänna bildningsvärde. De sakkunniga vilja därför föreslå, att i de fall då examen ej innefattar praktisk filosofi i densamma skall ingå en *propedeutisk kurs i sociologi*.

Liksom i fråga om den nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen bör gälla, att examen medför rätt till avläggande av filosofie licentiatexamen i något av de ämnen, som ingått däri.

Vid övervägandet av vilken betygssumma, som bör uppställas såsom fordran för godkännande av examen, liksom av huru de sålunda krävda betygsheterna lämpligen böra fördelas mellan i examen ingående ämnen, ha de sakkunniga haft att utgå från de speciella uppgifter, vilka examen föreslås skola tillgodose.

Syftemålet med den föreslagna examen är påtagligen ett annat än med den nu förefintliga. Anställningsområdet kommer att vara väsentligt mindre och anspråken på utbildningens kvalitet högre. Även om examen kan förväntas relativt ofta bliva påbyggd med filosofie licentiatexamen, måste det tillses, att dess egenvärde såsom slutexamen blir så högt, att tillfredsställande utkomstmöjligheter kunna komma att påräknas efter avlagd examen. Med hänsyn till de höga anspråk på examens kvalitet, som komma att ställas, finna de sakkunniga inga avgörande skäl tala mot en ur andra synpunkter påkallad höjning av den lägsta betygssumman i förhållande till statsvetenskaplig-filosofisk examen. Genom krav på viss betygssumma inom den grupp av ekonomiskt betonade ämnen, kring vilka examen med hänsyn till dess avsedda utbildningsuppgifter bör uppbyggas, böra vidare garantier beredas för att examens tyngdpunkt kommer att ligga inom detta väsentliga ämnesområde. Därmed skulle den önskvärda enhetligheten i fråga om examens utbildningsvärde åstadkommas.

Det har övervägts att föreslå uppställande av krav på sammanlagt minst fem betyg i nationalekonomi och statistik; då emellertid detta skulle innebära en fordran på tre betygsheter i ett ämne — något som hittills varit okänt i svenskt examensväsen och som på längre sikt kunde komma att medföra en kvalitetsförsämring för laudaturbetyget — framlägges i stället ett modifierat förslag. De sakkunniga föreslå sålunda, att minst fem betygsheter skola ha erhållits i antingen nationalekonomi och statistik eller i dessa båda ämnen jämte matematik, ett ämne som bör tillerkännas stort värde ur det ekonomiska och statistiska utredningsarbetets synpunkt. Med bibehållen tonvikt på den ekonomiska ämnesgruppen undvikes härigenom uppställandet av trebetygs-krav såsom obligatoriskt.

Vidare böra krävas högre kvalificerade och fördjupade studier i minst tre ämnen, i vilka därför lägst betyget Med berömd godkänd skall hava erhållits. Av dessa kvalificerade betyg ha i och med det ovan anförda två bundits vid ämnen inom det ekonomiska ämnesområdet, nämligen nationalekonomi och statistik; full valfrihet synes däremot böra råda beträffande i vilket av övriga i examen ingående ämnen det tredje kvalificerade betyget skall uttagas. Härigenom möjliggöres en friare anpassning av kunskapsinnehållet i examen efter studiehåg och avsett studiemål.

Då nationalekonomi, statistik och statskunskap obligatoriskt skola ingå i examen och den i nästföregående stycken föreslagna betygsfördelningen prövats lämplig, synes examen böra omfatta minst åtta betygsheter. Inom ramen av sju betygsheter skulle nämligen rymmas endast två ämneskombi-

nationer, omfattande förutom de obligatoriska ämnena endast matematik (2 betyg i nationalekonomi, statistik och statskunskap jämte 1 betyg i matematik eller 2 betyg i nationalekonomi, statistik och matematik jämte 1 betyg i statskunskap), medan med åtta betygsenheter tretton kombinationstyper, omfattande högst fem ämnen, skulle vara möjliga (*bilaga 3*). Möjlighet skulle därmed finnas att inom examen bereda plats för betyget Med beröm godkänd i ett fjärde ämne (det vill säga antingen geografi, historia, matematik eller praktisk filosofi), utan att avkall behövde ges på kravet på djupare kunskaper i kärnämnen nationalekonomi och statistik. Så kallad aktuariekompetens skulle vidare kunna erhållas inom examens ram i följande kombination: nationalekonomi (2 betyg), statistik (2 betyg), statskunskap (1 betyg) och matematik (3 betyg).

De sakkunniga föreslå med stöd av vad sålunda anförts, att för godkännande av examen skall krävas minst åtta betygsenheter, fördelade på i examen medtagna ämnen enligt de grunder, som ovan föreslagits. Studietiden torde, eftersom i examen utöver de åtta betygsenheterna oftast komma att ingå icke mindre än två propedeutiska kurser, få beräknas till sammanlagt omkring nio terminer ($4\frac{1}{2}$ läsår), det vill säga densamma som för juris kandidatexamen och juridisk-politisk kandidatexamen.

Examen skulle därmed få följande utformning:

Filosofisk-politisk kandidatexamen, vilken avlägges inom filosofiska fakulteten, *skall* omfatta ämnena nationalekonomi, statistik och statskunskap samt *må dessutom* omfatta ett eller flera av ämnena geografi, historia, matematik och praktisk filosofi. I examen *må* dessutom ingå varje ämne, som tillhör filosofiska fakulteten.

För att examen skall godkännas fordras att den studerande

dels erhållit sammanlagt minst åtta betygsenheter i ämnena nationalekonomi, statistik, statskunskap, geografi, historia, matematik eller praktisk filosofi och därvid lägst betyget Med beröm godkänd i minst tre av dessa, däribland nationalekonomi och statistik, och sammanlagt minst fem betygsenheter antingen i nationalekonomi och statistik eller i dessa ämnen jämte matematik

dels nöjaktigt genomgått den i § 2 av stadgan angående juridiska examina omförmälda propedeutiska kursen

dels ock — där ämnet praktisk filosofi icke ingår i examen — nöjaktigt genomgått propedeutisk kurs i sociologi.

Föreskrifterna rörande denna examen synas — i analogi med vad som föreslagits beträffande juridisk-politisk kandidatexamen — böra införas i stadgan angående filosofiska examina (förslag se *bilaga B*). Även här bör övergångsvis föreskrivas, att statsvetenskaplig-filosofisk examen *må* avläggas intill tre och ett halvt år efter ändringarnas ikraftträdande.

Studietidens längd.

De sakkunnigas förslag beträffande utformningen av såväl juridisk-politisk som filosofisk-politisk kandidatexamen innebär i förhållande till motsvarande grenar av den nuvarande statsvetenskaplig examen en viss förlängning av studietiden. Sålunda beräknas juridisk-politisk kandidatexamen taga i anspråk fyra och ett halvt läsår mot fyra för den nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen och filosofisk-politisk kandidatexamen fyra och ett halvt läsår mot omkring tre och ett halvt för den nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen.

De sakkunniga äro väl medvetna om att en dylik förlängning av studietiden ur olika synpunkter måste innebära bestämda olägenheter. Den medför för den enskilde studeranden en ökning av studiekostnaderna, vilken blir särskilt kännbar för dem som äro hänvisade till att läsa på skuld. Den kan även förskjuta tidpunkten för inträdet i arbetslivet, något som — utom att det torde fördröja familjebildningen — torde medföra olägenheter ur förvaltningens synpunkt. I och för sig är det nämligen önskvärt, att den blivande ämbetsmannen på ett icke alltför sent stadium får göra bekantskap med sina blivande arbetsuppgifter.

Detta oaktat ha de sakkunniga funnit sig böra förorda de nämnda förlängningarna, när examina därförutan icke kunna anses motsvara sitt ändamål. Under dessa förhållanden är det av synnerlig vikt att undersöka, vilka åtgärder som kunna vidtagas för att skapa garantier mot den tyvärr mycket utbredda tendensen till ytterligare utökningar av studietiden. Härvid bör främst övervägas, huruvida studieordning och undervisning erhållit en ändamålsenlig organisation.

De akademiska studierna utmärkas, särskilt i vad gäller den filosofiska fakulteten, av mycket stor frihet i studieordningen. Inom den juridiska fakulteten finnas mera enhetliga studieplaner, men även där blir studietidens längd ganska varierande och möjlighet finnes för den enskilde studeranden såväl att forcera arbetet och avlägga examen vid en tidigare tidpunkt än den normala som även — vilket torde vara vanligare — att draga längre ut på studietiden. Dessa möjligheter till individualisering utgöra i själva verket ett betydelsefullt kännetecken hos den svenska akademiska utbildningen i begränsad mening vid en jämförelse såväl med den utbildning som meddelas vid svenska fakhögskolor av olika slag som även med åtskilliga främmande länders universitetsorganisation.

De sakkunniga vilja för sin del icke förorda, att man för den samhällsvetenskapliga utbildningens del frångår det hittills vanliga studiesättet. De sakna vidare anledning att ingå på frågan i vad mån ett mera ändamålsenligt studiesätt skulle kunna uppnås genom inrättandet av särskilda samhällsvetenskapliga fakulteter. Denna fråga torde nämligen komma att upptagas till

prövning av de förut nämnda sakkunniga, vilka tillkallats för att utreda socialvetenskapernas ställning vid universitet och högskolor. Även 1945 års universitetsberedning kan väntas taga ställning till hithörande frågor.

En fråga, som däremot måste upptagas till prövning i detta sammanhang, gäller anordningen av den för vederbörande examina avsedda undervisningen. Därvid måste även övervägas i vad mån de studerande lämpligen böra studera flera ämnen parallellt eller koncentrera studierna på varje examensämne för sig inom en begränsad tid. Gällande bestämmelser rörande studietid och examensfordringar ha icke på något sätt tagit ställning till dessa spörsmål. I de flesta ämneskombinationer inom den filosofiska fakulteten torde det vanliga vara, att de studerande läsa ett ämne i sänder. I vissa statsvetenskapliga examenskombinationer, särskilt sådana som innefatta nationalekonomi, är emellertid parallellläsning av två eller flera ämnen det vanliga. Även inom den juridiska fakulteten förutsättes i studieplanen ett visst parallellstudium. Detta kan medföra vissa fördelar. Den studerande får längre tid på sig för att smälta varje ämne, vilket är betydelsefullt särskilt vid studiet av sådana ämnen, vilka äro helt främmande för genomsnittsstudenten eller som erbjuda metodiska problem av större svårighetsgrad. Vidare behöver undervisningen ej forceras, och de studerande få tillfälle att under längre tid åhöra vetenskapliga föreläsningar och deltaga i seminarieövningar. Å andra sidan kan parallellläsning även medföra betydande olägenheter. Därest icke nära samband upprätthålles mellan företrädarna för de olika examensämnena, ankommer det helt på de studerande själva att bedöma, vilken tid som under olika skeden av studietiden skall ägnas varje ämne. Genomsnittsstudentens erfarenhet blir ofta otillräcklig, vilket leder till att huvudintresset under hela tiden ägnas det ämne som med hänsyn till tentators fordringar betraktas som det »svåraste», under det att andra ämnen negligeras. Oavsett att detta i och för sig är mindre lämpligt, kan det leda till underkännande i tentamina, då den studerande befinnes hava underskattat kraven på vissa ämnen, och resultatet kan då bli en icke obetydlig förlängning av studietiden. Att märka är även, att parallellt studium av flera ämnen i juridiska fakulteten i själva verket oftast innebär, att den studerande följer undervisningen i ämnen, som han först vid en betydligt senare tidpunkt kommer att närmare studera. Detta är ur studiesynpunkt allt annat än lyckligt.

Med hänsyn till sistnämnda omständigheter anse de sakkunniga, att systemet med parallellläsning av flera examensämnena inom den filosofiska fakulteten bör begagnas med stor återhållsamhet. I varje fall bör undervisningen så anordnas, att hela den obligatoriska undervisningen kan genomgå under det antal terminer, som motsvarar vederbörande ämnes andel i hela examen.

Vad därefter beträffar den studietid, som bör beräknas för varje särskilt ämne, föreskriver gällande stadga angående filosofiska examina att studieplanerna skola utgå från en normalt tid av högst 7 lästerminer för filosofisk ämbets-

examen och högst 5 lästerminer för filosofie kandidatexamen. Då filosofisk ämbetsexamen skall innefatta 7 betygsenheter jämte en längre propedeutisk kurs och filosofie kandidatexamen 6 betygsenheter, måste detta innebära att stadgan räknar med en normaltids av något mindre än en termin per betygsenhet. I praktiken är studietiden emellertid längre. I bästa fall kan man räkna med en normaltids av inemot 8 terminer för filosofisk ämbetsexamen och 6 terminer för filosofie kandidatexamen. Detta motsvarar en studietid av en termin per betygsenhet. Då en begränsning av studietiden av ovan anförda skäl framstår såsom önskvärd, synes detta böra betraktas såsom maximum, vars överskridande bör bestämt motarbetas.

Vid en tillämpning av dessa grunder på de statsvetenskapliga examina blir slutsatsen, att garantier närmast torde erfordras för att studierna inom den statsvetenskapliga delen av juridisk-politisk kandidatexamen skola kunna avslutas inom en sammanlagd studietid av 5 terminer. Undervisningen bör planeras med hänsyn härtill. Ehuru det i vissa fall torde möta svårigheter att förlägga all för betyget Godkänd erforderlig undervisning till en enda termin, bör däremot alltid tillses att den för betyget Med beröm godkänd avsedda undervisningen kan genomgå på en tid av två lästerminer. Några särskilda bestämmelser i vederbörande examensstadgor torde ej erfordras, då kanslern för rikets universitet torde ha möjlighet att vid granskning av vederböriga studieplaner tillse att dessa grunder vinna efterföljd.

Behovet av lärarkrafter.

Skall studietidens längd kunna begränsas, måste betydande uppmärksamhet ägnas åt själva undervisningsmetoderna. Under vissa förhållanden torde i själva verket en begränsning av studietiden underlättas och icke försvåras genom ökning av undervisningens eller åtminstone den elementära undervisningens omfattning. Krav på dylika utökningar bemötas ej sällan med en hänvisning till att självstudierna och det självständiga vetenskapliga arbetet alltid måste utgöra huvuddelen av de akademiska studierna. Ett erkännande av dessa moments utomordentliga betydelse får emellertid ej tagas till intäkt för att negligera de pedagogiska problem, som den elementära akademiska undervisningen erbjuder. Den undervisningsmetod, som exempelvis inom ämnet nationalekonomi allmänt tillämpas och som innefattar övningskurser för studiet av vissa grundläggande ämnesdelar, synes knappast ha äventyrat »vetenskapligheten» i ämnets karaktär och har även i andra samhällsvetenskapliga ämnen börjat vinna efterföljd.

Effektivisering av undervisningen är emellertid möjlig endast under förutsättning av god tillgång på lärarkrafter. Även denna fråga torde i hela sin vidd komma att upptagas till behandling av universitetsberedningen, liksom av de förut nämnda, hösten 1945 tillkallade särskilda sakkunniga. Socialutbildningssakkunniga skola därför inskränka sig till att upptaga de delar

av spörsmålet som stå i direkt samband med deras förslag beträffande examinas utformning.

Nuvarande lärarkrafter i nationalekonomi äro, om man bortser från personliga professurer: åtta professorer, nämligen en vid vartdera universitetet, två vid Stockholms högskola, en vid Göteborgs högskola, två vid handelshögskolan i Stockholm och en vid handelshögskolan i Göteborg; vidare biträdande lärare vid Uppsala och Lunds universitet samt stipendierade docenter vid Stockholms högskola och handelshögskolan i Göteborg; slutligen amanuenser vid Uppsala och Lunds universitet samt vid Stockholms högskola. I *statistik* finnas tre professorer, nämligen vid Uppsala och Lunds universitet samt Stockholms högskola. Av dessa intager den sistnämnde en särställning, så tillvida som han även utövar chefskapet för Stockholms stads statistiska kontor. Vid Göteborgs högskola saknas ordinarie lärare. Ett fritt docentstipendium vid universitetet i Lund innehas av en docent i statistik. *Statskunskap* företrädes av fyra professorer, nämligen vardera en vid Uppsala och Lunds universitet samt Stockholms och Göteborgs högskolor. Vidare finnes vid Uppsala universitet docentstipendium med företräde för detta ämne, vilket även vid Lunds universitet sedan länge disponerat ett docentstipendium. Vid Stockholms högskola innehas från början av år 1946 likaledes ett docentstipendium av docent i ämnet. Amanuens finnes endast vid Uppsala universitet.

I en skrivelse till Konungen, vilken i februari 1945 avlämnades av styrelserna för docentföreningarna vid Uppsala och Lunds universitet samt Stockholms och Göteborgs högskolor, framställdes vissa krav på utökning av lärarkrafternas antal i de samhällsvetenskapliga ämnena. Här förordades bland annat inrättandet av en ny professur i nationalekonomi vid vartdera Uppsala och Lunds universitet samt ett par mera praktiskt inriktade professurer i ämnet, därav en omfattande företagsekonomi och en omfattande sådana områden som skogs-, jordbruks-, transport-, handels- och industriekonomi. Därutöver krävdes docentstipendier vid universiteten och Göteborgs högskola samt vissa nya amanuensbefattningar och förbättrad utrustning med kanslipersonal, kontorsinventarier och institutioner. För statistikens del krävdes en professur vid Göteborgs högskola samt docentstipendier vid Uppsala universitet och Stockholms högskola jämte större anslag till institutionerna. För statskunskap krävdes docentstipendier vid Stockholms och Göteborgs högskolor, biträdande lärare vid Uppsala och Lunds universitet samt anslag för anlitande av tillfälliga lärarkrafter vid Stockholms högskola, amanuensstjänster i Lund och Stockholm, reseanslag och anslag till sekreterarebiträde och institutioner, samt slutligen inrättande av en rörlig forskningsprofessur utan undervisningsskyldighet. Vidare framställdes önskemål om inrättande av professurer i sociologi.

Socialutbildningssakkunniga vilja inledningsvis understryka behovet av att tillräckliga medel ställas till förfogande för inköp av kurslitteratur m. m. för institutionerna samt för anställande av sekreterarebiträden. Åtgärder av detta slag böra i väsentlig mån kunna lätta de akademiska lärarnas arbetsbörda, men ha som sin främsta uppgift att möjliggöra att undervisningen bedrivs på ett effektivt sätt. Som exempel på förefintliga brister i detta hänseende må nämnas svårigheten att genomföra något för effektiv seminarieundervisning så betydelsefullt som stencilering av uppsatser, eftersom kostnaden i regel blir för stor för att lämpligen kunna bäras av de studerande själva. Vidare är det såväl för elementära kurser som även i viss utsträckning för vetenskapliga föreläsningar lämpligt att stencilera och utdela grundlinjer, kompendier och

dylikt. Åtgärder böra även vidtagas för att underlätta för lärare att utarbета kompendier.

De sakkunnigas förslag till examinas anordnande förutsätter emellertid även inrättande av vissa nya lärartjänster. För närvarande finnes i *nationalekonomi* vid vartdera av statsuniversiteten en befattning som biträdande lärare. Dessa befattningar äro av betydelse särskilt för den elementära undervisningen. Vidare har emellertid brukat framhållas behovet av undervisning i företags-ekonomi även vid statsuniversiteten och de allmänna högskolorna. De sakkunniga ha icke kunnat förorda införandet av ett särskilt ämne med denna omfattning. Däremot torde ett icke obetydligt företagsekoniskt moment böra infogas i den nationalekonomiska undervisningen för högre betyg. För detta ändamål erfordras vid statsuniversiteten arvoden för deltidstjänstgörande biträdande lärare i företagsekonomi, vilka böra ha avlagt examen vid handelshögskola och eventuellt ekonomie licentiatexamen. De sakkunniga vilja likaledes understryka behovet av ytterligare en professur i nationalekonomi vid vartdera Uppsala och Lunds universitet. Den nuvarande anordningen, då undervisningen inom den filosofiska fakulteten formellt utgör en bisyssla till en professur inom den juridiska, synes vara otillfredsställande ur båda fakulteternas synpunkt.

I *statskunskap* synas ytterligare professorer icke ur ren undervisningssynpunkt vara erforderliga. Däremot är det — med hänsyn till behovet av elementär undervisning i sådana ämnesdelar som Sveriges grundlagar, stats- och kommunalförvaltningens organisation och statsförfattningens historiska utveckling i modern tid — önskvärt, att vid vartdera av Uppsala och Lunds universitet inrättas en befattning för biträdande lärare. Därest behovet av övningar och föreläsningar för det stora antal studerande, som redan nu finnes och som torde komma att ytterligare ökas med den föreslagna organisationen av juridisk-politisk kandidatexamen, skall kunna tillgodoses i erforderlig utsträckning, torde nämligen professor och docent icke vara i stånd att hinna med hela den elementära undervisningen inom ramen för sin stadgade undervisningsskyldighet. Vid Lunds universitet bör vidare tillkomma en amanuensbefattning av samma slag som den, som i Uppsala upprättats i anslutning till den Skytteanska institutionen.

I *statistik*, där antalet studerande likaledes torde komma att stiga, erfordras vid Uppsala och Lunds universitet dels biträdande lärare med docentkompetens, dels även amanuenser, vilka skola leda de studerandes räkneövningar m. m. samt ge erforderlig förberedande matematisk undervisning.

Därest ämnet *privaträtt*, såsom de sakkunniga föreslå, erhåller en sådan utformning, att de studerande i fråga om så gott som hela ämnet kunna begagna den ordinarie juridiska undervisningen, föreligger för detta ämnes del såtillvida icke något särskilt behov av biträdande lärare. Emellertid är att märka att en sådan uppdelning av civilrätten, varifrån de sakkunnigas förslag i denna del utgår, hittills genomförts endast vid den juridiska fakulteten vid

Lunds universitet. Så länge någon motsvarande uppdelning av civilrätten icke kommit till stånd vid de juridiska fakulteterna vid Uppsala universitet och Stockholms högskola, kommer där behovet av särskild handledning av de studerande, vilka avse att avlägga juridisk-politisk kandidatexamen, att göra sig gällande med stor styrka. För denna handledning kräves vid båda dessa fakulteter en särskild lärare med docentkompetens, lämpligen en stipendierad docent i civilrätt. Då Uppsalafakulteten för närvarande icke har någon docent, kan det emellertid bliva nödvändigt att där såsom en nödfallsåtgärd tills vidare anställa en biträdande lärare med lägre kompetens, exempelvis en juris kandidat, som är sysselsatt med vetenskapligt arbete men ännu icke disputerat. Därest såsom de sakkunniga anse sannolikt tillströmningen av studerande, vilka avse att avlägga juridisk-politisk kandidatexamen, skulle komma att avsevärt ökas, torde vidare — oavsett ämnets uppdelning — inom samtliga juridiska fakulteter behov av lärarkrafternas förstärkning uppkomma. Vidare synes för erforderlig undervisning i ämnet *finansrätt*, vilket ju icke har egen professur utan är sammankopplat med nationalekonomi, erfordras en deltidstjänstgörande biträdande lärare vid vardera av statsuniversiteten. Det bör emellertid övervägas huruvida denna befattning framdeles bör utbyggas till en särskild professur i finansrätt.

I avseende på Stockholms och Göteborgs högskolor torde i stort sett samma behov göra sig gällande som vid statsuniversiteten, varvid dock böra beaktas dels ifrågasatta förändringar i avseende på antalet lärarkrafter i nationalekonomi vid Stockholms högskola, dels det något mindre antalet studerande vid Göteborgs högskola.

De här skisserade förslagen ha till sitt huvudsakliga syfte att inom här ifrågavarande ämnesområden bereda möjlighet för elementär undervisning av relativt stor omfattning. Det bör, därest dessa personalförstärkningar komma till stånd, icke möta några svårigheter att på ovan förordat sätt koncentrera undervisningen, så att densamma kan hinna genomgå inom den för examen föreskrivna tiden. Skulle däremot lärarkrafter icke finnas att tillgå i erforderlig utsträckning, torde resultatet i allmänhet bli att den för tentamen obligatoriska undervisningen utsträcker sig över flera terminer och därmed att en icke önskvärd förlängning av studietiden inträder.

Socialutbildningssakkunniga äro medvetna om att den slutliga lösningen av hithörande frågor måste bli beroende dels av de förslag, vilka komma att framläggas av förutnämnda sakkunniga för socialvetenskapernas ställning vid universitet och högskolor m. m., dels av den standpunkt, vilken kommer att intagas av 1945 års universitetsberedning. Då dessa sakkunnigas arbete nyss påbörjats, skulle ett avvaktande av deras förslag emellertid medföra, att den erforderliga reformen av de statsvetenskapliga examina ytterligare fördröjdes. En provisorisk lösning torde därför böra komma till stånd. Detta bör icke heller möta större svårighet, eftersom socialutbildningssakkunnigas förslag väsentligen avse inrättande av biträdande lärare- och amanuensbefattningar.

Praktikanttjänstgöring.

Återblick.

I 1910 års *sakkunnigförslag* (sid. 65—72) diskuterades frågan om den praktiska utbildning som borde anknytas till den föreslagna förvaltningsexamen. De sakkunniga uttryckte stor tvekan om värdet av en praktisk kurs vid universiteten, motsvarande den som redan ingick i juris kandidatexamen. Praktisk utbildning inom förvaltningen däremot vore i och för sig värdefull men knappast mera nödvändig för dem som avlagt statsvetenskaplig examen än för juris kandidaterna. De sakkunniga framlade icke något utarbetat förslag härom men stannade vid att den i princip icke borde ordnas av varje verk för sig utan gemensamt för hela förvaltningen, bland annat vid länsstyrelserna.

1933 års *promemoria* diskuterade icke denna fråga, och 1935 års *betänkande* (sid. 52) ställde den i varje fall på framtiden. Någon åtgärd för att skaffa politices magistrar en praktisk erfarenhet som skulle kunna mäta sig med den juris kandidaterna förvärva under tingstjänstgöringen vidtogs icke heller när stadgan för statsvetenskaplig examen utfärdades.

Frågan återupptogs genom initiativ från studenthåll. *Statsvetenskapliga intresseföreningen vid Stockholms högskola* hemställde i en skrivelse år 1940 att en sådan praktisk utbildning skulle anordnas samt framlade en detaljerad förteckning över de ämbetsverk, där de studerande borde auskultera. Universitetsmyndigheterna däremot berörde i sina yttranden över föreningens skrivelse alls icke detta förslag. Det återkom emellertid år 1941 i skrivelse till universitetskanslern från *Statsvetenskapliga intresseföreningen i Lund*. Här framhölls, att tjänstgöringen »borde förläggas till sådana institutioner, exempelvis länsstyrelserna, att lika möjlighet att taga del i densamma bereddes studenterna vid samtliga universitet och högskolor. Den kunde förslagsvis sträcka sig över ett år efter examens avläggande och avlönas med ett belopp, som åtminstone kunde anses täcka levnadsomkostnaderna under praktikantåret». I den föregående diskussionen hade bland annat professor Olivecrona gjort gällande, att länsstyrelserna här icke komme i fråga, eftersom för tjänstgöringen åtminstone vid landskanslierna, vilka utöva överexekutorsämbetet, fordrades fullständig juridisk utbildning. Häremot hade emellertid invänts — bland annat av professor Malmström — att förhållandet vore ett annat vid landskontoren och att tillfälliga förflyttningar mellan kanslisidan och kontorssidan vid länsstyrelse praktiskt taget icke förekomme. Betydelsen av en praktikanttjänstgöring i en eller annan form underströks emellertid även av dem som icke ansågo länsstyrelsen lämplig härför. Sålunda yttrade professor Olivecrona: »Om den praktiska tjänstgöringen skulle jag vilja säga, att denna måste ordnas, för att examen skall bli vad den kan vara. Det bör ordnas något, som motsvarar juristernas tingsutbildning. Ty vad som ger juristerna så stora möjligheter, är icke så mycket vad de kunna. I själva verket äro nämligen deras kunskaper icke stora på de områden, där de komma att användas. Anledningen till att man ofta sätter jurister på platser, som de ha föga kännedom om, äro två olika skäl: 1. De ha lärt sig att arbeta,

icke bara mycket utan noggrant... 2. Man får genom tingstjänstgöringen lära sig att skriva. När en överordnad anställer en underordnad, så vill han icke, att denne skall vara sådan, att han själv får sitta och rätta dennes illa skrivna krior.» Även *Statsvetenskapliga intresseföreningen i Göteborg* har starkt understrukt praktikanttjänstgöringens betydelse. Av de akademiska myndigheterna är det däremot blott *juridiska fakulteten i Uppsala* som berört frågan i sitt yttrande.

Allmänna synpunkter.

Juristernas tingstjänstgöring och tingsmeritering har vunnit stor uppskattning även för tjänster, för vilka den icke i första hand avser att förbereda. Den betydelse som sålunda kommit att tillmätas den visar värdet av en enhetligt utformad praktisk tjänstgöring efter examen. Det synes därför vara angeläget, att de ovan framlagda förslagen till nya examenstyper kompletteras med motsvarande, på lämpligt sätt utformad praktikanttjänstgöring inom förvaltningen. En sådan skulle kunna bli en god förskola för administrativt arbete och skulle jämväl i viss mån kunna ge utslag beträffande praktikanternas förmåga och fallenhet för dylika uppgifter. Möjlighet till dylik tjänstgöring skulle lämpligen också beredas dem, som komma att avlägga statsvetenskaplig examen av någondera riktningen under övergångsperioden mellan de nu existerande och de föreslagna examensformerna. Med hänsyn till dessa synes det jämväl önskvärt, att en praktikanttjänstgöring snarast möjligt kommer att anordnas.

Redan under ett tidigare skede av sitt arbete ha de sakkunniga varit i tillfälle framlägga vissa allmänna synpunkter på en dylik praktikanttjänstgöring. I sitt den 9 mars 1944 avgivna yttrande över en av landssekreteraren Olof Åkesson utarbetad promemoria (rörande aspiranttjänstgöring och ändrade kompetensbestämmelser för vissa landsstatstjänster) anförde de sakkunniga sålunda bland annat:

»En på lämpligt sätt ordnad förvaltningspraktik skulle enligt de sakkunnigas mening skapa ökade möjligheter för förvaltningen att rationellt tillgodogöra sig den icke blott juridiskt utan även ekonomiskt och socialvetenskapligt skolade arbetskraft, som politices magistrar och från handelshögskolorna diplomerade personer (civilekonomer) utgöra. Men även när det gäller juris kandidater, vilka välja förvaltningsbanan, måste en dylik förvaltningspraktik anses ha ett bestämt företräde framför tingstjänstgöringen. Den sistnämnda är avpassad efter domarebanans, icke efter förvaltningens behov och har dessutom väsentligt mindre mångsidig karaktär än förvaltningspraktiken skulle kunna få. I sin nuvarande gestaltning ger tingstjänstgöringen icke heller samma vana vid självständigt handlande under ansvar i viktiga ärenden som den tidigare gjorde. Därtill kommer, att tillgången på tingsmeriterade jurister för statsförvaltningens behov med all sannolikhet kommer att avtaga, eftersom den nya organisationen av domsagokanslierna erbjuder mera begränsade möjligheter för tingstjänstgöring, samtidigt som domstolarnas behov av jurister har ökat.

De sakkunniga ha för avsikt att framlägga förslag dels om en utvidgning och fördjupning av statsvetenskaplig examen, varigenom denna skulle bli lämpligare för förvaltningens behov, dels om en allmän förvaltningspraktik, vilken bör stå öppen för såväl juris kandidater och politices magistrar som civilekonomer. Denna praktik, vilken bör utgöra en motsvarighet till juristernas tingstjänstgöring, skall enligt de sakkunnigas förslag omfatta en tid av två år. Därunder böra praktikanterna tjänstgöra dels inom lokal statsförvaltning, i regel vid landskansli eller landskontor, dels inom centralförvaltningen. De sakkunniga överväga även möjligheten att i praktiken på ett eller annat sätt infoga någon tids tjänstgöring i kommunal förvaltning.»

Den förvaltningspraktik, som här avsågs, var i huvudsak tänkt som en förberedelse för allmän förvaltningstjänst. Den skulle således bygga på en därför meriterande examen. Uppenbarligen behöver emellertid också den mera speciellt ekonomiska utbildning, som avses med filosofisk-politisk kandidatexamen eller examen vid handelshögskola, kompletteras med praktiktjänstgöring, därest den skall förbereda för verksamhet inom offentlig förvaltning. Med hänsyn härtill vilja de sakkunniga föreslå en differentiering av förvaltningspraktiken inom en gemensam ram. Såsom gemensamt ledande organ föreslås böra fungera en central praktiknämnd.

Såsom förberedelse till allmän förvaltningstjänst vilja de sakkunniga föreslå en allmän förvaltningspraktik av jämförelsevis lång varaktighet. Med fullgörandet härav skulle förvärfvas en förvaltningsmeritering, som torde kunna sägas motsvara tingsmeriteringen. Behov av en sådan föreligger främst för dem som avlagt juridisk-politisk kandidatexamen eller — under en övergångsperiod — statsvetenskaplig-juridisk examen men såsom redan av det citerade avsnittet ur de sakkunnigas yttrande framgått synes det vara önskvärt att jämväl juris kandidater skola äga tillträde. De jurister, som genom praktisk tjänstgöring vilja förbereda sig för förvaltningstjänst, skulle sålunda kunna välja mellan tingstjänstgöring och förvaltningspraktik. Det kunde måhända göras gällande, att tingstjänstgöringen vunnit hävd såsom en tillfredsställande form av praktisk tjänstgöring, jämväl som förberedelse för icke rent juridiska förvaltningstjänster, och att därför för juristernas vidkommande någon ytterligare praktikform icke skulle behövas. Emellertid ha särskilt genom sekreterarreformen vid domsagorna notarierna berövats åtskilliga av de kvalificerade uppgifter, som bidrogo till tingsmeriteringens värde. Därest en särskild för förvaltningstjänsten inrättad praktikform kommer till stånd, finnas inga vägande skäl för att tingstjänstgöringen ensam skall få förbereda juris kandidaterna också för vanliga förvaltningstjänster. En praktisk tjänstgöring, som fullgöres vid olika administrativa organ, kan väntas medföra en praktisk skolning som bleve likvärdig med tingstjänstgöringen i dess nuvarande form och därutöver kunde ge praktikanterna en värdefull kännedom om arbetet inom olika förvaltningsområden.

En sådan anordning av praktiken synes ur allmänna synpunkter kunna bli

till fördel för förvaltningen. Vid nyrekryteringen av de tjänster, som här komma ifråga, skulle val kunna ske mellan tingsmeriterade jurister, förvaltningsmeriterade jurister och förvaltningsmeriterade jur. pol. kandidater. Därmed skulle erbjuda sig värdefulla möjligheter till jämförelse icke blott mellan olika slag av utbildning utan även mellan olika praktikformer. Såsom i det förestående citatet framhållits, finns det vidare skäl att förmoda, att den allmänna förvaltningen måste räkna med minskad tillgång på tingsmeriterade jurister. En alternativ möjlighet till förvaltningsmeritering skulle därför kunna komma att medföra en påkallad ökning av tillgången på kvalificerad arbetskraft.

Filosofisk-politisk kandidatexamen har erhållit sin föreslagna utformning med hänsyn till önskvärdheten av att inrätta en samhällsvetenskaplig utbildningslinje av mera ekonomisk inriktning. Genom denna examen bör tillgodoses det genom samhällsutvecklingen inom olika förvaltningsområden alltmer växande behovet av akademiker med grundlig nationalekonomisk-statistisk utbildning. Särskilt för utredningsarbeten av ekonomisk och social natur skulle en dylik utbildning vara väl lämpad. Genom möjligheten av att inom examensram förvärva s. k. aktuariekompetens skulle den vidare meritera för statistiker- och aktuarietjänster inom olika områden, ej minst inom statsförvaltningen. Såsom av de sakkunniga i ett tidigare sammanhang understrukits torde för flertalet av dem som avlägga filosofisk-politisk kandidatexamen denna komma att utgöra grundvalen för högre studier; icke desto mindre är examens kvalitet så hög, att den bör kunna i och för sig bereda tillfredsställande utkomstmöjligheter. Det har vidare betonats, att den bör avse att utbilda endast ett begränsat antal studerande, vilka förutsättas böra äga utpräglad håg och fallenhet för denna studieriktning.

En förvaltningspraktik för dem som avlagt denna examen synes därför böra utformas efter delvis andra linjer än den allmänna förvaltningspraktiken. Dessa praktikanter komma sannolikt att prövas i ekonomiska utredningsuppdrag av kvalificerat slag. Redan på grund av att deras arbetsuppgifter komma att från fall till fall variera med avseende på arten och svårighetsgraden, vilket skulle försvåra en enhetlig bedömning av praktikanternas förmåga, synes denna praktikanttjänstgöring sålunda icke kunna planläggas såsom någon motsvarighet till tingsmeriteringen eller förvaltningsmeriteringen. Detta synes även ur andra synpunkter vara onödigt. Praktiken bör endast åsyfta att bereda tillfälle till allmän praktisk skolning och att ge erfarenhet från olika förvaltningsområden för de fil. pol. kandidater, som anse sig kunna komma att för sin framtida verksamhet hava allmän nytta av en dylik tjänstgöring under praktiknämndens tillsyn. Tjänstgöringen bör ges friare former och omfatta kortare tid än den för jur. pol. kandidater och juris kandidater avsedda praktiken.

För civilekonomerna, liksom för de nuvarande politices magistrarna, har

tidigare icke existerat någon standardiserad form av praktiktjänstgöring efter examen. Antalet civilekonomer i statlig och kommunal förvaltningstjänst är icke obetydligt och synes vara i stigande. En förvaltningspraktik för de civilekonomer, som avse att ägna sig åt dylik tjänst, synes därför vara motiverad. Denna bör emellertid icke göras så långvarig som den allmänna förvaltningspraktiken. Flertalet civilekonomer har på grund av inträdesfordringarna till handelshögskolorna redan före studiernas början ägnat viss tid åt praktisk tjänstgöring. Den aspiranttjänstgöring som för närvarande fordras för de civilekonomer, som söka taxeringsassistenttjänster, har också begränsats till sex månader. Motsvarande tjänstgöring för jurister, som söka länsnotarie- eller länsbokhållaretjänster omfattar ett år, därvid dessutom två och ett halvt års tingstjänstgöring åtminstone vanligen föregått aspiranttjänstgöringen. Å andra sidan synes en praktikanttjänstgöring böra omfatta längre tid än sex månader för att ge önskvärd erfarenhet från tjänstgöring inom mer än ett förvaltningsområde.

Om också de synpunkter, som anförts i fråga om fil. pol. kandidater eller civilekonomer, icke äro i större utsträckning tillämpliga på dem som avlagt statsvetenskaplig-filosofisk examen, bör dock en förvaltningspraktik för dessa närmast anknytas till den för dessa kategorier föreslagna och ej till den mera juridiskt betonade allmänna förvaltningspraktiken.

Under de diskussioner, som föregått utformandet av nedan framlagda förslag, ha de sakkunniga övervägt möjligheten att delvis förlägga en praktikanttjänstgöring till tiden före examens avläggande. Perioder av praktisk tjänstgöring under studietiden ha vid andra utbildningsformer visat sig äga ett obestriddigt värde; vidare kunde, därest ferierna effektivt utnyttjades för dessa tjänstgöringsperioder, den sammanlagda tiden för teoretisk och praktisk utbildning förkortas och vederbörande snabbare uppnå en anställning av mera fast och definitiv natur. Ett dylikt system kan emellertid erbjuda en gynnsam växelverkan mellan teori och praktik endast om praktiken samordnas med de teoretiska studierna, något som svårligen kan förverkligas med nuvarande traditionella utformning av de akademiska studierna. Vidare skulle sannolikt de arbetsuppgifter, till vilka praktikanterna på detta stadium skulle komma att sättas, bli så pass enkla, att praktikanttjänstgöringen icke komme att tillerkännas samma meritvärde som en till tiden efter examen förlagd praktik.

Även om sålunda en praktikanttjänstgöring under studietiden måhända icke skulle komma att tillgodoräknas praktikanterna på samma sätt som en till tiden efter examen förlagd tjänstgöring, innebär den obestriddigen ett värdefullt stöd för de teoretiska studiernas bedrivande. Dylik tjänstgöring förekommer icke sällan bland juris studerande; på senaste tiden ha också för dessa vid sidan av den tidigare oftast förekommande feriepraktiken vid domsaga och på advokatkontor öppnats nya möjligheter till tjänstgöring, exempelvis på landsfiskalskontor och vid länsstyrelserna. För dem som bedriva studier för

juridisk-politisk eller filosofisk-politisk kandidatexamen vore det önskvärt att dylik tjänstgöring vid lämpliga förvaltningsinstitutioner uppmuntrades; ett understödjande härav från vederbörande myndigheters sida skulle ur utbildningssynpunkt vara av stor betydelse. För civilekonomerna åter synes studieplanen icke giva utrymme åt praktiktjänstgöring under studietiden.

Den allmänna förvaltningspraktiken.

Till en början måste övervägas, huruvida och i vilken omfattning praktikkanttjänstgöring bör krävas för tillträde till statlig förvaltningstjänst. De sakkunniga ha stannat för den uppfattningen, att fullgjord praktikanttjänstgöring bör uppställas såsom kompetenskrav för tillträde till tjänster inom statsdepartementen (utrikes- och justitiedepartementen komma dock härvidlag icke i fråga) ävensom till länsnotarie- och länsbokhållaretjänster. Såsom alternativt kompetenskrav borde därvid uppställas tingsmeritering. För närvarande gäller beträffande Kungl. Maj:ts kansli att på grund av den hårda konkurrensen endast tingsmeriterade jurister eller andra med en däremot svarande förvaltningspraktik ha utsikt att vinna inträde; uppställandet av ett krav på förvaltnings- eller tingsmeritering skulle därför icke i sak innebära någon skärpning av inträdesvillkoren. Detsamma gäller vanligen beträffande de nämnda tjänsterna inom landsstaten. I fråga om såväl departementen som dessa länsstyrelsetjänster kan det anses föreligga skäl att förutsätta en komplettering av de teoretiska studierna genom en ändamålsenligt anordnad praktisk tjänstgöring. För vissa tjänster vid de statliga verken gäller, såsom av den tidigare översikten framgått, att tingsmeritering eller viss tingstjänstgöring erfordras. Efter samma linjer synes beträffande verken böra övervägas om praktikanttjänstgöring bör uppställas såsom kompetenskrav för vissa tjänster. Till denna fråga vilja de sakkunniga återkomma i samband med framläggandet av förslag till kompetensbestämmelser i övrigt. Redan här bör emellertid framhållas, att förvaltningspraktiken enligt de sakkunnigas mening bör kunna bli en värdefull merit även för tjänster på andra områden än dem där den obligatoriskt kräves. Om denna utbildning över huvud visar sig motsvara förhoppningarna, bör den därför planläggas med tanke på att i relativt betydande utsträckning slå igenom inom den statliga och kommunala förvaltningen över huvud.

Särskilt vid avgörandet av till vilka förvaltningsområden den nya praktikanttjänstgöringen bör förläggas, framträda emellertid organisatoriska svårigheter som sakna motsvarighet vid tingstjänstgöringen. En betydelsefull skillnad ligger givetvis däri, att juris kandidaternas tingstjänstgöring icke i första hand organiserats såsom en praktikantutbildning. Underrätternas organisation förutsätter användning av rättsbildade biträden, vilka utföra en stor del av göromålen samtidigt som de erhålla en värdefull utbildning. Antalet tings-

notarietjänster vid de olika domsagorna samt tingsnotariernas avlöningsförhållanden bestämmas i första hand av de föreliggande arbetsuppgifterna, trots att dessa i och för sig äro av sådan art att de, om man bortsåge från utbildningssynpunkten, till stor del kunde utföras av annan personal. Det vill knappast förefalla, som om läget kan väntas bli alldeles likartat beträffande förvaltningspraktikanterna. Även om det ur alla synpunkter är nödvändigt att tillse, att dessa under sina utbildningsår utföra ett för förvaltningen nyttigt arbete, kunna utbildningssynpunkterna i detta sammanhang väntas bli de avgörande. De sakkunniga återkomma i annat sammanhang till denna fråga och vilja här endast framhålla, att placandet av praktikanterna kommer att kräva omsorgsfull planläggning och stort tillmötesgående från de förvaltningsorgan, som skola mottaga praktikanter. Endast om dessa förutsättningar uppfyllas kan tjänstgöringen komma att medföra den avsedda nyttan för såväl praktikanterna som förvaltningen.

Den princip, som varit vägledande för utformningen av de sakkunnigas förslag i denna del, har varit att åstadkomma en cirkulationspraktik, som skulle ge praktikanterna en värdefull inblick i arbetsförhållandena inom olika förvaltningsområden. En sådan allmän inblick synes vara att föredraga framför den visserligen grundligare skolning och de efterhand mera kvalificerade arbetsuppgifter, som skulle komma praktikanterna till del, om — såsom vid tings-tjänstgöringen — praktiken skulle förläggas endast till ett förvaltningsområde. I det senare fallet skulle dessutom sannolikt praktikanter efter tjänstgöringen ofta komma att anställas vid det förvaltningsorgan, där praktiken fullgjorts. Härigenom skulle utplaceringen av praktikanterna på olika förvaltningsorgan komma att få en alltför stor betydelse. En cirkulationspraktik kan vidare komma att vara till gagn för praktikanterna vid deras slutliga val av framtida arbetsfält.

Om sålunda praktiken bör fullgöras inom flera förvaltningsområden, synes fastställandet av till vilka områden den bör förläggas i stort sett kunna ske utan avseende på huru stort antal av praktikanterna som efterhand kan beräknas komma att ägna sig åt de olika förvaltningsgrenarna. Praktiken bör så förläggas och fördelas till tiden, att en allmän praktisk förvaltningsorientering ernås. På så sätt vunnit erfarenhet av arbetsuppgifter och arbetsförhållanden jämväl inom andra förvaltningsområden än det egna kan väntas befordra smidigt samarbete och förståelse de olika förvaltningsgrenarna emellan.

Med utgångspunkt härifrån finna de sakkunniga sig böra föreslå en cirkulationspraktik omfattande tjänstgöring inom såväl statlig som kommunal förvaltning. Tjänstgöringen inom statsförvaltningen bör förläggas dels till länsstyrelse, dels till centralt verk och statsdepartement. Den kommunala förvaltningspraktiken synes med hänsyn såväl till förekomsten av lämpliga arbetsuppgifter som även till frågor av organisatorisk natur kunna komma att anordnas endast inom de större städernas förvaltning, dock icke i första

hand i de största städerna, vilkas förvaltningsorganisationer uppvisa alltför stor likhet med den statliga centralförvaltningens och där praktiken dessutom till följd av administrationens omfattning icke alltid skulle ge praktikanterna den önskvärda överblicken över hela förvaltningsområdet.

De sakkunniga ha funnit det angeläget att innan förslag om en kommunal förvaltningspraktik slutgiltigt utformades undersöka huruvida städernas medverkan till anordnandet av en sådan praktik över huvud kunde påräknas. I skrivelser till Svenska stadsförbundet och Föreningen Sveriges kommunala förvaltningsjurister ha de sakkunniga anhållit om ett underhandsuttalande i frågan — såvitt möjligt efter samråd med företrädare för några representativa städer. Dessa framställningar ha rönt det största tillmötesgående; de sakkunniga ha sålunda beretts tillfälle att taga del av yttranden från stadsombudsmän eller representanter i motsvarande ställning för femton av de tjugo — näst Stockholm — största av landets städer, av vilka yttranden i flertalet fall framgått även vederbörande drätselkammars inställning.

Såväl de nämnda organisationernas svar som samtliga städernas yttranden ha givit uttryck åt en positiv inställning till förslaget. Vissa betänkligheter och erinringar ha dock framförts.

Svenska stadsförbundets styrelse finner en praktikanttjänstgöring i huvudsaklig överensstämmelse med den skisserade planen lämplig och önskvärd men betonar att detta måhända gäller icke så mycket ur strängt kommunal som ur mera allmän synpunkt. Styrelsen anser sig sakna anledning att nu ingå på kostnadsfrågan. Vidare framhålles vikten av att verksamheten så planeras, att den kan smidigt anpassas efter städernas önskemål.

Styrelsen för Föreningen Sveriges kommunala förvaltningsjurister välkomnar tanken att såväl statlig som kommunal tjänstgöring skulle ingå i förvaltningspraktiken. Den sammanlagda tjänstgöringstiden borde möjligen utsträckas till att omfatta den för tingstjänstgöringen föreskrivna eller $2\frac{1}{2}$ år. Styrelsen understryker att i fortsättningen liksom hittills innehavarna av flertalet kommunala juristtjänster böra äga den allsidigare juridiska utbildning, som juris kandidatexamen innebär. Även om tingsmeriteringen otvivelaktigt utgjort en god grund jämväl för fullgörande av kommunaljuristernas arbetsuppgifter kan dess ensidighet icke förnekas. Samtidigt som styrelsen anser sig i huvudsak kunna biträda förslaget till praktik för så vitt gäller dem som avlagt juridisk-politisk eller filosofisk-politisk kandidatexamen, vill den för juristernas del förorda en praktik efter något andra linjer innefattande jämväl en viss tids, i förhållande till vad nu gäller, rationaliserad tingstjänstgöring. Det synes styrelsen lyckligt om även detta »detaljspörsmål» kunde finna sin lösning i detta sammanhang.

Yttrandena från fem städer innefatta reservationslös anslutning till förslaget och beredvillighet att för egen del medverka vid anordnandet av praktikanttjänstgöringen. I övriga yttranden ställer man sig positiv till förslaget, men framför erinringar eller betänkligheter av olika slag. Lokalsvårigheter föreligga sålunda i fem fall. Tiden för den kommunala tjänstgöringen (8 månader) anses i fyra av yttrandena vara i kortaste laget. Det planerade arvudet (högst 6 000 kronor/år) finner man i ett fall vara för högt med hänsyn till den ringa nytta praktikanterna kunna

väntas utföra; av samma anledning önskar en stad som förutsättning uppsätta att under de första fyra månaderna hela avlöningen skall utgå av statsmedel, medan en annan i likhet med Svenska stadsförbundet icke för närvarande anser sig böra ingå på kostnadsfrågan. Frågan om det kommunala inflytandet över valet av praktikanter har berörts i tre fall, därvid i ett fall betonats, att den föreslagna praktikanternämnden borde spela rollen av enbart arbetsförmedling och i ett annat förutsattes, att kommunen skulle äga rätt att antaga praktikanter utan nämndens förmedling. I detta sammanhang erinrades från en tredje stads sida om att det kommunala inflytandet på valet av praktikant kan medföra gynnande av juris kandidater på bekostnad av övriga kategorier — detta med anledning av att de förstnämnda skulle föredragas, när det gällde anställning efter fullgjord praktik.

Den av Föreningen Sveriges kommunala förvaltningsjurister framförda tanken på att en praktikanttjänstgöring för juristernas del borde läggas efter något andra linjer, så att jämväl en viss tids tingstjänstgöring kunde ingå, har av de sakkunniga upptagits till behandling i samband med frågan om möjlighet borde beredas för tillgodoräknande av annan tjänstgöring än sådan som fullgjorts inom något av de tre nämnda förvaltningsområdena. Skäl synas föreligga att ge rum för en dylik möjlighet. Därvid skulle naturligen främst ifrågakomma helt eller delvis fullgjord tingstjänstgöring; i senare fallet icke gärna omfattande kortare tid än ett år och dessutom förenad med goda vitsord. Jämväl annan i anslutning till examen fullgjord praktisk administrativ tjänstgöring av mera kvalificerat slag och omfattande icke alltför kort tid borde få tillgodoräknas. Det närmare avgörandet av vilka former av tjänstgöring som borde få tillgodoräknas synes lämpligen böra anförtros åt den praktikanternämnd, som föreslås skola inrättas. De sakkunniga föreslå såsom den lämpligaste formen för ett tillgodoräknande, att åt nämnden meddelas rätt att dispensera från tjänstgöring inom ett av de tre förvaltningsområdena.

Övriga i ovanstående översikt redovisade synpunkter komma i den följande framställningen att behandlas i samband med de olika organisatoriska frågor, som ha beröring därmed.

Närmast skola till behandling upptagas frågorna om vilken tid praktikanttjänstgöringen totalt bör omfatta och huru denna tid lämpligen bör fördelas mellan tjänstgöringen inom de tre förvaltningsområdena.

De sakkunniga hava övervägt att föreslå en sammanlagd tjänstgöringstid av två och ett halvt år i analogi med vad som efter ikraftträdandet av 1943 års domsagostadga gäller beträffande den grundläggande tingstjänstgöringen. Vissa skäl tala emellertid emot en sådan överensstämmelse. Såsom tidigare nämnts avses förvaltningspraktiken bliva obligatorisk för tillträde till statsdepartementen och till vissa tjänster vid länsstyrelserna; inom andra förvaltningsområden skulle den icke uppställas såsom kompetenskrav annat än för vissa speciella tjänster, men kan jämväl därinom förväntas vinna en sådan uppskattning, att den till följd av konkurrensen regelmässigt eller åtminstone ofta kommer att erfordras för erhållande av tjänst. Därmed kommer för fler-

talet nytexaminerade tidpunkten för erhållandet av en anställning av mera fast natur och inriktning att framskjutas med den tid, som måste ägnas åt praktikanttjänstgöringen. De sakkunniga anse sig vid framläggandet av sitt förslag om inrättandet av en ny form av praktisk efterutbildning vid sidan av tingstjänstgöringen böra utgå från den grundsatsen att det ur sociala synpunkter är angeläget att i möjligaste mån reducera den tid, som ligger mellan avläggandet av en examen och uppnåendet av en fast anställning. Självfallet får därmed icke kravet på efterutbildningens kvalitet eftersättas.

De sakkunniga föreslå med dessa utgångspunkter, att förvaltningspraktiken skall omfatta en sammanlagd tid av två år. Denna tid synes böra fördelas med i regel åtta månader inom vart och ett av de tre förvaltningsområdena. Såsom av den ovanstående översikten framgått, ha vissa stadskommuner funnit en tid av åtta månader för den kommunala tjänstgöringen vara i kortaste laget. Härtill må anföras att åtta månader säkerligen icke kan väntas förslå för bibringandet av en grundlig utbildning inom något av de nämnda förvaltningsområdena. En sådan har icke heller ansetts kunna eftersträvas, därest tjänstgöringen skulle utformas såsom en cirkulationspraktik. En förlängning av tjänstgöringsperioden till att omfatta tio månader skulle därvidlag icke kunna väntas medföra någon väsentlig förbättring. En tjänstgöringstid av åtta månader synes däremot böra vara tillräcklig för vinnandet av god allmän inblick i förvaltningsarbetet.

För närvarande gäller inom några förvaltningsgrenar, statsdepartementen och länsstyrelserna, att jämväl för den tingsmeriterade juristen en aspiranttjänstgöring kräves innan en fastare anställning erhålles. För tjänster inom dessa förvaltningsområden (med undantag för tjänster vid länsstyrelsernas taxeringsavdelningar) har i det föregående föreslagits, att förvaltningsmeritering och tingsmeritering skulle uppställas såsom alternativa kompetenskrav. Det synes i detta sammanhang förtjäna övervägas huruvida aspiranttjänstgöringen bör bibehållas. Ur de synpunkter som ovan framlagts skulle det vara önskvärt, att det ytterligare framskjutande av tidpunkten för vinnande av en fastare anställning som aspiranttjänstgöringen innebär, kunde undvikas. För ett slopande av tjänstgöringen tala även vissa skäl som i det följande skola framläggas.

För antagande såsom amanuens i statsdepartement (för utrikesdepartementet gälla dock särskilda föreskrifter) kräves för närvarande en provtjänstgöring såsom amanuensaspirant under en tid icke understigande tolv månader; av denna tid skall minst fem månader disponeras för tjänstgöring i vartdera av två departement och två månader för tjänstgöring vid regeringsrättsbyrå. Ett visst tillgodoräknande för den förvaltningsmeriterade av de åtta månaders tjänstgöring inom den statliga centralförvaltningen, som förvaltningspraktiken innefattat, bör vara motiverat för den händelse aspiranttjänstgöringen skall bibehållas. De sakkunniga äro emellertid av den uppfattningen, att de

fördelar, som denna institution obestriddligen medför, skulle kunna uppnås jämväl därest aspiranttjänstgöringen bortföll. Tjänstgöringen vid annat departement och vid regeringsrättsbyrå, som ur utbildningssynpunkt varit värdefull, synes utan hinder kunna förläggas till amanuensstaden. I praktiken har aspiranttjänstgöringen dessutom förlorat i betydelse. Det egentliga urvalet har sålunda kommit att ske redan i och med antagandet såsom amanuensaspirant; nästan undantagslöst ha vederbörande efter aspiranttjänstgöringen antagits såsom amanuenser. De sakkunniga vilja därför föreslå att aspiranttjänstgöringen till departementen helt bortfaller, med bibehållande i övrigt av systemet med en central antagningsnämnd.

För blivande länsnotarier, länsbokhållare och taxeringsassistenter är aspiranttjänstgöring föreskriven genom kungl. kungörelser 1944:246 och 247. Denna tjänstgöring fullgöres för aspiranter till de två förstnämnda grupperna av tjänster vid två länsstyrelser och omfattar sju månader vid den länsstyrelse där aspiranten antagits, samt fem månader vid annan länsstyrelse. För aspirant till taxeringsassistenttjänst omfattar tjänstgöringen sex månader och fullgöres vid den länsstyrelse, där aspiranten antagits.

Dessa bestämmelser grunda sig på ovanstående av landssekreteraren Olof Åkesson utarbetade promemoria, varöver de sakkunniga den 9 mars 1944 efter remiss avgåvo utlåtande. Ur de sakkunnigas yttrande må här anföras:

»Den föreslagna aspiranttjänstgöringen vid länsstyrelse borde enligt utredningsmannen (promemorian sid. 22—25) lämpligen kunna kompletteras genom någon tids tjänstgöring i därför lämpade departement och centrala ämbetsverk. Den skulle därigenom komma att erbjuda mycket stora likheter med den allmänna förvaltningspraktik, som de sakkunniga ha för avsikt att föreslå. Ett års tjänstgöring i lokal förvaltning är å andra sidan enligt de sakkunnigas mening även för blivande tjänstemän i den centrala förvaltningen ett önskvärt moment i utbildningen, även om en tjänstgöringstid på 7 + 5 månader i tvenne olika länsstyrelser möjligen kan anses vara onödigt lång. De sakkunniga ha emellertid med tillfredsställelse konstaterat, att enligt utredningsmannens mening en ettårig praktik av denna art bör kunna anses ha ett väsentligt värde ej blott ur utbildningssynpunkt utan även med hänsyn till länsstyrelsernas eget behov av arbetskraft.

Av vad som ovan framförts framgår, att den allmänna förvaltningspraktik, varom socialutbildningssakkunniga ha för avsikt att framlägga förslag, i stort sett skulle komma att fylla de uppgifter, som avsetts bli lösta genom den av utredningsmannen föreslagna aspirantutbildningen för länsstyrelsernas personal. Därest en allmän förvaltningspraktik kommer till stånd, bör således aspiranttjänstgöringen vid länsstyrelse lämpligen inordnas i denna. Å andra sidan skulle anordnandet av aspiranttjänstgöring vid länsstyrelse på sakens nuvarande ståndpunkt kunna föregripa och försvåra genomförandet av en allmän förvaltningspraktik. Särskilt olyckligt skulle vara, om länsstyrelserna, därför att de redan övertagit utbildningen av aspiranter enligt det föreliggande förslaget, bleve förhindrade att fullgöra motsvarande uppgift beträffande den allmänna förvaltningspraktiken. Därigenom skulle även ett önskvärt personalutbyte mellan central och lokal förvaltning i hög grad försvåras. Vad slutligen beträffar avlöningen har utredningsmannen föreslagit, att aspiranter vid länsstyrelserna skola placeras i lönegrad Ex 14. Avlöningen ligger

sälunda väsentligt högre än den som de sakkunniga ha för avsikt att föreslå för statsförvaltningens praktikanter. Även i detta hänseende skulle förslagets genomförande därför kunna försvåra tillkomsten av en allmän förvaltningspraktik.

De sakkunniga vilja därför förorda, att anordnandet av särskild aspirantutbildning för tjänstgöring vid länsstyrelse får anstå tills de sakkunniga framlagt fullständigt förslag till anordnande av en allmän förvaltningspraktik, något som torde kunna ske under det närmaste halvåret. I avvaktan härpå bör det av utredningsmannen påvisade omedelbara behovet av särskilda åtgärder för en bättre rekrytering av länsstyrelsernas personal provisoriskt tillgodoses genom anordnande av en central tjänstemannaförmedling för detta område. Skulle likväl särskild aspirantutbildning nu anses böra anordnas för tjänstgöring vid länsstyrelserna, få de sakkunniga understryka vikten av att de åtgärder, som i sådant syfte vidtagas, få en rent provisorisk karaktär och så utformas, att möjligheterna att inordna även länsstyrelserna inom ramen för en allmän förvaltningspraktik därigenom icke omintetgöras.

Slutligen vilja de sakkunniga framhålla, att frågan om praktikanttjänstgöring för länsstyrelsernas tjänstemän inom den centrala förvaltningen under alla omständigheter icke bör upptagas till prövning och avgörande förrän de sakkunnigas förslag till anordnande av allmän förvaltningspraktik föreligger.»

I överensstämmelse med den ståndpunkt de i yttrandet intagit hysa de sakkunniga den uppfattningen, att aspiranttjänstgöring vid länsstyrelse torde bli onödig i de fall då vederbörande sökande fullgjort den här föreslagna förvaltningspraktiken. Visserligen innefattar denna endast åtta månaders tjänstgöring vid en länsstyrelse. Den föreslagna praktikanttjänstgöringen inom central statsförvaltning och kommunalförvaltning torde dock mer än väl uppväga den ytterligare tjänstgöringstid av fem månader vid en annan länsstyrelse, som ingår i den nuvarande aspiranttjänstgöringen. Särskilt den kommunala tjänstgöringen torde med hänsyn till det nära samarbetet mellan länsstyrelser och kommuner bli av stort värde för blivande landsstatstjänstemän. Att, såsom nu gäller, aspiranttjänstgöring i fråga om dessa tjänster kräves också för jurister med tingsmeritering, synes icke vara tillräckligt motiverat. Den praktiska skolning och vana vid självständig handläggning av ärenden, som förvärfvas under två och ett halvt års tingstjänstgöring även i dess nuvarande utformning och den befattning tingsnotarierna därunder ha att taga med för en länsstyrelsetjänstgöring betydelsefulla uppgifter, såsom inteckningsärenden, bör göra aspiranttjänstgöring onödig. Om man dessutom bibehåller det centrala antagningssystemet med dess möjlighet till urval bland de sökande, synas tillräckliga garantier finnas för att länsstyrelserna skola erhålla kvalificerad arbetskraft. Aspiranttjänstgöringen synes därför, ekonomiskt och ur tidssynpunkt, innebära en onödig belastning för de sökande.

Uppställande av förvaltningsmeritering och tingsmeritering såsom alternativa kompetenskrav för dessa tjänster synes därför böra medföra ett avskaffande av aspiranttjänstgöringen. Liksom i fråga om departementen synes dock för prövning av ansökningar till dessa tjänster böra finnas en central antagningsnämnd.

För att antagas till taxeringsassistent fordras, såsom tidigare nämnts, examen från handelshögskola jämte en aspiranttjänstgöring, omfattande sex månader vid den länsstyrelse där vederbörande antagits såsom aspirant. Det kan under nyssnämnda förutsättningar vara tveksamt, om en aspiranttjänstgöring för denna kategori bör bibehållas. I dess ställe borde kunna träda den tjänstgöring vid länsstyrelse, som avses kunna ingå i den för civilekonomer föreslagna förvaltningspraktiken.

På den inbördes ordningsföljden mellan tjänstgöringen inom de tre förvaltningsområdena inverka olika faktorer. Allmänt bör erinras om att denna nya form av praktisk efterutbildning kommer att medföra organisatoriska problem, som sakna motsvarighet i fråga om tingstjänstgöringen. För att önskvärd stadga i organisationen skall kunna vinnas, synes det därför vara nödvändigt att fixera en normal ordningsföljd mellan de olika utbildningsmomenten. Naturligen är det å andra sidan önskvärt, att för vinnande av möjlighet till en smidigare anpassning undantag från denna ordningsföljd skola vara möjliga.

Ur synpunkten av arbetsuppgifternas art synes ingen tvingande nödvändighet föreligga att fastställa en dylik ordningsföljd. En faktor av betydelse är däremot, att det bör undvikas att en praktikant, som skött sig väl, regelmässigt kommer att knytas just till den institution, där det sista momentet av tjänstgöringen fullgjorts. Ur denna synpunkt bör sålunda det förvaltningsområde placeras såsom sista utbildningsmoment, som statistiskt sett har det minsta antalet tjänster att erbjuda. Detta torde vara fallet med den stads-kommunala förvaltningen. En sådan inplacering innebär även vissa fördelar för kommunerna. I den mån de ha behov av personal ha de möjlighet att erbjuda anställning åt en lämplig praktikant, om vilkens förmåga de dessutom ha färsk erfarenhet. Vidare komma praktikanterna att ha sexton månaders erfarenhet från tjänst hos länsstyrelser och verk, när de börja sin kommunala praktik.

De sakkunniga vilja därför förorda att det kommunala utbildningsmomentet såsom regel förläggas sist i ordningen.

För det förvaltningsområde till vilket det sista utbildningsmomentet som regel skulle förläggas kunde den olägenheten tänkas uppstå, att åtskilliga av de bästa praktikanterna ej komme att fullfölja praktikanttjänstgöringen. Ett förvaltningsorgan, som hos sig har placerad en praktikant med speciell lämplighet för fortsatt anställning, har ett rimligt intresse att erbjuda denne fortsatt anställning, utan hänsyn till att av hans påbörjade praktikanttjänstgöring återstode ytterligare moment. Särskilt om för vinnande av förvaltningsmeritering återstode endast det sista tjänstgöringsmomentet kan det emellertid ifrågasättas, om ej ur synpunkten av praktikantens egen fördel förvaltningspraktiken bör fullföljas. Ur allmän synpunkt vore det vidare beklagligt, om dessa praktikanter skulle gå miste om erfarenheterna från kommunal tjänstgöring. Risken härför torde emellertid till stor del elimineras,

om såsom i det föregående föreslagits förvaltningsmeritering kommer att utgöra kompetenskrav till departementen och till länsnotarie- och länsbokhållaretjänster.

Allmänna lämplighetsskäl synas vidare tala för att tjänstgöringen inom den statliga lokalförvaltningen, länsstyrelserna, förläggas före tjänstgöringen hos centrala verk och statsdepartement.

Beträffande placering och tjänstgöringsuppgifter under de särskilda momenten av förvaltningspraktiken synes följande böra gälla. Tjänstgöring hos länsstyrelse bör vara förlagd till en avdelning, och det bör åvila den utsedde handledaren att tillse, att praktikanterna erhålla tillfredsställande orientering om arbetets gång inom övriga delar av länsstyrelsen. Eftersom enligt de sakkunnigas förslag praktiken avses skola stå öppen för dem som avlagt juridisk-politisk kandidatexamen, statsvetenskaplig-juridisk examen eller juris kandidatexamen, måste det jämväl övervägas inom vilka avdelningar av länsstyrelse de olika grupperna lämpligen böra placeras. De sakkunniga vilja i samband härmed uttala, att den förstärkning av det juridiska inslaget i juridisk-politisk kandidatexamen, som innefattas i de sakkunnigas förslag, bör medföra att jämväl landskanslierna skola stå öppna för praktikanter med denna examen. Den erfarenhet, de där skulle kunna vinna, skulle ur utbildningssynpunkt vara av största värde. Enligt de sakkunnigas uppfattning borde juris kandidatexamen och juridisk-politisk kandidatexamen medföra rätt till tjänstgöring vid landskansli eller landskontor och statsvetenskaplig-juridisk examen vid landskontor. Därvid bör största möjliga hänsyn tagas till praktikanternas önskemål. Det slutliga avgörandet beträffande placering vid viss länsstyrelse och avdelning därinom synes kunna överlämnas åt praktiknämnden, i vilken jämväl länsstyrelserna — såsom i ett senare sammanhang närmare skall utvecklas — avses bli representerade.

Tjänstgöringen inom den statliga centralförvaltningen synes om möjligt böra fördelas mellan ett statsdepartement och något centralt verk inom detta departements verksamhetsområde. Härmed får praktikanten tillfälle att ur olika synvinklar följa ärendenas behandling inom det ifrågavarande förvaltningsområdet. Stort utrymme synes böra lämnas för att från fall till fall disponera tjänstgöringen efter de rådande arbetsförhållandena. Någon regel beträffande var tjänstgöringen bör påbörjas synes därför icke böra uppställas; ej heller bör någon allmän regel uppställas beträffande hur stor andel av tjänstgöringstiden som bör förläggas till departementet respektive ämbetsverket. Det närmare avgörandet häröver bör överlämnas åt praktiknämnden i samråd med vederbörande institutioner och de därinom utsedda handledarna.

Den kommunala tjänstgöringen slutligen bör så förläggas och organiseras att praktikanterna erhålla vidast möjliga överblick över ärendenas handläggning inom hela förvaltningsområdet. Fast placering till arbetsuppgifter av mera specialiserad karaktär bör därför undvikas. Gynnsammast synes vara att

tjänstgöringen förläggas till drätselkammarens expeditioner och underlydande verk (dock icke sådana med väsentligen kamerala uppgifter). Även här kommer en god handledning att vara av synnerlig betydelse för åstadkommande av största utbyte av tjänstgöringen.

Det bör ankomma på praktiknämnden att ingå överenskommelse med myndigheter inom de tre förvaltningsområdena om inrättande av praktikant-tjänster. Dessa överenskommelser böra jämväl omfatta de grundlinjer efter vilka praktikanttjänstgöringen bör utformas för tryggheten av ett gott utbildningsresultat. Nämnden bör därutöver verka som rådgivare åt myndigheterna i organisatoriska frågor och till dem förmedla värdefulla uppslag och erfarenheter, som vunnits inom andra institutioner.

Såsom av den tidigare givna överblicken över inkomna yttranden från olika städer framgått, har frågan om principerna för utplaceringen av praktikanterna väckt livligt intresse. Det har därvid hävdats, att praktiknämnden enbart borde spela rollen av arbetsförmedling, och det har vidare deklarerats att vederbörande stad förbehölle sig rätten att antaga praktikant jämväl utan nämndens förmedling. Angelägenheten av kommunal bestämmanderätt eller i vart fall medbestämmanderätt över praktikanternas placering har sålunda understrukits. Ett motsvarande intresse kan väntas föreligga jämväl hos de statliga myndigheter, som komma att medverka vid anordnande av förvaltningspraktik. Innan de sakkunniga närmare ingå på principerna för antagande och placering av praktikanter, synes det vara angeläget understryka vissa synpunkter på nämnda fråga. Praktiknämnden bör omfatta representanter för samtliga berörda förvaltningsområden. Dess allmänna uppgift blir att organisera förvaltningspraktiken och att framdeles verka för att denna skall ge ett gott utbildningsresultat ur förvaltningens likaväl som ur praktikanternas synpunkt. Såsom tidigare framhållits kommer detta mål icke att kunna uppnås utan åtskilliga organisatoriska svårigheter. Ur den synpunkten synes det vara önskvärt att det sammanhållande organet erhåller relativt vidsträckt befogenheter. Detta bör icke kunna medföra några avgörande betänkligheter, eftersom intet förvaltningsorgan tvingas medverka till anordnandet av förvaltningspraktik. Organisationen bör helt bygga på vad som kan åstadkommas i samråd mellan nämnden och de olika förvaltningsorganen. Med hänsyn härtill synes man icke ha skäl att befara att nämndens åtgärder komma att vidtagas utan nödig kontakt med praktikinstitutionerna. Endast genom ett gott samarbete mellan nämnden och förvaltningsorganen kan det avsedda resultatet uppnås. En bidragande orsak till att dessa frågor böra kunna lösas i samförstånd bör även ligga i att det beträffande statsförvaltningen avses att praktikanternas avlöning skall utbetalas centralt och icke belasta vederbörande myndigheters egna anslag och att kostnaderna för den kommunala praktiken föreslås böra till viss del utgå av statsmedel.

Beträffande antagande och placering av praktikanter föreslås följande reg-

ler. Ansökan om att bli antagen till praktikant skall ingivas till nämnden; i ansökningen böra angivas vederbörandes allmänna önskemål beträffande placeringen. Med ledning av den kännedom om praktikinstitutionernas önskemål, som nämnden inhämtat vid direkt kontakt med dessa, verkställer nämnden därefter utplaceringen av praktikanterna. Beträffande placeringen för fullgörandet av de två senare utbildningsmomenten bör gälla att nämnden efter anmälan från den tidigare förvaltningsinstitutionen om tidpunkten för avslutandet av tjänstgöringen därstädes utplacerar praktikanten vid lämplig förvaltningsinstitution inom följande utbildningsområde.

I det föregående ha nämnts vissa uppgifter, som böra åvila de handledare, som utsetts vid de olika praktikinstitutionerna. Betydelsen av god handledning för att förvaltningspraktiken skall ge ett gott utbyte behöver icke särskilt understrykas. I de föreskrifter, som utfärdats i fråga om aspiranttjänstgöringen vid länsstyrelserna, har inryckts en bestämmelse om att till ledare för provtjänstgöringen skall utses en högre befattningshavare inom vederbörande länsstyrelse. Denne åligger att tillse, att aspiranten beredes tillfälle utföra arbeten, vilka äro ägnade att ådagalägga hans förutsättningar för den gren av landstatstjänst, inom vilken han antagits till aspirant, samt att han bibringas närmare kännedom om länsstyrelsernas organisation, arbetsuppgifter och arbetsmetoder. Även om den tjänstgöring, som här av de sakkunniga behandlas, icke avser att direkt ådagalägga lämplighet för viss tjänst, synas dessa föreskrifter kunna tagas som förebild, när det gäller att utforma reglerna beträffande handledning av förvaltningspraktikanterna. Vid varje praktikinstitution bör sålunda utses en ledare för praktikanttjänstgöringen, vilken har att tillse att praktikanten tilldelas lämpliga arbetsuppgifter och att han erhåller kännedom om verksamheten även inom de delar av vederbörande institution, med vilka han icke kommer i direkt beröring vid fullgörandet av sina arbetsuppgifter. Åt denne praktikledare, som — i likhet med vad som föreskrivits i de ovan refererade bestämmelserna — bör innehå högre befattning, synes lämpligen jämväl böra anföras den löpande kontakten med praktiknämnden. Om så med hänsyn till vederbörande institutions organisation prövas ändamålsenligt, bör jämte praktikledaren utses lämplig lägre befattningshavare med uppgift att svara för den omedelbara handledningen av praktikanterna.

Det måste vidare särskilt tillses, att praktikant icke i större utsträckning än som motiveras av kravet på allsidig utbildning kommer att sättas till alltför okvalificerade uppgifter, som lämpligare kunna utföras av biträdespersonal. Dessutom bör det naturligen eftersträvas, att uppgifternas svårighetsgrad ökas allteftersom praktikanten blir mera »varm i kläderna». Överhuvudtaget måste, så långt praktiktidens omfattning det medger, praktikanten bibringas vana att självständigt handlägga ärenden. Även om detta måhända blott i

undantagsfall kommer att kunna få ske på eget ansvar, bör praktikanten dock om möjligt få bereda och föredraga ärenden av någon vikt.

Karakteristisk för tingstjänstgöringen är den stora roll handledningen från äldre kamraters sida spelar. Nykomlingarna invigas av dessa successivt i reglerna för domsagoarbetets bedrivande, vilket avsevärt minskar belastningen för de överordnade. Det bör vara angeläget att söka åstadkomma ett liknande system även i fråga om förvaltningspraktiken. De sakkunniga vilja därför föreslå, att i regel två praktikantplatser inrättas vid varje praktikinstitution och att utbyte av praktikant skall ske växelvis var fjärde månad. Därmed skulle institutionen ständigt ha tillgång till en praktikant med minst fyra månaders erfarenhet av arbetet därinom. Det bör emellertid icke möta hinder att institutionen mottager endast en praktikant; för vinnande av ökad smidighet i avlösningssystemet kan det till och med anses önskvärt att båda typerna av praktikinstitutioner förekomma.

Antalet praktikanter som årligen böra utbildas måste delvis bliva beroende av vilken uppskattning utbildningen kommer att tillvinna sig. De beräkningar, som de sakkunniga i det följande skola framlägga, äro redan av denna anledning av hypotetisk natur. Det bör ankomma på praktiknämnden i dess egenskap av ledande och övervakande organ för praktikantutbildningen att tid efter annan hos Kungl. Maj:t framlägga förslag om eventuellt påkallade ändringar av antalet.

Praktikantplatsernas antal måste allmänt bestämmas med hänsyn till det beräknade nyrekryteringsbehovet till de kategorier av tjänster, för vilka de här ifrågavarande utbildningstyperna kunna väntas meritera. Detta behov låter sig icke beräknas med anspråk på större exakthet. Behovet av dylik personal inom enskilda organisationer kan sålunda alls icke överblickas. I fråga om kommunalförvaltningen föreligger icke heller något underlag för säkra beräkningar; de sakkunniga vilja emellertid i detta avseende hänvisa till den översikt över vissa befattningar inom städernas förvaltning den 1 januari 1944, vilken lämnats i deras betänkande med förslag rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen (sid. 37—42). Allmänt kan i fråga om de båda nämnda områdena utanför statsförvaltningen konstateras, att behovet icke kommer att vara av den storleksordning, att det mera avsevärt kommer att påverka bestämmandet av antalet praktikantplatser. Det huvudsakliga avsättningsområdet utgör den statliga lokal- och centralförvaltningen. Beträffande denna ger det i bilaga 1 framlagda statistiska materialet en viss ledning. Inom bilagans grupper B, C och D, d. v. s. rubrikerna allmän förvaltning, sociala verk och vetenskapliga verk (från grupp A, som innefattar de rent juridiska verken, kan i detta sammanhang bortses), innehavas något över 600 tjänster av befattningshavare företrädande någon av de utbildningstyper, som i detta sammanhang böra speciellt beaktas, nämligen juris kandidatexamen utan tingsmeritering, kansliexamen, lägre filosofisk exa-

men med statsvetenskaplig inriktning eller statsvetenskaplig examen av båda riktningarna. Inom samma grupper redovisas vidare närmare 720 tjänster, som innehavas av tingsmeriterade jurister. Beträffande dessa senare tjänster kan det icke förutsägas, i vilken mån juris kandidater eller jur. pol. kandidater med förvaltningsmeritering kunna väntas komma i fråga vid ett framtida nybesättande. Det synes dock vara sannolikt, att förvaltningsmeriteringen beträffande åtskilliga av dessa tjänster kommer att tillmätas ett betydande värde. Vid avgörandet av det årliga ersättningsbehovet får därför viss hänsyn tagas till denna kategori av tjänster.

Det årliga ersättningsbehovet för den förstnämnda kategorien av tjänster inom statsförvaltningen skulle — beräknat efter den vedertagna principen att samtliga tjänster kunna väntas ha nybesatts inom en tidrymd av trettio år — uppgå till 20 nyanställda. Motsvarande tal för de tjänster, som innehas av tingsmeriterade jurister, utgör 24 per år.

Med utgångspunkt från att sålunda inom den förstnämnda kategorien av statliga förvaltningstjänster årligen 20 tjänster kunna väntas komma att nybesättas, måste härefter vid beräkandet av det totala årliga ersättningsbehovet, i enlighet med vad ovan anförts, hänsyn tagas till behovet inom enskild och kommunal tjänst, och till att förvaltningsmeritering i viss utsträckning kan komma att ersätta tingsmeriteringen beträffande den kategori av tjänster inom statsförvaltningen, som vid undersökningstidpunkten innehades av tingsmeriterade jurister. Ett dylikt beräkning kan ske endast rent uppskattningsvis; de sakkunniga ha emellertid funnit sig böra räkna med ett årligt behov av omkring 30 nyutbildade personer med förvaltningsmeritering.

Då det måste anses önskvärt att bereda de anställande myndigheterna möjlighet till ett visst urval bland förvaltningsmeriterade sökande, bör antalet årligen utbildade praktikanter vara något högre än det beräknade behovet. Om därför det approximativa behovet angivits till 30 nyanställda per år, bör lämpligen antalet årligen utbildade praktikanter uppgå till omkring 35. De sakkunniga vilja ännu en gång understryka, att en omprövning av detta antal tid efter annan kommer att bli nödvändig. Vid organiserandet av förvaltningspraktiken synes emellertid det angivna antalet kunna tagas till utgångspunkt. Om, såsom i det föregående föreslagits, praktikinstitutionerna som regel komma att fortlöpande hos sig hava placerade två praktikanter, skulle tolv praktikinstitutioner erfordras inom vart och ett av de tre förvaltningsområdena. Därmed skulle antalet under en tvåårsperiod utbildade komma att uppgå till 72.

Förvaltningspraktik i vissa andra fall.

Under avdelningen »Allmänna synpunkter» angavs såsom grundprincip för förvaltningspraktikens utformning, att den, med hänsynstagande till de skiljaktigheter som kunna föranledas av de framtida arbetsuppgifterna, borde an-

ordnas inom en gemensam ram med en central praktiknämnd som ledande organ. En praktik för dem som avlagt filosofisk-politisk kandidatexamen, examen vid handelshögskola eller statsvetenskaplig-filosofisk examen måste i vissa hänseenden få en annan utformning än den allmänna förvaltningspraktiken. Redan i nyssnämnda sammanhang ha vissa skäl anförts för att de båda förstnämnda kategoriernas praktik skulle omfatta kortare tid. Likväl bör även denna praktik utformas som cirkulationspraktik. Att tjänstgöringen helt förlades till ett och samma förvaltningsområde, skulle nämligen bryta mot praktiksystemets grundtanke — vinnandet av en mera allsidig orientering än den som kan vinnas i själva tjänsten — och skulle väsentligen minska praktikformens värde. Därav följer emellertid icke, att praktiken behöver ta samma totala tid i anspråk eller med nödvändighet omfatta samma områden. Tvärtom tala i detta fall, då någon jämförelse med tingsmeriteringen icke kan komma ifråga, åtskilliga skäl för en förkortning. Motsvarande gäller också i fråga om praktiken för dem som avlagt statsvetenskaplig-filosofisk examen. Då tjänstgöringen inom respektive förvaltningsområden för att ge tillfredsställande utbyte icke får ha alltför kort varaktighet, synes en sådan förkortning med nödvändighet medföra att den obligatoriska tjänstgöringen begränsas till två områden.

För de nämnda utbildningskategorierna anse sig de sakkunniga böra föreslå en praktiktid omfattande minst ett år. Sex månaders praktiktid inom vardera av två områden måste också i och för sig anses utgöra minimum. Detta krav kommer sannolikt icke sällan att medföra en förlängning av den sammanlagda praktiktiden över ett år. Särskilt de som avlagt filosofisk-politisk kandidatexamen komma säkerligen ofta redan under praktiktiden att få syssla med mera omfattande utredningsuppgifter eller sättas att biträda vid sådana, och övergången till ett nytt praktikområde kommer därmed svårigen att kunna bindas vid en i förväg fixerad tidpunkt utan kommer i regel att bli beroende av uppdragets slutförande. I normala fall bör då icke ett överskridande av tjänstgöringstiden inom ett praktikområde få medföra reduktion av tjänstgöringen inom det återstående området. Emellertid måste, jämväl ur den synpunkten att de förelagda uppgifterna inom det första förvaltningsområdet kunna ha slutförts inom kortare tidrymd än sex månader, en möjlighet till anpassning efter omständigheterna möjliggöras. Om också i princip bör gälla, att tjänstgöringstiden inom intetdera förvaltningsområdet får underskrida sex månader och att därför i förekommande fall den sammanlagda praktiktiden kommer att förlängas utöver ett år, bör dock praktiknämnden äga möjlighet att medgiva en jämkning av tjänstgöringstiden inom de olika förvaltningsområdena och jämväl, om än blott i ganska sällsynta undantagsfall, kunna medgiva att tjänstgöringen till hela sin omfattning må fullgöras inom ett förvaltningsområde.

För ingen av dessa kategorier synes fullgjord förvaltningspraktik böra uppställas som kompetensvillkor för tjänst. Tänkbart hade varit att så skulle skett

i fråga om de civilekonomer, som söka taxeringsassistenttjänst vid länsstyrelse; ett dylikt krav skulle emellertid ha inneburit en förlängning av den nu gällande förberedelse tiden med sex månader. I stället synes här böra gälla ett mera allmänt formulerat krav på praktisk tjänstgöring av lämplig art och omfattning; en möjlighet härtill skulle erbjudas genom praktikanttjänstgöring vid länsstyrelse inom ramen för denna praktikform.

Praktiknämnden bör för praktikanter ur här ifrågavarande kategorier utfärda intyg, vilka icke taga formen av standardiserade betyg men däremot relativt fullständigt redovisa arbetsuppgifternas art och omfattning. För erhållande av dylikt intyg bör endast krävas att tjänstgöringen fullgjorts i av praktiknämnden föreskriven eller medgiven utformning.

Tillfredsställande praktikanttjänstgöring bör kunna anordnas såväl inom den statliga centralförvaltningen som inom stadskommunal förvaltning. Om intresse härför visar sig föreligga inom det ekonomiska organisationsväsendet och det enskilda näringslivet, skulle vidare med fördel ett praktikmoment kunna förläggas till något hithörande ekonomiskt utredningsorgan. Länsstyrelserna kunna däremot knappast väntas emottaga andra praktikanter med denna utbildning än civilekonomer, som förbereda sig för taxeringsassistenttjänster. Dessa böra kunna få tjänstgöra antingen vid landskontoret eller taxeringsavdelningen. Inom den centrala statsförvaltningen synes tjänstgöringen kunna förläggas till antingen departement eller centralt ämbetsverk. Den kommunala tjänstgöringen bör för den som avlagt filosofisk-politisk kandidatexamen regelbundet förläggas till någon av de största städernas förvaltning, exempelvis inom deras statistiska kontor; detta emedan erforderlig handledning eljest knappast torde stå till buds. För civilekonomer och politices magistrar på den filosofiska linjen däremot bör praktik kunna anordnas i städer av olika storleksordning, för de först nämnda närmast i kameralt arbete på drätselkontor eller motsvarande institutioner, i vissa fall även hos andra drätselkammaren underlydande verk.

I fråga om den närmare utformningen av praktiken för dessa kategorier bör praktiknämnden äga betydande handlingsfrihet. Flera olika kombinationer av praktiktjänstgöring kunna giva gott utbyte, och intet skäl talar för att några bindande regler här skulle erfordras. Nämnden bör således fritt kunna avgöra såväl till vilka verksamhetsområden varje praktikant skall hänvisas som även i vilken ordning praktiken vid olika institutioner skall fullgöras.

Också för dessa praktikanter blir god handledning givetvis av största betydelse. De riktlinjer för anordnandet härav, som angivits för den allmänna förvaltningspraktiken, böra äga tillämpning även härvidlag.

Principerna för utplacering av praktikanterna synas för civilekonomerna liksom för de här ifrågakommande politices magistrarna kunna bli i huvudsak desamma som föreslagits beträffande den allmänna förvaltningspraktiken. I fråga om dem som avlagt filosofisk-politisk kandidatexamen återigen kom-

mer sannolikt nämndens förhållande till förvaltningsinstitutionerna att gestalta sig på ett annat sätt än vid denna. Förvaltningsmyndighet, som har lämpliga arbetsuppgifter att erbjuda, synes böra till nämnden få anmäla sin önskan att mottaga praktikant.

Någon säker utgångspunkt för att beräkna huru många med filosofisk-politisk kandidatexamen, som årligen böra hänvisas till praktik, förefinnes icke. Efter en helt fri uppskattning kan antalet möjligen beräknas till 5—10 årligen. Härtill komma civilekonomerna, vilkas antal med tillämpning av samma grunder, som gjorts gällande beträffande den allmänna förvaltningspraktiken, torde kunna bestämmas till ungefär 5 årligen. De sakkunniga finna därför lämpligt att sammanlagda antalet praktikanter — till dess erfarenhet vunnits i fråga om antalet årligen avlagda examina, om behovet av sålunda utbildad arbetskraft och om intresset för denna praktikform — sättes så lågt som till 10—15 per år. Liksom i fråga om den allmänna förvaltningspraktiken bör den närmare undersökningen av behovet av praktikutbildade ur dessa kategorier framdeles ankomma på praktiknämnden.

Förvaltningspraktikanternas löneförmåner.

När det gäller att avgöra, vilka avlöningsförmåner som böra utgå under den föreslagna förvaltningspraktiken, kan tingstjänstgöringen erbjuda en lämplig jämförelsepunkt.

Med denna ha hittills varit förbundna följande förmåner.

Till tingsnotarieaspirant (6 månaders tjänstgöring som aspirant medför behörighet till förordnande såsom tingsnotarie) utgår arvode med 200 kronor och till tingsnotarie med 350 kronor per månad. I de nordligare domsagorna är arvodet för båda kategorierna 25 kronor högre. Jämlikt särskilda Kungl. Maj:ts beslut äga vidare civila icke-ordinariereglementets bestämmelser om bland annat semester och avlöning vid sjukdom i tillämpliga delar avseende på tingsnotarie och vikarie för tingsnotarie, vilka därvid jämfästas med befattningshavare i 9 löneklassen av lönegraden Ex 12; jämväl tjänstgöringstraktamente vid tjänstgöring å annan ort än den vanliga stationeringsorten må utgå till dessa enligt samma grunder.

Utöver dessa arvoden, som utbetalas av vederbörande hovrätt, åtnjuta aspiranter och tingsnotarier (utom vid Stockholms-domsagorna) nästan undantagslöst förmånen av fri bostad, vanligen inom tingshuset, eller bostadsbidrag med 25—65 kronor per månad allt efter hyresnivån på orten. Dessa bostadsbidrag bekostas av tingshusbyggnadsskyldige inom domsagan.

Vidare kunna aspiranter och tingsnotarier som regel påräkna ett ytterligare tillskott till löneförmånerna i form av ersättning för anförtrödda s. k. förundersökningar. Vid fördelningen av dessa uppdrag plägar den principen följas att i första hand de lägre avlönade aspiranterna komma i fråga. Några fasta hållpunkter för beräkning av vilket genomsnittligt belopp per månad eller år som kan påräknas härigenom ha icke kunnat erhållas.

Frågan om en höjning av tingsnotariernas löneförmåner har varit föremål för behandling inom 1943 års domarutredning, som den 18 juni 1945 framlagt förslag, innefattande en väsentlig förbättring av notariepersonalens löneförmåner.

Enligt förslaget skulle tingsnotarieaspirant erhålla arvode, per månad räknat, med 350 kronor och tingsnotarie med 425 kronor under första tjänstgöringsåret och 500 kronor under andra året. Nu utgående arvodesförhöjning med 25 kronor per månad i de nordligare domsagorna föreslogs skola bibehållas. De förmåner beträffande semester, avlöning vid sjukdom etc., som för närvarande tillkomma tingsnotarie och vikarie för tingsnotarie, föreslogos skola utsträckas även till tingsnotarieaspiranterna. Vid beräkning av dessa förmåner skulle de tre arvodesgrupperna anses motsvara tjänst i respektive lönegrad och -klass 8: 5, 14: 11 och 18: 15 enligt löneplan Ex i civila icke-ordinariereglementet. Till grund för arvodenas beräkning låge enligt förslaget med någon avrundning den lön, som för närvarande utgår i de nämnda löneklasserna å medeldyr ort (E-ort), inklusive rörligt tillägg, kristillägg samt i fråga om aspirantarvudet jämväl provisoriskt tillägg. En ledamot av utredningen, professor Rodhe, framförde i särskilt yttrande förslag om att, med bibehållande av arvodesformen, avlöningen för de olika grupperna skulle utgå med belopp som vid varje tidpunkt motsvarade vad vederbörande, inklusive förekommande tillägg, skulle hava uppburit såsom extra tjänsteman i de nämnda löneklasserna å medeldyr ort.

Med anledning av förslag av Kungl. Maj:t har 1946 års riksdag fattat beslut om arvodesreglering för notariepersonalen i huvudsaklig överensstämmelse med domarutredningens förslag. Det nya avlöningssystemet skall emellertid i enlighet med reservantens förslag innefatta med levnadskostnadsförändringarna automatiskt rörliga arvoden. Vidare skola arvoden anses beräknade efter högsta dyrort i stället för medelort, varigenom de lönegrader som skola anses tillämpliga å befattningshavarna komma att sättas lägre än enligt utredningens förslag. Arvoden skola i överensstämmelse härmed bestämmas till belopp, motsvarande lön jämte rörligt tillägg och kristillägg samt provisoriskt lönetillägg till extra tjänsteman å I-ort i Ex 6: 3 för tingsnotarieaspirant, i Ex 10: 7 för tingsnotarie under första tjänstgöringsåret samt i Ex 15: 12 för tingsnotarie under andra tjänstgöringsåret. Med inräknande av det av riksdagen beslutade provisoriska lönetillägget för budgetåret 1946/47 kommer därmed till ifrågavarande kategorier att utgå en avlöning för månad räknat av respektive kronor 368: 85, 453: 50 och 555: 90. Dessa belopp gälla emellertid endast i avvaktan på den nyreglering av statstjänstemännens löner, som avses skola genomföras med ingången av budgetåret 1947/48.

Redan enligt gällande bestämmelser utgå under tingstjänstgöring olika arvoden till aspiranter och tingsnotarier. Det beslut, som fattats av 1946 års riksdag, innefattar en ytterligare differentiering, så att tingsnotarie under det avslutande tjänstgöringsåret erhåller högre arvode än under det första.

De i det föregående framlagda förslagen till förvaltningspraktik innebära, att med avseende å tidsomfattningen två praktikformer skola förekomma; den allmänna förvaltningspraktiken (2 år) och förvaltningspraktiken för dem som avlagt filosofisk-politisk kandidatexamen, examen vid handelshögskola eller statsvetenskaplig-filosofisk examen (minst 1 år). Eftersom den nyut-examinerade juris kandidaten skall kunna välja mellan den allmänna förvaltningspraktiken och tingstjänstgöringen, synes det vara önskvärt att största möjliga överensstämmelse uppnås mellan avlöningsförmånerna vid dessa båda tjänstgöringsformer. De med praktikanttjänstgöringen för övriga kategorier förenade förmånerna böra avvägas med hänsyn till den förhållandevis korta praktiktid som föreslagits.

Ett för de olika formerna av förvaltningspraktik gemensamt avlönings-system, som innebär en lämplig arvodesgradering med hänsyn till praktikformernas olika tidsomfattning, synes kunna utformas i närmaste anslutning till det för notariepersonalen beslutade. Den arvodesdifferentiering, som innefattas däri, innebär vid normal befordringsgång från aspirant till tingsnotarie, att det lägsta arvodet utgår under de sex första månaderna, ett högre arvode under de därpå följande tolv månaderna och det högsta arvodet under de avslutande tolv månaderna. Därest arvodesbeloppet vid de olika formerna av förvaltningspraktik helt anknytas till den tid under vilken praktik fullgjorts, skulle det högsta arvodesbeloppet komma att utgå endast till sådana praktikanter, som fullgöra allmän förvaltningspraktik och till dem endast under de sista sex praktikmånaderna. För den kortare praktikformen komme det högsta arvodesbeloppet icke att bli tillämpligt; under de första sex månaderna utginge det lägsta arvodet och under återstoden av praktikåret mellanbeloppet. En dylik anordning skulle vara ägnad stimulera till ett fullföljande av praktiken.

De sakkunniga föreslå sålunda, att arvode till förvaltningspraktikant under de första sex månaderna av tjänstgöringen utgår med samma belopp som för tingsnotarieaspirant, under de följande tolv månaderna med samma belopp som för tingsnotarie under första tjänstgöringsåret och under återstoden av praktiken med samma belopp per månad som för tingsnotarie under andra tjänstgöringsåret. Jämväl övriga förmåner, som tillkomma tingsnotarieaspiranter och tingsnotarier, böra gälla för förvaltningspraktikanterna.

Beträffande avlöningen under tid för tjänstgöring hos kommunal myndighet tillkomma vissa särskilda frågor.

Det förefaller lämpligt att åtminstone vid den allmänna förvaltningspraktiken en del av avlöningen till inom kommun tjänstgörande praktikant utgår av statsmedel. Kommunerna kunna icke väntas inom sitt förvaltningsområde absorbera mer än en mindre del av antalet praktikanter; avgörande för de sakkunnigas förslag att i trots härav föreslå, att i fråga om den allmänna för-

valtningspraktiken en tredjedel av praktiktiden skall ägnas åt tjänstgöring inom kommunalförvaltningen och att jämväl i de övriga praktikformerna skall kunna ingå dylik tjänstgöring, har varit de värdefulla erfarenheter, som också de praktikanter, vilka sedermera komma att ägna sig åt uppgifter inom andra förvaltningsområden, skulle vinna genom en cirkulationspraktik omfattande även kommunalförvaltningen.

Att å andra sidan kommunerna borde bära en del av kostnaderna för de praktikanter, som inom de nämnda praktikformerna fullgöra kommunal praktik synes vara rimligt. Härför talar dels den allmänna fördel, som det skulle innebära att ha tillgång till ett urval av sökande med erfarenhet från arbete inom såväl statlig som kommunal förvaltning, då tjänst inom kommunen skall tillsättas, dels ock den fördel det skulle innebära för kommunerna, därest inom statsförvaltningen funnes ett betydande antal befattningshavare med erfarenhet av kommunal tjänst. I fråga om den allmänna förvaltningspraktiken böra kommunerna dessutom kunna vänta sig stor faktisk nytta av praktikanterna redan av den anledningen att de vid den kommunala tjänstgöringens början regelmässigt komma att ha fullgjort sexton månaders tjänstgöring inom länsstyrelse, departement och centralt ämbetsverk.

I princip synes under det kommunala utbildningsmomentet av den allmänna förvaltningspraktiken en halvering av kostnaderna böra ske. Emellertid kan här en särskild beräkningsgrund vara motiverad. I det föregående har föreslagits, att den kommunala tjänstgöringen inom denna praktikform såsom regel skall fullgöras såsom sista praktikmoment. Det har vidare ansetts lämpligt, att med tjänstgöringen skola vara förenade arvoden med periodvis stigande belopp. Om i följd härav det högsta praktikant-arvodelt skulle komma att utgå under den tid eller del av den tid, under vilken praktikant fullgör kommunal tjänstgöring, bör till utgångspunkt tagas medelbeloppet för under olika tidsperioder av förvaltningspraktiken utgående arvoden. Av detta belopp skulle hälften falla på kommunens del, medan statsverket skulle svara för den andra hälften jämte skillnaden mellan det medelbelopp, som tagits till utgångspunkt, och det arvode, som skall utgå.

I de fall då politices magistrar på den filosofiska linjen fullgöra praktik inom kommun eller vid enskild institution, synes det vara lämpligt, att halva avlöningen utgår av statsmedel. Beträffande de fil. pol. kandidater och civilekonomer, som fullgöra kommunal praktik, göra sig särskilda synpunkter gällande, vilka kunna motivera att kommunen bör svara för hela avlöningen. Dessa praktikanter företräda speciell fackkunskap och torde komma att användas i däremot svarande uppgifter. Detsamma torde gälla praktikanter av detta slag under tjänstgöring hos enskild institution.

I förhållandet mellan statsverket och praktikkommuner eller enskilda organ synes den formen böra väljas, att om praktikinstitutionen förklarar

sig villig bära nyssnämnda andel av lönekostnaden, återstoden skall utgå av statsmedel; vidare bör central utbetalning av arvodena ske från ett statligt organ, till vilket vederbörande praktikinstitution sedermera har att inleverera sin andel av kostnaderna.

Med tillämpning av ovanstående grunder torde de ungefärliga kostnaderna för den föreslagna praktikorganisationen kunna beräknas på följande sätt. Under de första sex månadernas tjänstgöring komme att utgå ett arvode av 368 kronor 85 öre per månad, under de därpå följande tolv månaderna 453 kronor 50 öre per månad och under de följande sex månaderna 555 kronor 90 öre per månad. Därest de i det föregående föreslagna grunderna för fördelningen av kostnaderna för den kommunala förvaltningspraktiken mellan statsverket och vederbörande praktikkommun tillämpas, kommer under det kommunala praktikmomentet av den allmänna förvaltningspraktiken att på praktikkommunens del falla hälften av genomsnittsarvodet (457 kronor 94 öre) för praktikanttjänstgöringen eller 228 kronor 97 öre per månad. Kommunens kostnader för varje därinom utbildad praktikant skulle därmed uppgå till cirka 1 830 kronor, och därest praktikanttjänstgöring fortlöpande är anordnad inom kommunen, komme kommunens årliga lönekostnader för en praktikanttjänst att uppgå till omkring 2 750 kronor. Statsverkets löneutgifter för varje praktikant, som fullföljt den tvååriga förvaltningspraktiken, skulle utgöra cirka 9 160 kronor. En i överensstämmelse med de framlagda förslagen fullt utbyggd organisation av praktiken, innebärande att 72 praktikanter, varav 24 inom vart och ett av de tre förvaltningsområdena, fortlöpande tjänstgöra, komme under dessa förutsättningar att medföra en årlig lönekostnad för statsverket av omkring 330 000 kronor.

Med hänsyn till att förvaltningspraktiken för fil. pol. kandidater, civilekonomer och politices magistrar på den filosofiska linjen föreslagits skola innefatta valfrihet i fråga om de två områden till vilka praktiken normalt skall förläggas och beträffande ordningsföljden mellan tjänstgöringen inom vartdera av dessa samt viss dispensmöjlighet i fråga om tiden för de olika praktikmomenten, därvid jämväl tjänstgöring inom endast ett förvaltningsområde skulle kunna medgivas, finnas härvidlag inga fasta utgångspunkter för en beräkning av huru lönekostnaderna kunna väntas fördela sig på statsverket, kommuner och enskilda institutioner. Med en normal praktiktid av ett år skulle emellertid lönekostnaden för varje praktikant uppgå till cirka 4 935 kronor. Det totala årliga lönebeloppet skulle alltså, om praktiktjänstgöring anordnades för 10 praktikanter per år, uppgå till 49 350 kronor, respektive för 15 praktikanter per år till drygt 74 000 kronor.

Praktiknämnden.

Såsom centralorgan för handläggande av frågor rörande anordnandet av de olika formerna av förvaltningspraktik föreslå de sakkunniga inrättandet av en särskild nämnd (Förvaltningens centrala praktiknämnd).

Inom nämnden böra de förvaltningsområden som beröras av praktikant-tjänstgöringen (statsdepartementen, de centrala ämbetsverken, länsstyrelserna och den stadskommunala förvaltningen) vara företrädade genom var sin ledamot jämte suppleant. Dessutom böra universitet och högskolor erhålla en motsvarande representation inom nämnden; lämpligen böra ingå en företrädare för den rättsvetenskapliga forskningen och undervisningen och en företrädare för den samhällsvetenskapliga forskningen och undervisningen i övrigt.

Praktiknämnden föreslås i enlighet härmed böra omfatta sex ledamöter jämte suppleanter företrädande de ovannämnda områdena och förordnade av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år. Av ledamöterna bör en tillika förordnas att vara nämndens ordförande och en att vara dess vice ordförande.

Nämnden bör äga rätt utse särskild sekreterare och att anställa erforderlig biträdespersonal. Med hänsyn till arten av de arbetsuppgifter, som komma att åvila sekreteraren, är det önskvärt, att därtill utses någon, som med en god kännedom om förvaltningens personalfrågor förenar stor erfarenhet av akademiskt studieväsende.

Av praktiknämndens allmänna uppgifter ha åtskilliga framgått av vad i den föregående framställningen i olika sammanhang anförts. På nämnden har sålunda funnits böra ankomma att till Kungl. Maj:t ingiva förslag beträffande antalet praktikantplatser som böra inrättas, att ingå överenskommelse med för anordnandet av praktik lämpliga förvaltningsorgan om inrättande av praktikanttjänster, att mottaga ansökningar till dessa, att i sista hand avgöra placeringen av praktikanterna, att medgiva avvikelser från den såsom regel föreskrivna varaktigheten av tjänstgöring inom de olika praktikområdena och att vid praktiken för fil. pol. kandidater med flera medgiva jämväl att praktiken må fullgöras inom endast ett praktikområde, att öva tillsyn över praktikanttjänstgöringens gång med särskilt uppmärksammande av frågan om en tillfredsställande handledning samt att eljest meddela råd och förmedla erfarenheter och uppslag av intresse. Praktiknämnden bör vidare äga rätt att efter anmälan om visad olämplighet meddela beslut om avstängning från vidare praktikanttjänstgöring. Beträffande fullgjord praktikanttjänstgöring bör slutligen av nämnden utfärdas betyg på grundval av för de olika tjänstgöringsmomenten erhållna vitsord eller i fråga om den för fil. pol. kandidater med flera avsedda praktiken intyg enligt i det föregående angivna riktlinjer.

Till praktiknämndens ordförande och övriga ledamöter bör utgå ersättning enligt kommittékungörelsen. Nämndens sekreterare bör åtnjuta ett årligt arvode av förslagsvis 2 000 kronor. De sammanlagda årliga kostnaderna för nämndens verksamhet torde kunna uppskattas till högst 6 000 kronor.

Kostnadsberäkning.

Statsverkets sammanlagda kostnader för anordnande av praktikanttjänstgöring skulle i enlighet med vad i det föregående anförts komma att uppgå till följande ungefärliga belopp:

Praktikantarvoden för allmän förvaltningspraktik, om 36			
praktikanter nyanthags årligen	kronor	330 000	
D:o för annan förvaltningspraktik, om 15 praktikanter nyan-			
thags årligen	(högst)	»	74 000
Praktiknämnden		»	6 000
Summa kronor			410 000.

Ovanstående belopp torde i riksstaten böra uppföras såsom förslagsanslag.

Förslag beträffande kompetensreglerna inom statsförvaltningen.

Den 15 november 1941 överlämnade expeditionschefen Carl Romberg till chefen för justitiedepartementet förutnämnda *Promemoria angående statsvetenskaplig examen såsom villkor för vinnande av inträde i statsförvaltningen*. Denna promemoria, vilken grundade sig dels på remisser av år 1939 till ett flertal ämbetsverk, dels på remiss den 30 maj 1941 från statsrådsberedningen till samtliga departement utom justitie- och utrikesdepartementen, stannade vid följande principståndpunkt.

Beträffande justitiedepartementet, nedre justitierevisionen och justitiekanslersämbetet ansåg den sakkunnige fordran på juris kandidatexamen icke kunna eftergivras. I fråga om utrikesdepartementet, ansåg han sig icke heller kunna tillstyrka någon ändring i gällande bestämmelser, då dessa helt nyligen utfärdats. För övriga departement ansåg han däremot att såväl statsvetenskaplig-juridisk som statsvetenskaplig-filosofisk examen borde giva formell kompetens, men räknade samtidigt med att sökande med statsvetenskaplig-filosofisk examen skulle komma att bli »icke så litet handikappade gentemot medsökande som följt den juridiska linjen».

Beträffande befattningar i ämbetsverken i övrigt anförde den sakkunnige:

»En granskning av de bestämmelser, om vilka nu är fråga, giver vid handen att dessa erhållit ett föga enhetligt innehåll. Även då det gäller befattningar, avsedda för väsentligen likartade arbetsuppgifter, förete de gällande kompetensvillkoren ej sällan sins emellan olikheter, vilka knappast kunna förklaras på annat sätt än att vissa traditionella eller tillfälliga hänsyn spelat in vid deras avfattande. Det synes framstå som ett önskemål, att dylika variationer i möjligaste mån borttagas. Med denna ganska vidlyftiga process torde emellertid kunna anstå i avvidan på en allmän översyn av ämbetsverkens instruktioner i syfte att giva dessa en mera enhetlig utformning överhuvudtaget. I det följande lämnas därför dessa särdrag i stort sett orubbad och föreslås endast sådana ändringar av de gällande bestämmelserna, som äro direkt betingade av uppgiften att införa statsvetenskaplig examen såsom kompetensgrund för de befattningar, till vilka den kan befinnas medföra erforderliga kvalifikationer.

Med avseende å frågan om den statsvetenskapliga examens användbarhet inom förvaltningen erinras till en början om de sakkunnigas förklaring, att densamma icke kan tänkas ersätta juris kandidatexamen såsom *juridisk* examen. I enlighet därmed lämnas här åsido sådana befattningar, som kräva grundligare juridisk utbildning och till vilka därför juris kandidatexamen — med eller utan

domsagotjänstgöring — för närvarande är exklusivt kompetensvillkor. Likaledes torde man, vad de *filosofiska* examina beträffar, i detta sammanhang böra utan vidare bortse från befattningar, för vilka enligt gällande bestämmelser fordras licentiatexamen eller ock på sådant sätt kvalificerad ämbets- eller kandidatexamen, att motsvarande kunskaper icke normalt kunna förvärfvas genom statsvetenskaplig examen. Till sistnämnda kategori torde i allmänhet böra hänföras sådana fall, där för kompetens fordras högre betyg i icke statsvetenskapliga ämnen. En betydelsefull grupp utgöres av befattningar, vilkas innehavare skola äga s. k. aktuariekompetens, d. v. s. uppfylla de villkor som gälla för behörighet att vara aktuarie i livförsäkringsbolag. Sådan behörighet grundlägges enligt kungörelse den 2 november 1934 (nr 516) bland annat genom filosofisk ämbetsexamen eller filosofie kandidatexamen med betyget 'berömlig' i matematik eller filosofie licentiatexamen med minst betyget 'med beröm godkänd' i sagda ämne. Frågan om förvärfvande av aktuariekompetens genom statsvetenskaplig examen torde icke vara mogen att lösas i detta sammanhang.

De befattningar, för vilka statsvetenskaplig examen synes böra komma i fråga såsom kompetensgrund, utgöras av *dels* dem, till vilka juridisk och filosofisk examen bereda konkurrerande kompetens, *dels* sådana, till vilka enbart filosofisk examen — utan speciella kvalifikationer av den art som nyss antytts — bereder kompetens, *dels* ock de befattningar, till vilka kansliexamen för närvarande bereder tillträde. Framför allt gäller det här att taga ställning till spörsmålet, huruvida i dessa fall såväl statsvetenskaplig-filosofisk som statsvetenskaplig-juridisk examen böra godtagas som kompetensgrund, eller om endera examenslinjen skall anses äga företräde till vissa av de ifrågavarande befattningarna.

I fråga om den förstnämnda gruppen av befattningar synes det vara ganska klart, att eftersom redan nu både juridisk och filosofisk examen godtagas såsom kompetensgrund, några principiella betänkligheter knappast kunna resas mot att i detta avseende likställa de båda linjerna av statsvetenskaplig examen. I enlighet härmed förordas såsom allmän grundsats, att i fall av dylik konkurrerande kompetens såväl statsvetenskaplig-juridisk som statsvetenskaplig-filosofisk examen skola bereda behörighet — givetvis under förutsättning att den statsvetenskapliga examensformen överhuvudtaget kan anses kvalificera för den befattning varom fråga är. I de flesta hithörande fall täckes den förordade ordningen redan av gällande bestämmelser.

Vad den andra gruppen av befattningar beträffar — d. v. s. sådana, vid vilka för närvarande såsom behörighetsvillkor gäller filosofisk examen av den art, att statsvetenskaplig-filosofisk examen omfattas därav, men däremot icke juridisk examen — torde någon större tvekan knappast heller behöva råda därom att den juridiska linjen av statsvetenskaplig examen likaväl som den filosofiska bör kunna godtagas såsom kompetensgrund. Följande uttalande av de sakkunniga (jfr betänkande sid. 40) må i detta sammanhang åberopas: 'För innehavarna av vissa av dessa befattningar' — nämligen av dem, för vilka enbart filosofisk utbildning bereder kompetens — 'skulle otvivelaktigt ett mera omfattande studium av juridik än som ingår i den för den filosofiska linjen föreslagna allmänna kursen i många fall kunna vara till nytta. De ha i stor utsträckning att tillämpa författningar av olika slag. Om också erforderlig vana härutinnan så småningom förvärfvas under den praktiska tjänstgöringen, skulle dock ett avsevärt stöd erhållas genom en under universitetsstudierna inhämtad allmän

översikt över rättssystemet, särskilt om denna innefattade ett fördjupat studium av de offentlig-rättsliga ämnena.'

Vanskligare ter sig i viss mån avgörandet, då det gäller befattningar, tillhörande den tredje av de ovannämnda grupperna och till vilka alltså kansliexamen — men ej filosofisk examen — bereder kompetens. Att statsvetenskaplig-juridisk examen skall kunna kvalificera till dessa befattningar, lärar utan vidare få förutsättas. Vid besvarandet av frågan, huruvida också den filosofiska examenslinjen i dessa fall principiellt bör godtagas såsom kompetensgrund, ha ämbetsverken i allmänhet ställt sig avvisande. Man synes emellertid knappast kunna undgå att i detta sammanhang fästa stort avseende vid det ståndpunktstagande som i motsvarande fall sker för statsdepartementens vidkommande. Anses statsvetenskaplig-filosofisk examen kunna komma i fråga, då det gäller befattningar såsom kanslisekreterare eller amanuenser i departementen, torde den i allmänhet också böra accepteras som kompetensvillkor till sekreterar-, notarie- och liknande tjänster i verken. Under erinran om att förslag av nu antytt innehåll i det föregående framlagts beträffande Kungl. Maj:ts kansli, förordas alltså, att samma grunder tillämpas i fråga om behörighet till de nyssnämnda befattningarna i verken. Undantag måste dock göras för sådana fall, där de med befattningen förenade göromålen i avsevärd omfattning kräva juridisk fackkunskap, eller där befattningens besättande med juridiskt utbildad person eljest är särskilt önskvärt med hänsyn till behovet av att äga tillgång till dylik fackkunskap inom det verk respektive den avdelning inom verket, dit befattningen hör.

Beträffande tillämpningen för de särskilda ämbetsverkens vidkommande av de allmänna grundsatser, vilka nu angivits, hänvisas till detaljförslag, som framläggas i det följande. Med avseende å dessa bör anmärkas, att den utredning som förekommit i ärendet icke är fullständig, tydligen beroende på att man under förarbetena utgått från snävarare förutsättningar än de som legat till grund för de nu gjorda övervägandena. Särskilt frågan om att i sådana fall, där filosofisk examen för närvarande utgör exklusivt krav, utsträcka kompetensvillkoren till att omfatta även statsvetenskaplig-juridisk examen synes ej sällan ha förbigåtts såväl i ämbetsverkens yttranden som redan vid remissplanens uppgörande. En följd av sistnämnda förhållande är, att flera ämbetsverk, beträffande vilka instruktionsändringar nu föreslås, icke haft tillfälle att framlägga sina synpunkter på ämnet. Ett kompletterande remissförfarande kan därför eventuellt befinnas påkallat.»

För avvägningen av den kompetens juridisk-politisk och filosofisk-politisk kandidatexamen böra medföra, måste delvis tillämpas andra grundsatser än de som av expeditionschefen Romberg följts beträffande de båda linjerna av statsvetenskaplig examen. De föreslagna examina avse att utbilda för sina emellan mycket olikartade arbetsuppgifter. De ha därmed till sitt kunskapsinnehåll blivit mera skiljaktiga än de nuvarande examina. Juridisk-politisk kandidatexamen har fått ett väsentligt ökat rättsvetenskapligt innehåll och bör därigenom kunna få en mera vidsträckt användning i allmänna förvaltningstjänster än statsvetenskaplig-juridisk examen. Också filosofisk-politisk kandidatexamen innefattar en fördjupning och utvidgning av det obligatoriska kunskapsinnehållet, som bör ge den ett ökat kompetensvärde i förhållande till statsvetenskaplig-filosofisk examen. De föreslagna förändringarna innebära i

detta fall, att examen får en mera ekonomisk-statistisk inriktning. Den föreslagna förvaltningspraktiken utgör en värdefull komplettering, som är ägnad att ytterligare öka examinas användbarhet inom förvaltningen. Denna eller därmed jämförlig praktisk tjänstgöring bör på lämpligt sätt i kompetenshänseende tillgodoräknas också dem, som avlagt statsvetenskaplig examen på någondera linjen.

Såsom redan framhållits, hade expeditiönschefen Romberg i vad gällde kompetenskraven för inträde vid Kungl. Maj:ts kansli grundat sin promemoria på vissa remissyttranden från samtliga statsdepartement med undantag av justitie- och utrikesdepartementen. Härvid framkom följande.

»Mot tanken att låta statsvetenskaplig-juridisk examen principiellt berättiga till inträde i respektive departement har invändning ej rests från något håll. Krav på praktisk utbildning ha dock framförts i ett par yttranden. *Socialdepartementet* (t. f. expeditiönschefen Tottie) har sålunda ansett det nödvändigt att söka, som avlagt nämnda examen, därefter genomgått praktisk utbildning av sådan art att hans lämplighet för departementsarbetet kan bedömas på sätt nu är fallet beträffande juris kandidater med domstolsmeriter. Även från *eklesiastikdepartementets* sida (expeditiönschefen Löwenhielm) har förutsatts, att vederbörande erhålla möjlighet till praktisk tjänstgöring av den art att deras lämplighet för anställningen kan med någorlunda säkerhet bedömas.

Fyra departement ha — med eller utan förbehåll i fråga om vissa kunskapsprov m. m. — förordat att även statsvetenskaplig-filosofisk examen skall godtagas såsom kompetensvillkor. Dessa äro: *kommunikations-* (statssekreterare Severin), *finans-* (statssekreterare Hammarskjöld), *eklesiastik- och jordbruks-* (statssekreterare Näsgård) *departementen*. Även *handelsdepartementet* (statssekreterare Elliot) har, ehuru tillsynes med någon tvekan, intagit samma ståndpunkt, i det att departementet å ena sidan förklarat de kompetensföreskrifter som gälla för utrikesdepartementet lämpliga även beträffande handelsdepartementet men å andra sidan ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke jämväl sökande med statsvetenskaplig-filosofisk examen skulle kunna beredas möjlighet till anställning inom sistnämnda departement.»

I finansdepartementets yttrande heter det:

»Statsvetenskaplig-juridisk examen synes under alla omständigheter böra medföra formell kompetens för anställning i departementstjänst. Den utbildning i offentlig och privat rätt som skiljer denna examen från statsvetenskaplig examen avlagd inom filosofisk fakultet synes vara av begränsat praktiskt värde. Tillräcklig anledning har därför icke ansetts föreligga att begränsa rekryteringsmöjligheterna genom att binda dem vid statsvetenskaplig-juridisk examen. Då det likväl knappast torde ifrågakomma att godtaga en statsvetenskaplig-filosofisk examen, där icke utbildningens tyngdpunkt förlagts till de statsvetenskapliga huvudämnena har det synts lämpligt, att vissa minimikrav beträffande betygen i dessa ämnen direkt angivas i de nya kompetensbestämmelserna.

Av angivna skäl föreslås, att bestämmelser meddelas, att statsvetenskaplig examen skall berättiga till anställning i finansdepartementet, om examen avlagts inom juridisk fakultet eller om den avlagts inom filosofisk fakultet och sammanlagt minst sex betyg erhållits i ämnena nationalekonomi, statistik och statskunskap.»

Från ecklesiastikdepartementets sida har framförts krav på praktisk utbildning av aspiranterna (jfr ovan).

Två departement, nämligen *försvars-* (statssekreterare Wärn) och *socialdepartementen*, ha icke velat godtaga statsvetenskaplig-filosofisk examen som kompetensvillkor.

Folkhushållningsdepartementet (expeditionschefen Sahlin) har uttalat, att andra kompetensvillkor än de, som anses lämpliga för statsdepartementen i allmänhet, icke synas erforderliga för dess del.»

Av blivande attachéer i *utrikesdepartementet* kräves för närvarande antingen juris kandidatexamen eller statsvetenskaplig-juridisk examen eller ock på visst sätt kvalificerad examen från handelshögskola kompletterad med den juridiska avdelningen av statsvetenskaplig-juridisk examen. Expeditionschefen Romberg ansåg sig från sina utgångspunkter icke kunna föreslå någon ändring i dessa relativt nya bestämmelser. Sedermera har emellertid Amerikautredningen i sin skrivelse till ministern för utrikes ärendena den 9 maj 1943 till behandling upptagit frågan om utrikesförvaltningens rekrytering. Utredningen anförde där bland annat:

»De senaste decenniernas utveckling har medfört, att alltmera vidgade och krävande arbetsuppgifter på det ekonomiska området kommit att åvila utrikesförvaltningen. Frågan om rekrytering och utbildning av för dessa uppgifter lämpad personal bör därför ägnas särskilt intresse. Vad beträffar rekrytering till utrikesförvaltningen har den under den ovannämnda tidrymden otvivelaktigt skett under hänsynstagande till önskvärdheten av att förvärva åtminstone ett visst antal personer med ekonomisk utbildning. Önskemålen om dylik utbildning ha dock enligt Amerikautredningens uppfattning med rätta icke ansetts få undanskjuta kraven på de sökandes allmänna kvalifikationer och fallenhet för utrikestjänsten. Icke heller ha dessa önskemål ansetts böra få leda till en höjning av genomsnittsåldern för de nyantagna attachéerna. De för tjänst i utrikesförvaltningen avgörande kunskaperna och färdigheterna kunna nämligen svårigen förvärfvas annat än i denna tjänst eller eljest efter några års praktisk erfarenhet om vad den kräver.

Amerikautredningen vill emellertid understryka önskvärdheten av att sådana meriter som examen vid handelshögskola, praktik i hemlandet vid näringsorganisationer, exportföretag, rederier och banker såväl som liknande praktik utomlands särskilt uppmärksammas vid antagandet av attachéer och att aspiranter i förekommande fall uppmuntras att förskaffa sig sådan utbildning.

Man torde nämligen få räkna med att behovet av ökade kunskaper och erfarenheter på det praktisk-ekonomiska området inom utrikesrepresentationen kommer att göra sig gällande i särskilt hög grad, då vårt land i den motsedda fredstiden väntas återknyta handelsförbindelserna med de tidigare marknaderna på andra sidan haven. Vad beträffar den svenska representationen på de avlägsna marknaderna torde man böra utgå från att verksamheten där ofta får en viss pionjärartad inriktning. Härvidlag kommer det i särskilt hög grad an på, att vederbörande är väl förtrogen med det svenska näringslivets olika grenar, dess betingelser och särskilda utvecklingsmöjligheter.

Vid sidan av att ovannämnda synpunkter beaktas vid rekryteringen till utrikesförvaltningen torde det vara i hög grad önskvärt, att erforderliga åtgärder

vidtagas för att förbättra de anställda tjänstemännens utbildning på det kommersiella och ekonomiska området ävensom att för dem möjliggöra att följa den fortskridande utvecklingen av vårt lands näringsliv.»

I yttrande över denna skrivelse den 25 maj 1944 uttalade socialutbildnings-sakkunniga sin principiella anslutning till de av Amerikautredningen anförda grundsatserna och sade sig för sin del vilja förorda, att examen från handels-högskola utan tillägg av någon annan juridisk utbildning skulle giva kompetens för antagande som attaché i utrikesdepartementet. De sakkunniga finna för sin del den nu förekommande kombinationen av examen från handels-högskola och den juridiska avdelningen av statsvetenskaplig-juridisk examen vara i och för sig ändamålsenlig och lämplig för detta arbetsområde såväl som för vissa andra. De sakna å andra sidan anledning frångå sin uppfattning, att även handelshögskoleexamen utan tillägg av detta juridiska kunskapsmått bör kunna giva tillräcklig kompetens; detta särskilt i betraktande av att det i handelshögskoleutbildningen ingående ämnet rättsvetenskap, vilket visserligen är fakultativt, men vari för inträde i utrikesförvaltningen betyg alltid bör krävas, torde ha en för utrikesförvaltningen relativt lämplig utformning. I detta sammanhang bör även framhållas, att formerna för antagningen av attachéer i utrikesdepartementet torde bereda möjlighet för prövning av den sökandes kunskaper även på hithörande områden. Mera tvivelaktigt synes vara huruvida även filosofisk-politisk kandidatexamen, i vilken ingen egentlig juridisk utbildning ingår, bör giva kompetens för inträde i utrikesförvaltningen. De sakkunniga anse sig icke kunna generellt förorda detta. Redan de gällande bestämmelserna ge emellertid viss möjlighet att till prövning upptaga ansökan jämväl från den, som icke uppfyller de ovan refererade kompetensvillkoren. De sakkunniga föreslå att filosofisk-politisk kandidatexamen nämnes bland de utbildningsformer, som därvid företrädesvis ansetts böra ifrågakomma. Förslag till ändringar i 1919 års kungörelse angående antagande och utbildning av attachéer i utrikesdepartementets tjänst återfinnes såsom *bilaga D*.

För antagande såsom amanuens i justitiedepartementet bör krävas juris kandidatexamen jämte tingsmeritering. Beträffande övriga departement förordade expeditionschefen Romberg, att såväl statsvetenskaplig-juridisk som statsvetenskaplig-filosofisk examen skulle giva kompetens. Med hänsyn bland annat till vikten av att nyantagna amanuenser böra kunna fullgöra viss tids tjänstgöring å departementens regeringsrättsbyråer kunna de sakkunniga icke förorda en generell bestämmelse av detta innehåll. Regeln bör i stället givas den utformningen, att behörighet tillkommer den som avlagt juris eller juridisk-politisk kandidatexamen eller statsvetenskaplig-juridisk examen samt där-efter antingen fullgjort vad författningarna föreskriva om dem som i domar-ämbeten må nyttjas eller ock fullgjort minst två års förvaltningspraktik i

av den här ovan föreslagna centrala praktiknämnden godkänd utformning. Såsom nämnts i det avsnitt, som behandlar förvaltningspraktikens organisation, bör såsom förvaltningspraktik av praktiknämnden kunna tillgodoräknas annan praktisk tjänstgöring än sådan som fullgjorts inom den föreslagna förvaltningspraktikens ram. Detta bör icke minst få betydelse för dem, som avlagt statsvetenskaplig-juridisk examen, innan reglerna för förvaltningspraktiken trätt i kraft. Dessutom bör emellertid i vissa fall till amanuens kunna antagas jämväl annan sökande, som avlagt filosofisk-politisk kandidatexamen, statsvetenskaplig-filosofisk examen eller examen vid handelshögskola och därutöver fullgjort praktisk tjänstgöring av motsvarande art och omfattning eller den som eljest prövas lämplig med hänsyn till ådaga-lagd skicklighet i administrativt eller annat arbete. Den aspiranttjänstgöring, som för närvarande obligatoriskt kräves före vinnande av anställning som amanuens, synes, såsom redan i det föregående framhållits, kunna bortfalla i samband med att krav uppställs på tingsmeritering eller förvaltningspraktik. Jämväl härafter bör ett centralt antagningsförfarande tillämpas. Statsdepartementens antagningsnämnd bör således fortfarande fungera, om än med delvis ändrade uppgifter. För närvarande äro antagningsvillkoren till departementen (utom utrikesdepartementet) meddelade i 1865 års kungörelse. Då ett inarbetande av de föreslagna reglerna häri synes möta tekniska svårigheter måste en annan form väljas. Lämpligast torde vara, att reglerna i stället givas i en särskild paragraf i den författning som får ersätta 1928 års kungörelse angående antagande och utbildning av amanuenser i statsdepartementet. Förslag till lydelse härav återfinnes såsom *bilaga E*.

Statsvetenskaplig-juridisk examen medförde, redan när expeditionschefen Romberg framlade sin promemoria, behörighet till tjänster vid landskontoren inom länsstyrelserna. Den sakkunnige fann icke anledning förorda någon utsträckt användning av examen för länsstyrelsernas del. Efter de tillägg som år 1943 gjordes i samband med organiserandet av taxeringsavdelningarna inom länsstyrelserna gäller nu att befattning såsom landssekreterare, läns-assessor å landskansli eller länsnotarie kan erhållas av den som avlagt examen medförande behörighet till domarebefattning. För behörighet till befattning såsom landskamrerare, taxeringsintendent, länsassessor å landskontor, länsbokhållare eller taxeringsinspektör fordras att ha avlagt antingen sådan examen eller statsvetenskaplig-juridisk examen eller — för befattning såsom taxeringsintendent eller taxeringsinspektör — examen vid handelshögskola. För behörighet till befattning såsom taxeringsrevisor eller taxeringsassistent fordras examen vid handelshögskola.

Vissa ändringar synas vara påkallade. Med hänsyn till sitt relativt betydande inslag av juridik synes juridisk-politisk kandidatexamen böra giva kompetens också till tjänster vid landskanslierna. Vidare bör — såsom i annat

sammanhang framhållits — för behörighet till befattningar inom landsstaten krävas praktisk tjänstgöring av olika utformning. För juris kandidater bör sålunda fordras tingsmeritering eller sådan praktikanttjänstgöring, som föreslagits böra krävas för anställning vid Kungl. Maj:ts kansli. För dem, som avlagt juridisk-politisk kandidatexamen eller statsvetenskaplig-juridisk examen, bör krävas praktikanttjänstgöring som nyss nämnts; därvid bör särskilt i vad gäller den sistnämnda kategorien uppmärksammas möjligheten för praktiknämnden att såsom förvaltningspraktik godkänna annan praktisk tjänstgöring än sådan som fullgjorts inom den vanliga organiserade förvaltningspraktikens ram. För civilekonomer slutligen bör uppställas ett allmänt formulerat krav på praktisk tjänstgöring av lämplig art och omfattning; detta bör kunna tillgodoses genom tjänstgöring vid länsstyrelse inom ramen för den för civilekonomer föreslagna formen av förvaltningspraktik. Också vid länsstyrelserna bör, såsom tidigare utvecklats, aspiranttjänstgöringen kunna bortfalla i samband med införandet av krav på praktisk tjänstgöring, därvid dock en central antagningsnämnd bör bibehållas. I enlighet härmed bör punkt 11:o i 1865 års kungörelse erhålla ny lydelse. Vidare bör kungl. kungörelsen den 19 maj 1944 om antagande av aspiranter å länsnotarie-, länsbokhållar- och taxeringsassistenttjänster ersättas av en kungörelse, vari fastställas antagningsnämndens i samband med aspiranttjänstgöringens bortfallande ändrade uppgifter. Förslag till lydelse av dessa stadganden återfinnas såsom *bilaga F och G*.

De sakkunniga ha övervägt att jämväl för övriga områden av statsförvaltningen framlägga sådana förslag till ändring av kompetensbestämmelserna, som kunde föranledas av de nya examinas tillkomst. Dylika förslag framlades också i fråga om statsvetenskaplig examen av expeditionschefen Romberg. Emellertid äro de sakkunniga av den uppfattningen, att det gällande systemet av kompetensregler är i stort behov av överarbetning. Redan av 1935 års sakkunniga konstaterades, att de i verksinstruktionerna meddelade kompetensbestämmelserna voro både till art, innehåll och omfattning ganska olikartade. Såsom av den tidigare i denna framställning givna översikten framgår, har detta omdöme fortfarande minst lika stor giltighet. Liksom tidigare expeditionschefen Romberg ha också socialutbildningssakkunniga kunnat konstatera, att jämväl i fråga om befattningar med väsentligen likartade arbetsuppgifter de gällande kompetensvillkoren icke sällan förete olikheter. En viss svåröverskådlighet och oklarhet har också kommit att prägla den gällande kompetensregleringen. Icke minst har härtill bidragit, att vissa moment av den tidigare grundläggande centrala författningen, 1865 års kungörelse, kommit att kvarstå i oförändrat skick, trots att mera detaljerade, särskilda kompetensregler meddelats i för olika verk och myndigheter givna instruktioner.

För att större enhetlighet skall uppnås, synes en allmän översyn av de gällande kompetensreglerna böra företagas. En dylik ligger naturligen icke

inom ramen för de sakkunnigas uppdrag. Under sitt arbete ha de sakkunniga emellertid kunnat konstatera det stora behovet härav och vilja föreslå att en dylik översyn snarast företages. Det synes i samband därmed förtjäna övervägas, om icke de särskilda verksinstruktionernas bestämmelser i detta — liksom även i vissa andra hänseenden — borde utbrytas härur och överflyttas till en central författning, vilken bland annat även kunde ersätta 1865 års kungörelse.

Redan i den framlagda översikten över de gällande bestämmelserna bortsågs från sådana förvaltningsområden, till vilka de statsvetenskapliga examina icke kunde bereda tillträde. Detta gällde bland annat domstolsväsendet. Vid sidan av dylika områden, för vilka generellt måste krävas juris kandidatexamen jämte tingsmeritering, givas emellertid inom olika verk särskilda tjänster, för vilka med hänsyn till arbetsuppgifterna motsvarande bör gälla. För tjänster, i fråga om vilka ett exklusivt krav på juris kandidatexamen anses böra gälla, bör också enligt de sakkunnigas uppfattning regelmässigt uppställas krav på tingsmeritering eller undantagsvis såsom alternativ den av de sakkunniga föreslagna allmänna förvaltningspraktiken. I de fall, där för närvarande för dylik tjänst formellt kräves endast avlagd juris kandidatexamen, böra bestämmelserna sålunda ändras därhän, att det föreskrives, att befattningshavaren skall hava fullgjort vad författningarna föreskriva om dem, som i domarämbeten må nyttjas, eller — där så anses tillfyllest — efter juris kandidatexamen fullgjort sådan förvaltningspraktik, som föreskrivits för anställning vid Kungl. Maj:ts kansli. En närmare granskning av vilka tjänster det här kan bli fråga om kan emellertid företagas endast i samband med den nyssnämnda allmänna översynen av kompetensreglerna. Enligt socialutbildningssakkunnigas mening bör dylik ändring av bestämmelserna förekomma endast i relativt sällsynta fall.

De sakkunniga anse sig med stöd av vad sålunda anförts för här ifrågasvarande förvaltningsområden böra framlägga endast vissa förslag till en provisorisk kompetensreglering och i övrigt endast angiva allmänna riktlinjer i fråga om till vilka typer av tjänster de föreslagna examina böra medföra kompetens.

Till sådana befattningar till vilka avlagd juris kandidatexamen (examen till rättegångsverken) utan efterföljande praktisk domarutbildning medför behörighet bör ur förvaltningens synpunkt med hänsyn till det betydande juridiska inslaget i juridisk-politisk kandidatexamen icke möta hinder att jämväl denna bereder kompetens. Så bör också vara fallet beträffande befattning, för vilken kräves kansliexamen eller statsvetenskaplig-juridisk examen. Om bestämmelser av sådan innebörd utfärdas, synes det jämväl vara rimligt att bereda dem som avlagt statsvetenskaplig-juridisk examen behörighet till befattningar, för vilka juris kandidatexamen utan efterföljande praktisk domarutbildning eller kansliexamen ger kompetens. De sakkunniga vilja

föreslå, att bestämmelser av detta innehåll utfärdas. Det kunde därvid övervägas, att inrycka detta stadgande såsom en ny punkt i 1865 års kungörelse. Emellertid finna de sakkunniga lämpligt, att i stället väljes formen av en självständig författning. Förslag till författningstext återfinnes såsom *bilaga H*.

För tjänster av sådant slag, att huvudvikten ligger på ekonomisk sakkunskap, böra i regel båda de nu föreslagna kandidatexamina i likhet med examen från handelshögskola giva kompetens. I de fall åter, där statistisk sakkunskap utgör det viktigaste kravet, ehuru fordran på avlagd licentiatexamen ej uppställs, bör filosofisk-politisk kandidatexamen giva kompetens, liksom även juridisk-politisk kandidatexamen, vari ingår minst betyget Med beröm godkänd i statistik. I det tidigare citerade avsnittet av expeditionschefen Rombergs promemoria, som behandlade kompetensregleringen för ämbetsverken, framfördes den uppfattningen att frågan om förvärvande av aktuariekompetens genom statsvetenskaplig examen icke vore mogen lösas i det förevarande sammanhanget. Rimligtvis bör emellertid aktuariekompetens kunna förvärfvas genom filosofisk-politisk kandidatexamen i vilken ingår betyget Berömlig i matematik. Motsvarande synes också böra gälla där detta betyg i matematik medtagits i juridisk-politisk kandidatexamen. De sakkunniga framlägga förslag till härav föranledd ändring i 1934 års kungörelse angående behörighet att vara aktuarie vid livförsäkringsbolag. Förslag till författningstext återfinnes såsom *bilaga I*.

Till tjänster inom de förvaltningsområden, där liksom i fråga om befattningarna inom länsstyrelsernas taxeringsavdelningar, mera omfattande kunskaper i bokföring och balansteknik eller allmän företagsekonomisk sakkunskap särskilt påkallas, bör självfallet handelshögskoleutbildning i främsta rummet komma i fråga. I enstaka fall torde emellertid även härvidlag filosofisk-politisk kandidatexamen kunna giva kompetens.

Slutligen må erinras om, att de sakkunniga i sitt betänkande rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen (sid. 25 ff., 49) i viss mån ingått på frågan om examen vid socialinstituten såsom grundval för inträde i statlig förvaltningstjänst. Även för ett begränsat antal centrala ämbetsverk med väsentligen sociala eller kamerala uppgifter liksom exempelvis inom arbetsförmedlingen torde en examen på lämplig linje vid socialinstituten böra giva kompetens.

Sammanfattning av de sakkunnigas utredning och förslag.

Behovet av socialvetenskapligt utbildad arbetskraft.

1. De sakkunniga finna det önskvärt, att principen om konkurrerande kompetens bibehålles för ett relativt stort antal tjänster inom förvaltningen, till vilka alltså personer med olika slags utbildning böra äga tillträde.

2. De finna det vidare angeläget, att kompetensbestämmelserna icke göra det uteslutet att vinna anställning för dem, som ej avlagt standardiserade examina.

3. Inom statsförvaltningen föreligger ett stort behov av tjänstemän med en materiell sakkunskap, som icke kan vinnas inom juris kandidatexamens ram. Det är vidare sannolikt, att förvaltningen framdeles icke i samma utsträckning som hittills kan rekryteras med tingsmeriterade jurister.

4. En på lämpligt sätt konstruerad samhällsvetenskaplig examen, innefattande såväl filosofiska som juridiska ämnen och kompletterad med en grundlig praktisk förvaltningsutbildning, måste därför anses ha stort värde för statsförvaltningen.

5. Därutöver erfordras även en standardiserad examen avlagd inom den filosofiska fakulteten och med tyngdpunkten på det ekonomiska och statistiska området.

De statsvetenskapliga utbildningslinjerna.

6. De sakkunniga finna det uppenbart, att de statsvetenskapliga examina böra avse att utbilda för bestämda uppgifter och meritera för allmän tjänst. Examina böra utformas med hänsyn härtill.

7. När det gäller arten av de arbetsuppgifter, för vilka de statsvetenskapliga examina böra utbilda, komma statsförvaltningens behov i främsta rummet i åtanke. Inom kommunalförvaltningen föreligger ett mera begränsat, likartat behov, och även inom näringsorganisationer m. m. kan statsvetenskapligt utbildad arbetskraft i viss utsträckning komma till användning.

8. Med stöd av vad som ovan framhållits förordas bibehållande av två examina; en statsvetenskaplig-juridisk, kallad *juridisk-politisk kandidat*-

examen (jur. pol. kand.), och en statsvetenskaplig-filosofisk, kallad *filosofisk-politisk kandidatexamen* (fil. pol. kand.).

9. Juridisk-politisk kandidatexamen, vilken avlägges inom juridiska fakulteten, skall omfatta ämnena nationalekonomi, statistik och statskunskap samt privaträtt I, privaträtt II, förvaltningsrätt, finansrätt och processrätt. I examen må därutöver ingå ett eller flera av övriga till den juridiska eller filosofiska fakulteten hörande ämnen, dock att internationell privaträtt får ingå i examen endast för så vitt densamma jämväl innefattar familjerätt.

För att examen skall godkännas fordras att den studerande

dels nöjaktigt genomgått den i § 2 av stadgan angående juridiska examina omförmälda propedeutiska kursen,

dels erhållit lägst betyget godkänd i vart och ett av de ämnen, som skola ingå i examen,

dels ock erhållit minst fem betygsenheter i de i examen ingående filosofiska ämnena och därvid antingen betyget Berömlig i nationalekonomi eller lägst betyget Med beröm godkänd i detta ämne samt i ettdera av statskunskap och statistik.

10. Filosofisk-politisk kandidatexamen, vilken avlägges inom filosofiska fakulteten, skall omfatta ämnena nationalekonomi, statistik och statskunskap samt må dessutom omfatta ett eller flera av ämnena geografi, historia, matematik och praktisk filosofi. I examen må dessutom ingå varje ämne som tillhör filosofiska fakulteten.

För att examen skall godkännas fordras att den studerande

dels erhållit sammanlagt minst åtta betygsenheter i ämnena nationalekonomi, statistik, statskunskap, geografi, historia, matematik eller praktisk filosofi och därvid lägst betyget Med beröm godkänd i minst tre av dessa, däribland nationalekonomi och statistik, och sammanlagt minst fem betygsenheter antingen i nationalekonomi och statistik eller i dessa ämnen jämte matematik,

dels nöjaktigt genomgått den i § 2 av stadgan angående juridiska examina omförmälda propedeutiska kursen,

dels ock — där ämnet praktisk filosofi icke ingår i examen — nöjaktigt genomgått propedeutisk kurs i sociologi.

11. Den sammanlagda studietiden beräknas för vardera av juridisk-politisk kandidatexamen och filosofisk-politisk kandidatexamen till omkring 4½ läsår.

12. I de till filosofiska fakulteten hörande statsvetenskapliga ämnena bör undervisningen så anordnas, att den för betyget Med beröm godkänd avsedda undervisningen alltid kan genomgås på två lästerminer.

13. En begränsning av studietiden kan i vissa fall underlättas genom ökning av den elementära undervisningens omfattning.

14. Socialutbildningssakkunniga anse sig ej ha anledning att i hela dess

vidd upptaga frågan om behovet av anslag för forskning och undervisning i de samhällsvetenskapliga ämnena, enär denna kommer att behandlas dels av särskilda sakkunniga, dels av universitetsberedningen. De vilja emellertid understryka behovet av att tillräckliga medel ställas till förfogande för inköp av kurslitteratur m. m. för institutionerna samt för anställande av sekreterarebiträden.

15. De sakkunnigas förslag till examinas anordnande förutsätter vidare inrättande av vissa nya lärartjänster vid statsuniversitetet, nämligen: i *nationalekonomi* deltidsanställda biträdande lärare i företagsekonomi; i *statskunskap* en biträdande lärare vid vardera av Uppsala och Lunds universitet; i *statistik* en biträdande lärare vid vardera av Uppsala och Lunds universitet; i *privaträtt* en biträdande lärare vid Uppsala och framdeles sannolikt även vid Lunds universitet; i *finansrätt* en deltidsanställd biträdande lärare vid vardera av Uppsala och Lunds universitet. I avseende på de enskilda högskolorna torde i stort sett samma behov göra sig gällande som vid statsuniversitetet, varvid dock böra beaktas dels ifrågasatta förändringar i avseende på antalet lärarkrafter i nationalekonomi vid Stockholms högskola, dels det något mindre antalet studerande vid Göteborgs högskola.

Praktikanttjänstgöring.

16. En praktikanttjänstgöring inom förvaltningen, närmast motsvarande tingstjänstgöringen, bör inrättas.

17. Den allmänna förvaltningspraktiken bör stå öppen för såväl juris som jur. pol. kandidater.

18. För dem som avlagt filosofisk-politisk kandidatexamen eller examen vid handelshögskola bör anordnas en förvaltningspraktik av delvis annan art.

19. Den allmänna förvaltningspraktiken bör — alternativt med tingsmeritering — utgöra kompetenskrav för tjänster inom Kungl. Maj:ts kansli samt för länsnotarie- och länsbokhållaretjänster.

20. Den allmänna förvaltningspraktiken bör omfatta sammanlagt två år, fördelade med åtta månaders tjänstgöring vid länsstyrelse, åtta månaders tjänstgöring vid centralt ämbetsverk och/eller statsdepartement och åtta månaders tjänstgöring i en större stads förvaltning.

21. Den nuvarande aspiranttjänstgöringen för anställning i Kungl. Maj:ts kansli eller vid länsstyrelse bör bortfalla.

22. Årligen böra till allmän förvaltningspraktik antagas omkring 35 praktikanter.

23. För dem som avlagt filosofisk-politisk kandidatexamen eller examen vid handelshögskola bör möjlighet beredas till praktiktjänstgöring under minst ett år, vanligen inom två förvaltningsområden.

24. Antalet av dessa praktikanter beräknas tills vidare till 10—15 årligen.

25. Under förvaltningspraktik böra utgå arvoden, beräknade efter samma grunder som för tingsjämsstgöring.

26. För antagande och placering av praktikanter inrättas en särskild nämnd, förvaltningens centrala praktiknämnd, som utgöres av en ledamot jämte suppleant från vardera statsdepartementen, de centrala ämbetsverken, länsstyrelserna och den stadskommunala förvaltningen jämte två ledamöter och suppleanter, som företräda den vetenskapliga forskningen och undervisningen, nämligen en för de juridiska fakulteterna och en för de till filosofiska fakulteten hörande samhällsvetenskapliga ämnena.

Kompetensreglerna inom statsförvaltningen.

27. Beträffande tjänster inom utrikesdepartementet och utrikesförvaltningen föreslås att på visst sätt kvalificerad examen från handelshögskola även utan tillägg av annan juridisk utbildning bör giva kompetens.

28. För antagande som amanuens i justitiedepartementet bör krävas juris kandidatexamen jämte tingsmeritering.

29. För antagande som amanuens i annat statsdepartement bör krävas antingen juris eller juridisk-politisk kandidatexamen, kompletterad med antingen tingsmeritering eller allmän förvaltningspraktik. Efter särskild prövning bör kunna antagas jämväl annan sökande, exempelvis sådan, som avlagt filosofisk-politisk kandidatexamen eller examen vid handelshögskola och därutöver fullgjort praktisk tjänstgöring av art och omfattning motsvarande den allmänna förvaltningspraktiken.

30. För behörighet till befattning som länsnotarie, länsbokhållare eller av högre grad vid landskansli eller landskontor (med undantag för taxeringsavdelningen) bör krävas antingen juris eller juridisk-politisk kandidatexamen, kompletterad med antingen tingsmeritering eller allmän förvaltningspraktik.

31. Beträffande statsförvaltningen i övrigt föreslås de sakkunniga, att en allmän översyn av gällande kompetensregler företages för åvägabringande av större enhetlighet. I samband härmed bör övervägas, huruvida icke hit hörande bestämmelser böra utbrytas ur verksinstruktionerna och överflyttas till en allmän författning, vilken bland annat kunde ersätta 1865 års kungörelse angående förändrade villkor för anställning i statens civila tjänstebefattningar.

32. I avvaktan härpå bör föreskrivas, att jämväl juridisk-politisk kandidatexamen skall giva kompetens till alla de befattningar, till vilka för närvarande juris kandidatexamen utan efterföljande praktisk domareutbildning medför behörighet.

Särskilda yttranden

1) av ledamoten *Högbom*:

Med tanke på förvaltningens olikartade utbildningsbehov delar jag den i betänkandet uttryckta meningen att en filosofisk utbildningslinje bör bibehållas. Jag skulle emellertid ha föredragit att — såsom antytts på sid. 32 — denna utbildningslinje hade anordnats inom ramen för fil. ämbetsexamen. Denna lösning synes mig ha flera fördelar.

Den är lätt att genomföra. Två eller tre ämnesgrupper omfattande de samhällseliga ämnena skulle tilläggas till de grupper, som redan är fastställda för fil. ämbetsexamen. Tillika skulle föreskrivas att vid dessa grupper den psykologisk-pedagogiska kursen skulle kunna utbytas mot den propedeutisk-juridiska kursen (varigenom examen skulle ges visst kompetensvärde inom förvaltningen).

Detta förslag skulle i jämförelse med betänkandets innebära en förenkling av examenssystemet inom de filosofiska fakulteterna. Graderingen fil. kand. 6 betyg, fil. mag. 7 betyg och fil. pol. kand. 8 betyg kan ej anses vara tillräckligt motiverad med hänsyn till de skiftande syften envar av dessa examina tjäna.

Lärarkompetens inom den samhällseliga ämnesgruppen skulle vid läroanstalter, där framdeles dessa ämnen kunna väntas få en mera framträdande ställning, fastställas på samma sätt som beträffande övriga ämnesgrupper. Valet av levnadsbana skulle kunna träffas så sent som möjligt under utbildningstiden och övergången mellan yrken (lärarens och ämbetsmannens), vilka fordra ungefärligen likartad kunskapsgrund men olika handlag, skulle underlättas.

De sakkunniga understryka, att utbildningen på den filosofiska linjen bör avse endast ett begränsat antal studerande och förorda, att endast ett fåtal praktikantplatser inrättas för dem som avlagt denna examen. Det anföres också, att det i studieupplysningen bör betonas att de studerande böra ha utpräglad håg och fallenhet för denna studieriktning. Det förväntas vidare, att den föreslagna utbildningen till fil. pol. kand. relativt ofta kommer att bli påbyggd med fil. lic. examen. Det synes mig som om dessa förväntningar, tillämnade råd och restriktioner talar för att utbildningen snarare borde inordnas under fil. ämbetsexamen än beredas en mera uppmärksammas plats under egen examensrubrik.

Den i betänkandet anförda omständigheten att filosofisk ämbetsexamen hittills allmänt kommit att uppfattas såsom en examen för blivande läroverkslärare, medan den här ifrågasatta utbildningen i huvudsak skulle förbereda till andra ämbeten och tjänster, synes mig icke kunna medföra så allvarliga missförstånd att den är av någon avgörande betydelse.

Då den här framförda uppfattningen ej vunnit gehör bland övriga sakkunniga, har jag ställts inför valet mellan den utbildning, som förordas i betänkandet, och avskaffande av den nuvarande statsvetenskaplig-filosofiska examen utan varje ersättning. Härvid har jag funnit mig böra rösta för det förra alternativet utan att till alla delar gilla den anförda motiveringen.

2) av ledamöterna *Ebon Andersson, Heckscher, Larsson och Swartling*:

I likhet med de sakkunnigas flertal finna vi det synnerligen önskvärt, att inom förvaltningen beredes utrymme för ett icke alltför ringa antal befattningshavare med en annan utbildning än den juridiska eller kombinerat juridisk-statsvetenskapliga. Vi vilja helt ansluta oss till den uppfattningen att fastställandet av bestämda kompetenskrav över huvud är en synnerligen vanskelig sak, att det svårligen torde vara möjligt att konstruera någon ur förvaltningssynpunkt helt idealisk utbildningstyp och att befattningshavare med olika slags utbildning ofta på ett lyckligt sätt kunna komplettera varandra i det administrativa arbetet. Såsom i betänkandet redan framhållits ha även befattningshavare, vilkas erfarenhet är av en helt annan typ än den som kan vinnas under akademiska studier, i många fall förmått göra betydelsefulla insatser särskilt på högre tjänster, men det kan finnas skäl att i förevarande sammanhang särskilt framhålla värdet hos det inslag av ämbetsmän med väsentligen humanistisk eller ekonomisk utbildning, som finnes i svensk statsförvaltning.

Emellertid förefaller det tvivelaktigt, huruvida det angivna syftet bäst nås genom att, såsom de sakkunnigas flertal föreslagit, bevara en utbildningslinje av principiellt samma art som den nuvarande statsvetenskaplig-filosofiska examen och ytterligare standardisera denna till en väsentligen ekonomisk-statistisk examen. Olika skäl tala enligt vår mening mot en sådan lösning.

Till en början torde det vara ovisst, huruvida icke sakkunnigmajoriteten överskattat behovet av »akademiker med gedigen nationalekonomisk och statistisk utbildning» inom förvaltningen. Att nu existerande befattningar av denna typ icke äro tillräckligt många för att med säkerhet kunna sysselsätta dem som avlagt examen är uppenbart. Även om en viss förändring kan väntas inträda redan under de närmaste åren, är det knappast troligt att denna kommer att få den omfattning och betydelse, som sakkunnigmajoriteten räknat med. Det föreligger sålunda en allvarlig fara för att man på detta sätt kan komma att locka de studerande in på en utbildningsväg, som icke leder till någon utkomst.

Även oavsett detta synes det emellertid allt annat än givet, att just en *standardiserad* akademisk examen är nödvändig eller ens önskvärd för att

tillgodose det otvivelaktigt förefintliga om än till sin omfattning svårbestämbara behovet. Handelshögskoleutbildningen — vars värde för statsförvaltningen över huvud förtjänar att understrykas — torde för många av ifrågavarande befattningar vara mycket lämplig, icke minst med tanke på att civilekonomerna i regel även ha en viss praktisk erfarenhet av näringslivet. Likaledes torde personer med examen från socialinstituten icke sällan finnas lämpliga även för utredningsuppgifter inom statsförvaltningen samt för verksamhet inom det fria organisationsväsendet. När det åter är fråga om utbildningen för de uppgifter på ifrågavarande område, för vilka fördjupade samhällsvetenskapliga insikter äro önskvärda, synes det lämpligaste vara en på grundval av filosofie kandidatexamen avlagd licentiatexamen, eventuellt kompletterad med doktorsgrad. Inom filosofie kandidatexamens ram finnes möjlighet för alla de ämneskombinationer, som kunna komma ifråga för det angivna ändamålet. På denna väg kan utrymme även lättare beredas för utbildning av annan typ än den rent ekonomisk-statistiska, t. ex. med huvudvikten lagd på geografi, historia eller sociologi. Hinder möter givetvis inte att, om så skulle finnas lämpligt, i studieanvisningar lämna upplysningar om lämpliga ämneskombinationer. Därest studierna fullföljas minst till licentiatexamen erhållas tillräckliga garantier för de särskilda egenskaper, som dessa uppgifter fordra och utan vilka den valda studiebanan måste anses alltför riskfylld vad angår de framtida utkomstmöjligheterna.

Den föreslagna filosofisk-politiska kandidatexamen innehåller i själva verket endast ett moment, vilket icke kan infogas i en filosofie kandidatexamen, nämligen den närmast för juris kandidatexamen avsedda propedeutiska kursen. Det är emellertid enligt vår mening mer än tvivelaktigt, hurvida denna över huvud kan tillmätas något självständigt värde, när de där förvärvade kunskaperna icke utvidgas genom fortsatta juridiska studier.

Därtill kommer slutligen, att den av sakkunnigmajoriteten föreslagna, standardiserade examenstypen till följd av sin ensidiga inriktning åtminstone i ett avseende kan medföra mycket bestämda olägenheter. Sannolikt kommer denna examen i rätt stor utsträckning att avläggas av studerande, som förbereda sig för fortsatta vetenskapliga studier och sedermera skola arbeta med licentiat- och doktorsavhandlingar inom den statsvetenskapliga ämneskretsen. Som underlag för vetenskapligt forskningsarbete är emellertid en standardiserad examen i och för sig alltid mindre lämplig än en friare examenstyp. Den medför frestelsen till ensidighet även i det fortsatta forskningsarbetet, något som kan leda till en olycklig likriktning av detta och till att betydelsefulla forskningsuppgifter förbises.

På dessa grunder anse vi, att de sakkunniga bort föreslå avskaffande av den nuvarande statsvetenskaplig-filosofiska examen och i övrigt inskränka sig till att framlägga förslag till en kombinerad juridisk-statsvetenskaplig

utbildningslinje. Vissa andra frågor skulle därmed också ha kunnat erhålla en mera tillfredsställande lösning.

I främsta rummet gäller detta praktikantutbildningen. Det synes oss mindre tilltalande att såsom här har skett föreslå två typer av förvaltningspraktik, av vilka den ena är klart bestämd i avseende på såväl utformning som kompetensvärde, under det att den andra har en utomordentligt obestämmd karaktär. Detta betingas också enbart av behovet att ge den standardiserade filosofisk-politiska kandidatexamen ett komplement av samma slag som det som är påkallat för den juridisk-politiska examenstypen. Därest den förra skulle bortfalla kan även uppdelningen undvikas: det torde icke möta större svårighet att bereda plats även för civilekonomerna i den allmänna förvaltningspraktiken, förslagsvis genom att föreskriva att deras tjänstgöring vid länsstyrelse skall förläggas enbart till landskontoret och taxeringsavdelningen. Även det sammanlagda behovet av praktikantplatser blir under sådana omständigheter lättare att överblicka. Beträffande dem som idka samhällsvetenskapliga studier inom den filosofiska fakulteten är det enligt vår mening önskvärt att dessa redan under studietiden erhålla möjlighet att deltaga i det på praktiska resultat inriktade utredningsarbetet. Någon normaliserad form för förvaltningspraktik erfordras dock ej för dessa fall.

Namnfrågan kan likaledes bli mera tillfredsställande löst, därest linjedelningen bortfaller. Benämningarna juridisk-politisk kandidatexamen och filosofisk-politisk kandidatexamen äro enligt vår mening över huvud alltför tungrodda för att kunna slå igenom. Bättre hade varit att — även om en linjedelning skulle komma till stånd — reservera benämningen politisk kandidatexamen (pol. kand.) för den juridiska examenstypen och kalla den filosofiska exempelvis sociologisk kandidatexamen (sociol. kand.).

B I L A G O R

Författningsbilagor.

Bilaga A.

Förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av stadgan angående juridiska examina den 20 juni 1935 (nr 469).

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna att §§ 1—6, § 11, § 14, samt rubriken till § 23 och §§ 23—26 stadgan angående juridiska examina skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives *samt att* i samma stadga skola införas fem nya paragrafer, benämnda §§ 27—31, av nedan angiven lydelse.

§ 1.

Examina inom juridisk fakultet äro juris kandidatexamen, juris licentiatexamen samt juridisk-politisk kandidatexamen.

Ät den, — — — juris doktorsgrad.

§ 2.

Juridiska fakulteten skall tillse, att en med hänsyn till examina och värnplikts-tjänstgöringen ordnad undervisning finnes att för de studerande tillgå vid universitetet. För detta ändamål skola årligen hållas vetenskapliga föreläsningar ävensom, i den mån sådant av fakulteten provas ändamålsenligt, vetenskapliga övningar samt undervisningskurser, lämpade efter de kunskapsfordringar, som för godkänd examen uppställts.

Härförutom skall — — — erforderligt åskådningsmaterial.

Propedeutisk kurs — — — fakulteten anställd.

Närmare föreskrifter — — — av fakulteten.

Därest avgift — — — och övningar.

§ 3.

Envar av fakultetens lärare skall inför fakulteten uppgiva de kunskapsfordringar, han för varje särskild examen vill i de av honom företrädde examens-ämnena uppställa, med fullständigt angivande av den litteratur, som skall för betyget godkänd i juris kandidatexamen och juridisk-politisk kandidatexamen av de studerande genomgås, samt de föreläsningar, undervisningskurser och övningar, av vilka de studerande lämpligen böra begagna sig.

Skulle fakulteten — — — så yrkar.

§ 4.

Fakulteten skall, i fråga om juridisk-politisk kandidatexamen efter samråd med filosofiska fakulteten, till de studerandes ledning upprätta samt hos kanslern för prövning och stadfästelse ingiva planer för studiernas ändamålsenliga bedrivande. I studieplanerna för juris kandidatexamen och juridisk-politisk kandidatexamen, vilka båda skola utgå från en normalt tid av högst nio lästerminer, skola meddelas råd och anvisningar rörande den ordningsföljd, vari de särskilda ämnena lämpligen böra studeras och de för examen erforderliga tentamina avläggas, med angivande av de särskilda terminernas ändamålsenliga användning för beivstande av föreläsningar samt deltagande i undervisningskurser och övningar ävensom för självständigt studiearbete.

I studieplanerna — — — må erfordras.

Vid studieplans — — — på studierna.

§ 5.

Genom fakultetens försorg skall en studiehandbok för de studerande inom fakulteten upprättas och av trycket utgivas. Studiehandboken bör så avfattas, att de studerande av densamma kunna inhämta kännedom om vad de för begagnande av undervisningen och avläggande av examina inom fakulteten böra iakttaga; och skola för den skull i studiehandboken intagas erforderliga delar av universitetsstatuterna, denna examensstadga, gällande studieplaner, fullständig redogörelse för de enligt § 3 fastställda kunskapsfordringarna i de särskilda examensämnena samt de anvisningar och råd fakulteten kan finna lämpligt meddela de studerande och vad i övrigt för det med studiehandboken avsedda ändamål kan finnas nödigt.

Före varje — — — och stadfästelse.

Dylik granskning skall i fråga om de ämnen, som höra till den statsvetenskapliga delen av juridisk-politisk kandidatexamen, verkställas av den filosofiska fakulteten i den ordning i § 4 sista stycket och § 6 stadgan angående filosofiska examina föreskrives.

Studiehandboken skall — — — bokhandeln tillgänglig.

§ 6.

Då frågor rörande examensfordringar, studieplaner eller studiehandboken skola av fakulteten handläggas, kallas samtliga vid fakulteten anställda lärare till sammanträdet, så ock vid behandling av dylika frågor, som angå juridisk-politisk kandidatexamen, examinatorerna i nationalekonomi, statskunskap och statistik inom filosofiska fakulteten; och äga de, som eljest icke hava säte och stämma i fakulteten, att i överläggningarna deltaga och få sina särskilda meningar till protokollet antecknade.

Hava de — — — fakulteten handläggas.

§ 11.

Studerande, som — — — om examen.

För prövning — — — under prövning.

För prövning av ansökningar om juridisk-politisk kandidatexamen äga i examenssammanträde deltaga vederbörande examinatorer inom den filosofiska fakulteten.

Examen må ej godkännas, därest icke den studerande erhållit minst tentamensbetyget godkänd i alla de ämnen, som fordras för examen. Om juridisk-politisk kandidatexamen gäller härutöver vad i § 25 är föreskrivet.

Om provningens — — — fakultetens protokoll.

§ 14.

För betygen med beröm godkänd, icke utan beröm godkänd och godkänd må ej fordras till omfattningen olika studiekurser. Har den studerande avlagt tentamen för juridisk-politisk kandidatexamen i något av den juridiska avdelningens ämnen, skall tentamen äga giltighet även för samma ämne i juris kandidatexamen.

Juridisk-politisk kandidatexamen.

§ 23.

Behörighet att avlägga juridisk-politisk kandidatexamen tillkommer den, som vid avlagd studentexamen eller fyllnadsprövning till samma examen erhållit vitsord om minst godkända insikter i historia, geografi och minst ett främmande levande språk, ävensom den, som avlagt juris kandidatexamen eller examen inom annan fakultet.

Nämnda fordran om vitsord i geografi skall anses vara uppfylld även av studerande, som med intyg av universitetslärare i detta ämne styrker sig hava förvärvat de för studentexamen eller fyllnadsprövning till samma examen i sagda ämne erforderliga insikter.

§ 24.

Juridisk-politisk kandidatexamen består av en statsvetenskaplig och en juridisk avdelning.

Examensämnen i den statsvetenskapliga avdelningen äro nationalekonomi, statistik och statskunskap, vilka ämnen alltid skola ingå i examen. Studerande vare oförhindrad att i examen dessutom medtaga varje ämne, som tillhör filosofiska fakulteten.

Examensämnen i den juridiska avdelningen äro finansrätt, förvaltningsrätt, privaträtt I, privaträtt II och processrätt, vilka ämnen alltid skola ingå i examen. Studerande vare oförhindrad att dessutom medtaga varje examensämne, som tillhör juridiska fakulteten; dock må internationell privaträtt medtagas i examen endast försåvitt denna jämväl innefattar familjerätt.

Privaträtt I skall omfatta elementerna av den allmänna rättsläran, civilrättens allmänna grundsatser, rätt beträffande lös egendom samt annan förmögenhetsrätt, som icke tillhör privaträtt II; i ämnet skall dock icke ingå sjö rätt och immaterialrätt. Privaträtt II skall omfatta rätt beträffande fast egendom och arbetsrätt. Övriga ämnen inom den juridiska avdelningen skola till omfattningen motsvara vad som gäller för juris kandidatexamen.

§ 25.

För att juridisk-politisk kandidatexamen skall godkännas fordras, att den studerande

dels nöjaktigt genomgått den i § 2 av stadgan angående juridiska examina oförmälda propedeutiska kursen

dels erhållit lägst betyget godkänd i vart och ett av de ämnen, som skola ingå i examen

dels ock erhållit minst fem betygsenheter i de i examen ingående filosofiska ämnena och därvid antingen betyget berömlig i nationalekonomi eller lägst betyget med beröm godkänd i detta ämne samt i ettdera av statskunskap och statistik.

§ 26.

För betygen med beröm godkänd, icke utan beröm godkänd och godkänd i ämnen, tillhörande den juridiska avdelningen av examen, må ej fordras till omfattningen olika studiekurser. Godkänd tentamen för juris kandidatexamen skall äga giltighet även för samma ämne inom den juridiska avdelningen av juridisk-politisk kandidatexamen.

Tentamen i examensämne tillhörande den juridiska avdelningen må ej äga rum, innan den studerande genomgått den i § 2 omförmälda propedeutiska kursen.

§ 27.

Studerande, som vid ettdera universitetet avlagt godkända tentamina i finansrätt eller i privaträtt I och privaträtt II eller i förvaltningsrätt och processrätt, äger tillgodoräkna sig tentamina även för examens avläggande vid det andra universitetet.

Vad i § 15 tredje stycket stadgas angående propedeutiska kursen liksom föreskriften i § 16 sista stycket skall gälla även beträffande juridisk-politisk kandidatexamen.

§ 28.

Studerande, som undergått godkända tentamina i den juridiska avdelningens ämnen, äger på ansökan erhålla utdrag ur fakultetens protokoll till bevis härom. Sådant protokollsutdrag bör tillika innehålla uppgift om giltighetstiden för de avlagda tentamina.

§ 29.

I avseende å de till filosofiska fakulteten hörande ämnena skola §§ 7—11 av stadgan angående filosofiska examina äga motsvarande tillämpning.

§ 30.

Ansökan om juridisk-politisk kandidatexamen skall ingivas till juridiska fakulteten och innehålla uppgift å de ämnen, som skola ingå i examen; och skola vid ansökningen fogas:

- 1) intyg, att den studerande för den termin, under vilken examen skall äga rum, är inskriven såsom närvarande i den nationsförening, han tillhör;
- 2) betyg, utvisande att den studerande fullgjort vad enligt § 23 erfordras för behörighet att avlägga examen;
- 3) den studerandes tentamensbok; samt
- 4) en avgift av femton kronor.

§ 31.

1. Studerande, som avlagt juridisk-politisk kandidatexamen, äger att efter fordringarna för denna examen undergå efterprovning såväl i ämne, som ej ingått

i hans examen, som ock till vinnande av högre betyg i ämne, vari han i examen blivit prövad. Ej må någon mer än en gång undergå efterprövning i samma ämne.

Genom efterprövning erhållet betyg medför samma rättigheter som om det erhållits i den avlagda examen.

2. I fråga om efterprövning skall i tillämpliga delar gälla vad om prövning i juridisk-politisk kandidatexamen stadgas.

3. Ansökan om efterprövning skall innehålla uppgift å det eller de ämnen, som prövningen skall omfatta, samt ingivas till juridiska fakulteten och skola vid ansökningen fogas:

- 1) intyg, att den studerande för den termin, under vilken prövningen skall äga rum, är inskriven såsom närvarande i den nationsförening, han tillhör;
- 2) betyg över avlagd juridisk-politisk kandidatexamen;
- 3) den studerandes tentamensbok; samt
- 4) en avgift av fem kronor för varje ämne, som skall ingå i prövningen.

Denna kungörelse träder i kraft den _____, i samband varmed jämväl stadgan angående statsvetenskaplig examen den 20 juni 1935 (nr 468) upphör att gälla i vad den avser statsvetenskaplig-juridisk examen; dock att statsvetenskaplig-juridisk examen och efterprövning efter fordringarna för samma examen intill den _____ må avläggas enligt nu gällande bestämmelser.

Kungl. Maj:t föreskriver tillika,
 att behörighet att avlägga juridisk-politisk kandidatexamen skall tillkomma jämväl den, som avlagt statsvetenskaplig-juridisk examen; samt
 att godkänd tentamen för statsvetenskaplig-juridisk examen i varje examensämne utom privaträtt skall äga giltighet även för samma ämne inom juridisk-politisk kandidatexamen.

Bilaga B.

Förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av stadgan angående filosofiska examina den 1 november 1907 (nr 93).

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna, att §§ 1, 3, 4, 9, 10, 22, 25 och 28 i stadgan angående filosofiska examina den 1 november 1907 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives *samt att* i samma stadga skola införas fyra nya paragrafer, benämnda § 21 a, § 21 b, § 21 c och § 21 d, av nedan angiven lydelse.

§ 1.

Examina inom filosofisk fakultet äro filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofisk-politisk kandidatexamen, filosofie licentiatexamen samt teologisk-filosofisk examen.

Ät den, — — — filosofie doktorsgrad.

§ 3.

Fakulteten skall tillse, att en med hänsyn till examina ordnad undervisning finnes att tillgå för de studerande. För detta ändamål skola årligen i varje examensämne hållas vetenskapliga föreläsningar, så och anordnas dels propedeutiska kurser, dels seminarie- eller övningskurser; särskilt skall i de ämnen, som skola ingå i de för filosofisk ämbetsexamen föreskrivna ämnesgrupper, i filosofisk-politisk kandidatexamen eller i statsvetenskapliga avdelningen av juridisk-politisk kandidatexamen, undervisning lämpad efter fordringarna i dessa examina varje läsår finnas att tillgå.

Utöver ovannämnda undervisning skall fakulteten årligen anordna en för filosofisk ämbetsexamen avsedd kurs i psykologi samt pedagogikens teori och historia, samt en för filosofisk-politisk kandidatexamen avsedd propedeutisk kurs i sociologi. Ingendera av dessa kurser får upptaga längre tid än en lästermin.

Skulle i — — — omständigheter nu förfara.

I kurs, som — — — däri deltagit.

Därest avgift — — — och övningar.

§ 4.

Fakulteten skall till de studerandes ledning för de olika examina upprätta samt hos kanslern för prövning och stadfästelse ingiva planer för studiernas ändamålsenliga bedrivande. Vid studieplans upprättande och tillämpning skall hänsyn tagas till värnpliktsövningarnas inverkan på studierna. Dessa studieplaner, som skola utgå från en normaltid av högst sju lästerminer för filosofisk ämbetsexamen, fem lästerminer för filosofie kandidatexamen, nio lästerminer för filosofisk-politisk kandidatexamen och två lästerminer för de i teologisk-filosofisk examen ingående obligatoriska ämnena (grekiska och hebreiska språken samt ettdera av ämnena latinska språket och teoretisk filosofi), skola innehålla uppgift å kunskapsfordringarna i varje examensämne för betyget godkänd samt även för högre betyg, där sådant för examens godkännande erfordras. I sammanhang med redogörelsen för kunskapsfordringarna skall lämnas anvisning å den litteratur och den undervisning, som de studerande lämpligen böra anlita, ävensom angivas, vilka prov för visst betygs erhållande erfordras, och för vilken eller vilka lärare dessa prov skola avläggas.

Studieplanerna skola härjämte meddela anvisningar och råd rörande ordningsföljden i studiet av varje ämnes särskilda delar ävensom, beträffande filosofisk ämbetsexamen, filosofisk-politisk kandidatexamen och teologisk-filosofisk examen samt, där så anses tjänligt, jämväl beträffande övriga examina, rörande den ordning, i vilken de särskilda ämnena böra studeras och de för examen erforderliga prov fullgöras.

I redogörelsen — — — hörande ämnen.

Studieplanen för — — — teologiska fakulteten.

Vid studieplans — — — på studierna.

För varje — — — och stadfästelse.

§ 9.

Då studerande — — — inskrivningen antecknas.

Hur studerande — — — examinator's underskrift.

Anteckning i tentamensbok skall dessutom ske, då studerande undergått sådan prövning, som anordnas i samband med de i § 3 omförmälda kurserna i

psykologi samt pedagogikens teori och historia och i sociologi, ävensom då för filosofie licentiatexamen ingiven avhandling av examinator godkänts.

Dylik anteckning skall ske jämväl, då studerande för filosofisk-politisk kandidatexamen nöjaktigt genomgått den i § 2 stadgan om juridiska examina omförmälda propedeutiska kursen.

När tentamen — — — fakultetens matrikel.

Studerande, som — — — i matrikeln.

§ 10.

Över de — — — icke godkänd.

Vid betygens — — — honom ådagaläggas.

För betygen — — — olika studiekurser.

Vid sammanräkning — — — tre betygsenheter.

Studerande, som vid ettdera av universiteten avlagt godkänd tentamen eller nöjaktigt genomgått den i § 3 omförmälda kursen i psykologi samt pedagogikens teori och historia eller den sammastädes omförmälda kursen i sociologi, äger tillgodoräkna sig tentamen eller kursen för examens avläggande jämväl vid det andra universitetet.

Om rätt för studerande till filosofisk-politisk kandidatexamen att på motsvarande sätt tillgodoräkna den i § 2 stadgan angående juridiska examina nämnda propedeutiska kursen skall gälla vad i § 15 tredje stycket nämnda stadga föreskrives.

Studerande, som — — — förra universitetet.

Filosofisk-politisk kandidatexamen.

§ 21 a.

Behörighet att avlägga filosofisk-politisk kandidatexamen tillkommer envar, som vid avlagd studentexamen eller fyllnadsprövning till samma examen erhållit vitsord om minst godkända insikter i historia, geografi och minst ett främmande levande språk, så ock studerande, som avlagt juris kandidatexamen eller filosofisk ämbetsexamen.

Nämnda fordran om vitsord i geografi skall anses vara uppfylld även av studerande, som med intyg av universitetslärare i detta ämne styrker sig hava förvärvat de för studentexamen eller fyllnadsprövning till samma examen i sagda ämne erforderliga insikter.

§ 21 b.

Examensämnen i filosofisk-politisk kandidatexamen äro nationalekonomi, statistik, statskunskap, geografi, historia, praktisk filosofi och matematik. Av dessa ämnen skola de tre förstnämnda alltid ingå i examen.

Studerande vare oförhindrad att i examen dessutom medtaga varje ämne, som tillhör filosofiska fakulteten.

§ 21 c.

För att filosofisk-politisk kandidatexamen skall godkännas fordras, att den studerande

dels erhållit sammanlagt minst åtta betygsenheter i ämnena nationalekonomi,

statistik, statskunskap, geografi, historia, matematik eller praktisk filosofi och därvid lägst betyget med beröm godkänd i minst tre av dessa, däribland nationalekonomi och statistik, och sammanlagt minst fem betygsenheter antingen i nationalekonomi och statistik eller i dessa ämnen jämte matematik

dels nöjaktigt genomgått den i § 2 av stadgan angående juridiska examina omförmälda propedeutiska kursen

dels ock — där ämnet praktisk filosofi icke ingår i examen — nöjaktigt genomgått propedeutisk kurs i sociologi.

§ 21 d.

Ansökan om filosofisk-politisk kandidatexamen skall innehålla uppgift å de ämnen, som skola ingå i examen; och skola vid ansökningen fogas:

1) intyg, att den studerande för den termin, under vilken examen skall äga rum, är inskriven såsom närvarande i den nationsförening, han tillhör;

2) betyg, utvisande att den studerande fullgjort vad enligt § 21 a erfordras för behörighet att avlägga examen;

3) den studerandes tentamensbok; samt

4) en avgift av femton kronor.

Filosofie licentiatexamen.

§ 22.

Behörighet att avlägga filosofie licentiatexamen tillkommer envar, som avlagt filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofisk-politisk kandidatexamen, juridisk-politisk kandidatexamen eller statsvetenskaplig examen.

§ 25.

Ansökan om — — — ansökningar fogas:

1) intyg, att — — — han tillhör;

2) betyg över avlagd studentexamen samt över avlagd filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofisk-politisk kandidatexamen, juridisk-politisk kandidatexamen eller statsvetenskaplig examen;

3) den — — — tentamensbok, samt

4) en — — — femton kronor.

§ 28.

1. Studerande, som avlagt filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofisk-politisk kandidatexamen eller filosofie licentiatexamen, äger att efter fordringarna för den avlagda examen undergå efterprovning såväl i ämne, som ej ingått i hans examen, som ock, till vinnande av högre betyg, i ämne, vari han i examen blivit prövad. Rätt att undergå efterprovning efter fordringarna för filosofisk ämbetsexamen tillkommer ock den, som undergått sådan särskild provning, som i § 27 sägs.

2. I fråga om efterprovning skall i tillämpliga delar gälla vad angående provning i filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofisk-politisk kandidatexamen och filosofie licentiatexamen är eller varder stadgat.

3. Ansökan om — — — i provningen.

Denna kungörelse träder i kraft den _____, i samband varmed jämväl stadgan angående statsvetenskaplig examen den 20 juni 1935 (nr 468) upphör att gälla i vad den avser statsvetenskaplig-filosofisk examen; dock att statsvetenskaplig-filosofisk examen och efterprövning efter fordringarna för samma examen intill den _____ må avläggas enligt nu gällande bestämmelser.

Kungl. Maj:t föreskriver tillika,
 att behörighet att avlägga filosofisk-politisk kandidatexamen skall tillkomma jämväl den, som avlagt statsvetenskaplig examen; samt
 att godkänd tentamen för statsvetenskaplig examen skall äga giltighet även för filosofisk-politisk kandidatexamen.

Bilaga C.

Förslag till kungörelse angående förvaltningspraktik.

Allmänna bestämmelser.

§ 1.

Praktisk förutbildning för tjänst inom förvaltningen skall anordnas såsom enhetligt organiserad förvaltningspraktik under ledning och tillsyn av en för hela riket gemensam nämnd (förvaltningens centrala praktiknämnd).

Om praktiknämnden.

§ 2.

Förvaltningens centrala praktiknämnd skall bestå av sex ledamöter företrädande envar ett av följande områden: statsdepartementen, de centrala ämbetsverken, länsstyrelserna, stadskommunal förvaltning, rättsvetenskaplig forskning och undervisning samt samhällsvetenskaplig forskning och undervisning i övrigt. För envar ledamot skall finnas en suppleant företrädande motsvarande område.

Ledamöter och suppleanter förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år. För samma tid förordnar Kungl. Maj:t en av ledamöterna att vara ordförande och en att vara vice ordförande.

§ 3.

Det åligger praktiknämnden att till Kungl. Maj:t ingiva förslag beträffande antalet praktikanttjänster och att med statsmyndigheter och med lämpliga praktikinstitutioner utanför statsförvaltningen ingå överenskommelse om inrättande av praktikanttjänster inom ramen för det fastställda antalet.

På nämnden ankommer också att pröva ansökningar om antagande som praktikant, att träffa avgörande beträffande placeringen under olika praktikmoment samt att medgiva avvikelser från den regelmässiga utformningen av förvaltningspraktiken.

Nämnden bör hålla sig underrättad om praktiktjänstgöringens gång vid de olika praktikinstitutionerna med särskilt uppmärksammande av frågan om en

tillfredsställande handledning och äger att till de i förvaltningspraktiken deltagande institutionerna meddela anvisningar och råd rörande tjänstgöringens utformning.

Nämnden äger att av praktikinstitutionerna erhålla de yttranden och upplysningar, vilka befinnas erforderliga för nämndens verksamhet.

§ 4.

Praktiknämnden sammanträder i Stockholm på kallelse av ordföranden så ofta med hänsyn till antagande eller placering av praktikanter samt andra omständigheter finnes påkallat.

§ 5.

Praktiknämnden är beslutförför, då förutom ordföranden eller vice ordföranden tre av nämndens ledamöter eller suppleanter äro tillstädes.

Som nämndens beslut gäller den mening, varom flertalet i nämnden enar sig, eller vid lika röstetal den mening, som biträdes av fungerande ordföranden.

Över nämndens beslut skall föras protokoll, som justeras av ordföranden.

§ 6.

Praktiknämnden äger förordna sekreterare och nödig biträdeshjälp.

§ 7.

Det åligger sekreteraren hos praktiknämnden

att föra erforderliga diariier och register,

att bereda och vid nämndens sammanträden föredraga inkomna ärenden samt föra protokoll,

att uppsätta, kontrasignera och expediera nämndens beslut och utlåtanden,

att vårda nämndens handlingar samt

att i övrigt ombesörja de göromål, som nämnden överlämnar åt honom.

Om allmän förvaltningspraktik.

§ 8.

Till allmän förvaltningspraktik må antagas sökande, som avlagt juris kandidatexamen, juridisk-politisk kandidatexamen eller statsvetenskaplig-juridisk examen.

§ 9.

Ansökan om antagande som praktikant göres hos praktiknämnden senast på dag, som av nämnden på lämpligt sätt kungöres. Ansökan bör innehålla sökandes allmänna önskemål beträffande placering under praktiken.

Vid ansökningen skall fogas

1. åldersbetyg,

2. betyg över undergångna examina,

3. läkarintyg enligt för vinnande av anställning i statens tjänst meddelade bestämmelser samt

4. de betyg och handlingar i övrigt sökanden vill åberopa.

§ 10.

Allmän förvaltningspraktik omfattar två år och fullgöres med åtta månaders tjänstgöring inom vart och ett av följande förvaltningsområden: länsstyrelse, central statsförvaltning (statsdepartement och/eller ämbetsverk) samt stads-kommunal förvaltning.

Där särskilda skäl därtill äro, äger praktiknämnden medgiva jämkning i den sålunda för respektive praktikmoment föreskrivna tjänstgöringstiden. Nämnden äger jämväl, därest sökande kan åberopa längre tids väl vitsordad praktisk tjänstgöring utom den allmänna förvaltningspraktikens ram, medgiva befrielse från tjänstgöring inom ett praktikområde.

§ 11.

Praktiktjänstgöring skall taga sin början vid länsstyrelse och skall i regel avslutas med det stadskommunala praktikmomentet.

§ 12.

Vid praktikinstitution skall utses en befattningshavare i högre tjänsteställning till ledare av praktiktjänstgöringen.

Det åligger sådan ledare tillse, att praktikant erhåller arbetsuppgifter, som äro ägnade att bibringa honom kännedom om praktikinstitutionens organisation, arbetsuppgifter och arbetssätt samt vana att självständigt handlägga ärenden och att i övrigt giva ett gott utbyte av tjänstgöringen.

Där så med hänsyn till praktikinstitutionens organisation prövas lämpligt, bör vid sidan av praktikledare utses annan tjänsteman med uppgift att svara för den omedelbara handledningen av praktikant.

§ 13.

Vid praktikinstitution böra fortlöpande finnas inrättade två praktikanttjänster, vilka såvitt möjligt skola tillsättas växelvis var fjärde månad. Där skäl därtill äro, må vid praktikinstitution i stället inrättas endast en praktikanttjänst.

Institution har att till praktiknämnden i god tid meddela tidpunkten för avslutande av praktikants tjänstgöring och anmäla önskemål om mottagande av ny praktikant.

§ 14.

Befinnes praktikant icke vara lämplig för fortsatt tjänstgöring, skall anmälan härom av praktikinstitutionen ofördröjligen göras hos nämnden med angivande av de skäl, som föranlett anmälan.

Nämnden skall utan oskäligt dröjsmål taga frågan om fortsatt tjänstgöring under överbägande. Prövas därvid praktikanten icke lämpligen böra få fullfölja förvaltningspraktiken, skall nämnden skilja honom från fortsatt praktiktjänstgöring.

§ 15.

Praktikinstitution har att till nämnden på av denna fastställt formulär meddela vitsord över av praktikant fullgjord tjänstgöring.

Sedan praktikant fullgjort den allmänna förvaltningspraktiken, skall nämnden för honom på grundval av sålunda meddelade vitsord över tjänstgöringen inom de olika praktikområdena utfärda betyg.

Om förvaltningspraktik i vissa andra fall.

§ 16.

Till förvaltningspraktik må hänvisas jämväl sökande, som avlagt filosofisk-politisk kandidatexamen, statsvetenskaplig-filosofisk examen eller examen vid handelshögskola.

§ 17.

Förvaltningspraktik omfattar för dessa utbildningskategorier minst ett år och fullgöres med i regel minst sex månaders tjänstgöring inom två skilda förvaltningsområden.

Praktiknämnden äger medgiva jämkning i den sålunda för respektive praktikmoment föreskrivna tjänstgöringstiden och må, där särskilda skäl därtill äro, jämväl medgiva, att praktiken må förläggas till enbart ett förvaltningsområde.

§ 18.

Vad i 9, 12 och 14 §§ stadgats beträffande den allmänna förvaltningspraktiken skall äga giltighet jämväl i fråga om förvaltningspraktik i här berörda fall.

§ 19.

Beträffande förvaltningspraktik, som fullgjorts i här ovan föreskriven eller av praktiknämnden godkänd utformning, skall av nämnden utfärdas intyg, av vilket bör fullständigast möjligt framgå arten och omfattningen av de uppgifter, som handlagts av praktikanten.

Denna kungörelse träder i kraft den

Bilaga D.

Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 4 och § 7 kungörelsen den 12 september 1919 (nr 644) angående antagande och utbildning av attachéer i utrikesdepartementets tjänst.

§ 4.

Sökande skall hava avlagt antingen

- a) juris kandidatexamen med minst betyget godkänd i ämnet nationalekonomi eller
- b) statsvetenskaplig-juridisk examen eller
- c) juridisk-politisk kandidatexamen eller ock
- d) ekonomisk examen vid handelshögskola inom riket med minst betyget med beröm godkänd i ämnena nationalekonomi, ekonomisk geografi och rättsvetenskap. Betyg i ämnet rättsvetenskap skall dock icke krävas av sökande, som inom den juridiska avdelningen av statsvetenskaplig-juridisk examen eller

juridisk-politisk kandidatexamen fullgjort vad som är föreskrivet för vederbörande examens avläggande.

Sökande skall — — — näringslivets intressen.

§ 7.

Kommissionen bör — — — varda lämplig.

Härvid bör företrädesvis komma i fråga sökande, som avlagt filosofisk-politisk kandidatexamen, bedrivit studier i modern historia, folkrätt eller praktisk nationalekonomi eller förvärvat erfarenhet från lämplig affärsverksamhet eller teknisk verksamhet.

Denna kungörelse träder i kraft den

Bilaga E.

Förslag till ny kungörelse angående antagande och utbildning av amanuenser i statsdepartement.

§ 1.

För avgivande av yttrande till vederbörande departementschef över ansökan om anställning såsom amanuens i statsdepartement skall finnas en nämnd (statsdepartementens antagningsnämnd).

Denna nämnd skall bestå av en av Konungen utsedd ordförande samt fyra av Konungen för två år förordnade ledamöter ävensom av expeditionschefen i det departement, i vilket anställning sökes. Av de fyra förordnade ledamöterna böra två vara statssekreterare eller expeditionschefer samt två bestrida annan ordinarie tjänst i statsdepartement, därav minst en i befattning såsom kansli-råd. Därjämte skola finnas två av Konungen förordnade suppleanter.

Nämnden sammanträder på kallelse av ordföranden.

§ 2.

Vid avgivande av yttrande, som i 1 § sägs, skola i nämnden utöver ordföranden minst fyra ledamöter eller suppleanter vara närvarande.

En av nämndens ledamöter eller suppleanter förordnas av Konungen att tillika vara nämndens sekreterare. Expeditionscheferna i departementen hava att till sekreteraren överlämna inkommande ansökningar om anställning såsom amanuens.

§ 3.

Behörig att antagas såsom amanuens vid annat departement än justitiedepartementet är den, som fullgjort vad författningarna föreskriva i fråga om dem, som i domarämbeten må nyttjas, eller som efter juris kandidatexamen, juridisk-politisk kandidatexamen eller statsvetenskaplig-juridisk examen fullgjort

minst två års förvaltningspraktik i av förvaltningens centrala praktiknämnd godkänd utformning.

Därest särskilda omständigheter därtill föranleda, må till amanuens kunna antagas jämväl den, som efter filosofisk-politisk kandidatexamen, statsvetenskaplig-filosofisk examen eller examen vid handelshögskola fullgjort förvaltningspraktik av motsvarande art och omfattning, ävensom den, som eljest prövas lämplig med hänsyn till ådagalagd skicklighet i administrativt eller annat arbete.

Behörig att antagas såsom amanuens vid justitiedepartementet är den, som fullgjort vad författningarna föreskriva i fråga om dem, som i domarämbeten må nyttjas.

Angående antagande och utbildning av attachéer i utrikesdepartementets tjänst är särskilt stadgat.

§ 4.

Amanuens, som antagits i statsdepartement, skall under första tjänstgöringsåret minst fem månader tjänstgöra i annat departement än det, där han antagits, samt vidare under minst två månader lämna föredragande i regeringsrätten biträde vid beredning av mål och ärenden, som tillhöra regeringsrättens prövning.

Denna kungörelse träder i kraft den _____, från och med vilken dag de mot kungörelsens bestämmelser stridande föreskrifterna i kungörelsen den 12 maj 1865 (nr 32, sid. 1) angående förändrade villkor för anställning i statens civila tjänstebefattningar skola upphöra att gälla samt antagande av amanuensaspirant i statsdepartement enligt kungörelsen den 11 maj 1938 (nr 109) icke vidare skall äga rum.

Bilaga F.

Förslag till kungörelse angående ändrad lydelse av punkten 11:o

i 1865 års kungörelse angående förändrade villkor för anställning i statens civila tjänstebefattningar.

11:o

För behörighet att erhålla befattning såsom landssekreterare, landskamrerare, länsassessor, länsnotarie eller länsbokhållare fordras att hava fullgjort vad författningarna föreskriva i fråga om dem, som i domarämbeten må nyttjas, eller att efter juris kandidatexamen eller juridisk-politisk kandidatexamen hava fullgjort sådan förvaltningspraktik, som föreskrivits för vinnande av anställning vid Kungl. Maj:ts kansli. Befattning såsom landskamrerare, länsassessor å landskontor eller länsbokhållare må dock kunna erhållas jämväl av den, som efter statsvetenskaplig-juridisk examen fullgjort förvaltningspraktik, som nyss nämnts.

För behörighet att erhålla befattning såsom taxeringsintendent eller taxeringsinspektör gälla samma fordringar, som uppställts för ovan nämnda tjänster vid

landskontor; dock medför jämväl examen vid handelshögskola jämte förvaltningspraktik av lämplig art och omfattning behörighet till dessa befattningar.

För behörighet att erhålla befattning såsom taxeringsrevisor eller taxeringsassistent fordras att efter examen vid handelshögskola hava fullgjort förvaltningspraktik av lämplig art och omfattning.

Denna kungörelse träder i kraft den

Vad i kungörelsen föreskrivits lärer icke till upphävande eller minskning i hitills gällande behörighet att erhålla ovannämnda befattningar för den, som vid kungörelsens ikraftträdande vunnit anställning i länsstyrelse.

Bilaga G.

Förslag till kungörelse om antagande av extra länsnotarie, extra länsbokhållare eller taxeringsassistent.

Allmänna bestämmelser.

§ 1.

För prövning av ansökningar till extra länsnotarie-, extra länsbokhållar- eller taxeringsassistenttjänst skall finnas en för hela riket gemensam antagningsnämnd (länsstyrelsernas antagningsnämnd).

Om antagningsnämnden.

§ 2.

Antagningsnämnden består av ordförande och fyra ledamöter. Av ledamöterna skall en vara landssekreterare och en landskamrerare. För ordföranden och envar ledamot skall finnas en suppleant.

Ordföranden, ledamöterna och suppleanterna förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år.

§ 3.

Antagningsnämnden sammanträder i Stockholm på kallelse av ordföranden.

§ 4.

Antagningsnämnden är beslutför, då, förutom ordföranden eller dennes suppleant, två av nämndens ledamöter eller suppleanter för dem äro tillstädes.

Som nämndens beslut gäller den mening, varom flertalet i nämnden enar sig, eller vid lika röstetal den mening, som biträdades av fungerande ordföranden.

Över nämndens beslut skall föras protokoll, som justeras av ordföranden.

§ 5.

Antagningsnämnden äger förordna sekreterare och nödig biträdeshjälp.

§ 6.

Det åligger sekreteraren hos antagningsnämnden

- att föra erforderliga diariér och register,
- att bereda och vid nämndens sammanträden föredraga inkomna ärenden samt föra protokoll,
- att uppsätta, kontrasignera och expediera nämndens beslut och utlåtanden,
- att vårda nämndens handlingar samt
- att i övrigt ombesörja de göromål, som nämnden överlämnar åt honom.

**Om antagande av extra länsnotarie, extra länsbokhållare
eller taxeringsassistent.**

§ 7.

Ansökan till av länsstyrelse ledigförklarad tjänst som extra länsnotarie, extra länsbokhållare eller taxeringsassistent ingives till länsstyrelsen.

Vid ansökan skall fogas

1. åldersbetyg,
2. betyg över undergångna examina,
3. betyg eller annan handling avseende fullgjord praktisk tjänstgöring,
4. vederbörligt läkarintyg för vinnande av anställning i statens tjänst samt
5. de betyg eller handlingar i övrigt sökanden vill åberopa.

§ 8.

Efter ansökningstidens utgång översänder länsstyrelse jämte eget yttrande inkomna ansökningar till antagningsnämnden.

§ 9.

Efter prövning av ansökningarna uppsätter antagningsnämnden, därest så många ansökningar ingivits, fyra sökande på förslag i den ordning de anses böra ifrågakomma till tjänsten.

Länsstyrelse äger till tjänsten antaga på förslaget upptagen sökande och skall delgiva antagningsnämnden sitt beslut.

Denna kungörelse träder i kraft den _____, varefter antagande av aspiranter å länsnotarie-, länsbokhållar- och taxeringsassistenttjänster enligt kungl. kungörelsen den 19 maj 1944 (nr 246) icke vidare skall äga rum.

Förslag till kungörelse med vissa ändrade behörighetsregler till tjänster inom den civila statsförvaltningen.

§ 1.

Till tjänst inom den civila statsförvaltningen, för vilken enligt verksinstruktion eller annat allmänt stadgande juris kandidatexamen (examen till rättegångsverken) utan efterföljande praktisk domarutbildning eller kansliexamen medför behörighet, skola jämväl juridisk-politisk kandidatexamen och statsvetenskaplig-juridisk examen medföra behörighet.

Juridisk-politisk kandidatexamen skall medföra behörighet även till sådan tjänst inom den civila statsförvaltningen, för vilken enligt gällande bestämmelser statsvetenskaplig-juridisk examen medför behörighet.

Denna kungörelse träder i kraft den

Bilaga I.

Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av kungörelsen den 2 november 1934 (nr 516) angående behörighet att vara aktuarie vid livförsäkringsbolag.

Kungl. Maj:t — — — förordna, att för behörighet att utöva befattning såsom aktuarie vid försäkringsbolag, som driver livförsäkringsrörelse, fordras att hava antingen avlagt filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofisk-politisk kandidatexamen eller juridisk-politisk kandidatexamen med betyget Berömlig i matematik eller i försäkringsmatematik och matematisk statistik eller filosofie licentiatexamen med minst betyget Med beröm godkänd i matematik eller i försäkringsmatematik och matematisk statistik eller ock avlagt avgångsexamen vid tekniska högskolan och därvid i matematik (större kurs) erhållit betyget Berömlig.

Denna kungörelse träder i kraft den

Övriga bilagor.

Bilaga 1.

Statistik över utbildningsförhållandena inom vissa delar av statsförvaltningen 1 januari 1943.

Anmärkningar.

1. Löneplanerna A, Eo och Ex ha sammanförts till en serie.
2. I åldersgrupperingstabellerna omfattar
 - grupp I lönegraderna enligt löneplanerna B och C samt lönegraderna A (Eo, Ex) 30—27,
 - grupp II lönegraderna A (Eo, Ex) 26—24,
 - grupp III lönegraderna A (Eo, Ex) 23—19,
 - grupp IV lönegraderna A (Eo, Ex) från 18 nedåt jämte samtliga arvodestjänster.
3. Såsom filosofisk examen med statsvetenskaplig inriktning (stv) betecknas kandidat- eller magisterexamen innefattande mer än ett och licentiatexamen innefattande något av ämnena nationalekonomi, statskunskap och statistik eller ett av dessa jämte annat ämne, som får medtagas i statsvetenskaplig-filosofisk examen. Däremot redovisas statsvetenskaplig examen på båda linjerna alltid för sig under gemensam rubrik.
4. Såsom högre utbildning hava räknats akademisk examen, examen vid handelshögskola, teknisk högskola, socialinstitutet eller annan fackhögskola.

Notbeteckningar.

Siffrorna inom parentes ange antalet personer, som förutom huvudexamen även innehade annan högre utbildning, enligt följande notbeteckningar:

¹ högre filosofisk examen (minst fil. lic.), stv.

² » » » , ej stv.

³ » » » , okänd.

⁴ lägre » » (fil. kand. eller fil. mag.), stv.

⁵ » » » , ej stv.

⁶ » » » , okänd.

⁷ handelshögskola.

⁸ D. S. I. (diplomerad från socialinstitutet).

⁹ Annan högre utbildning.

Exempel: Jur. kand. tingsmeriterade 12 (⁵ ¹ ¹ ⁷) = av hela antalet (12) hade 5 dessutom högre fil. ex., stv., 1 dessutom lägre fil. ex., ej stv. och 1 även handelshögskola.

Grupp A. Juridiska verk omfattar:

Justitiedepartementet, justitiekanslersämbetet, hovrätterna, vattendomsstolarna, arbetsdomstolen, arbetsrådet och kammarrätten.

Grupp B. Allmän förvaltning omfattar:

Fångvårdsstyrelsen, utrikesdepartementet, försvarsdepartementet, arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, socialdepartementet, länsstyrelserna, luftskyddsinspektionen, kommunikationsdepartementet, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, finansdepartementet, kammarkollegiet, statskontoret, riksräkenskapsverket, allmänna lönenämnden, generaltullstyrelsen, kontrollstyrelsen, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, ecklesiastikdepartementet, domkapitlen, universitetskanslersämbetet, jordbruksdepartementet, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, lantmäteristyrelsen, handelsdepartementet, kommerskollegium, lotsstyrelsen, patent- och registreringsverket, folkhushållningsdepartementet och statens pensionsanstalt.

Grupp C. Sociala verk omfattar:

Socialstyrelsen, statens byggnadslånebyrå, riksförsäkringsanstalten, försäkringsrådet, yrkesinspektionen, pensionsstyrelsen, statens tvångsarbetsanstalter och alkoholistanstalter, statens skyddshem, medicinalstyrelsen, statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa, statens anstalt för fallandesjuka, statistiska centralbyrån, direktionerna för karolinska institutet och serafimerlasarettet, egnahemsstyrelsen och försäkringsinspektionen.

Grupp D. Vetenskapliga verk m. fl. omfattar:

Statens bakteriologiska laboratorium, statens rättskemiska laboratorium, statens farmaceutiska laboratorium, statens sinnessjukhus, statens institut för folkhälsan, statens kriminaltekniska anstalt, statens väginstitut, mynt- och justeringsverket, riksarkivet, kungliga biblioteket, nationalmuseet, livrustkammaren, naturhistoriska riksmuseet, statens etnografiska museum, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, Uppsala universitet¹, Lunds universitet¹, karolinska mediko-kirurgiska institutet¹, tandläkarinstitutet¹, rasbiologiska institutet, farmaceutiska institutet¹, styrelsen för tekniska högskolan i Stockholm, styrelsen för Chalmers tekniska högskola, skolöverstyrelsen, statens västskyddsanstalt, lantbrukshögskolan, Alnarps lantbruksinstitut, veterinärhögskolan, skogshögskolan, rikets allmänna kartverk, statens meteorologisk-hydrografiska anstalt, sprängämnesinspektionen, Sveriges geologiska undersökning, statens provningsanstalt och flygtekniska försöksanstalten.

¹ Akademiska lärartjänster ej inräknade.

Tabell 1. Samtliga tjänster fördelade efter lönegrad och utbildning.

a = hela antalet tjänster, b = därav innehavare med högre utbildning.

Lönegrad	Juridiska verk		Allmän förvaltning		Sociala verk		Vetenskapliga verk m. fl.		Summa	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
B 3	1	1	2	2	1	1	—	—	4	4
2	—	—	6	6	—	—	—	—	6	6
1	—	—	1	1	—	—	1	1	2	2
C 12	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—
10	1	1	8	8	1	1	—	—	10	10
8	1	1	11	11	—	—	—	—	12	12
6	—	—	—	—	1	1	1	1	2	2
5	3	3	13	9	—	—	2	2	18	14
4	—	—	4	1	—	—	—	—	4	1
1	—	—	28	2	—	—	—	—	28	2
A 30	29	29	162	150	37	37	36	33	264	249
29	2	2	14	12	1	1	6	6	23	21
28	—	—	35	34	29	29	20	20	84	83
27	12	12	85	80	6	5	13	13	116	110
S:a grupp I	49	49	370	316	76	75	79	76	574	516
A 26	7	7	129	105	33	31	49	48	218	191
25	—	—	1	—	4	—	—	—	5	—
24	5	6	165	131	55	50	52	40	277	227
S:a grupp II	12	13	295	236	92	81	101	88	500	418
A 23	—	—	—	—	8	—	1	1	9	1
22	9	8	124	48	8	5	23	12	164	73
21	18	17	238	201	88	76	134	114	478	408
20	—	—	60	29	19	16	13	11	92	56
19	—	—	90	90	23	3	12	5	125	98
S:a grupp III	27	25	512	368	146	100	183	143	868	636
A 18	9	9	182	122	72	62	63	55	326	248
17	—	—	45	41	10	2	10	2	65	45
16	1	1	132	35	29	19	11	8	173	63
15	24	23	378	130	71	35	49	12	522	200
14	—	—	147	50	18	4	46	6	211	60
13	—	—	26	5	3	1	4	—	33	6
12	—	—	11	5	33	7	70	1	114	13
11	3	1	146	18	61	6	96	10	306	35
10	—	—	7	—	38	2	120	4	165	6
9	1	—	16	2	24	—	18	1	59	3
8	1	—	4	—	43	—	316	—	364	—
7	25	—	317	—	401	—	299	4	1 042	4
6	—	—	4	—	123	—	2 289	—	2 416	—
5	24	—	186	—	277	—	308	1	795	1
4	33	—	726	—	488	—	306	8	1 553	8
3	—	—	46	—	48	—	2 537	—	2 631	—
2	18	—	291	—	448	—	20	—	777	—
1	3	—	3	—	57	—	—	—	63	—
Arvode	6	3	525	123	240	36	875	63	1 646	225
Daglön	—	—	70	—	—	—	—	—	70	—
U 2	—	—	—	—	40	—	—	—	40	—
U 1	—	—	—	—	500	—	—	—	500	—
Ek 3	—	—	—	—	—	—	104	—	104	—
Ek 1	—	—	—	—	—	—	496	—	496	—
S:a grupp IV	148	37	3 262	531	3 024	174	8 037	175	14 471	917
Samtliga	236	124	4 439	1 451	3 338	430	8 400	482	16 413	2 487

Tabell 2. Juridiska verk.

Tjänstemän med högre utbildning fördelade efter lönegrad och utbildningens art.

Lönegrad	Jur. kand.		Kansli-examen	Övriga examina	Summa
	tingsmeriterade	ej tingsmeriterade			
B 3	1	—	—	—	1
C 10	1 (1 ⁴)	—	—	—	1
8	1 (1 ⁵)	—	—	—	1
5	3	—	—	—	3
A 30	24 (4 ⁶)	—	—	5 ⁹	29
29	1	1	—	—	2
27	11	1	—	—	12
26	5 (1 ⁵)	—	2	—	7
24	5	—	—	1 ⁵	6
22	8 (1 ⁵)	—	—	—	8
21	12 (1 ⁶)	3 (1 ¹⁵)	2	—	17
18	7	1	1	—	9
16	1	—	—	—	1
15	22	—	1	—	23
11	1	—	—	—	1
Arvode	3	—	—	—	3
Samtliga	106 (9)	6 (1)	6	6	124

Anm. Notbeteckningarna 4—9 se sid. 115. ¹⁵ Även teol. kand.**Tabell 3. Juridiska verk.**

Tjänstemän med högre utbildning fördelade efter ålder, lönegrupp och utbildningens art.

Utbildningens art Lönegrupp	F ö d e l s e å r									S a
	-80	81-85	86-90	91-95	96-00	01-05	06-10	11-15	16-20	
Jur. kand., tingsmeriterade .	3	14	8	11	15	14	17	22	2	106
därav i grupp I	3	11 (1 ⁶)	4 (1 ⁵ 1 ⁶)	6 (1 ⁶)	10 (1 ⁴ 1 ⁶)	6	5	—	—	45
II	—	1	2 (1 ⁵)	1	1	1	3	1	—	10
III	—	2 (1 ⁶)	2	3	3	2 (1 ⁶)	4	2	—	18
IV	—	—	—	1	1	5	5	19	2	33
Jur. kand., ej tingsmeriterade	—	—	1	4	—	1	—	—	—	6
därav i grupp I	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2
III	—	—	1	2 (1 ¹⁵)	—	—	—	—	—	3
IV	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Kansliexamen	—	—	3	—	2	—	—	1	—	6
därav i grupp II	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2
III	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2
IV	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2
Lägre fil. examen (gr. II) .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Annan högre utbildning (gr. I)	2	1	—	—	2	—	—	—	—	5
Samtliga	5	15	12	16	19	15	17	23	2	124

Anm. Notbeteckningarna se anm. till tab. 2.

Tabell 4. Allmän förvaltning.

Tjänstemän med högre utbildning fördelade efter lönegrad och utbildnings art.

Löne- grad	Jur. kand.		Kansli- examen	Filosofisk examen				Statsve- tenskaplig examen		Handels- hög- skola	Annan högre utbild- ning	S:a
	tingsmerite- rade	ej tingsmeri- terade		Högre		Lägre		jur.	fil.			
				stvt.	ej stvt.	stvt.	ej stvt.					
B 3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
2	1	4 (1 ² 1 ⁵)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
C 10	1	3 (1 ¹ 1 ⁵ 1 ⁷ 1 ⁹)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
8	8 (1 ⁵)	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	11
5	5	1 (1 ²)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
A 30	63 (2 ⁵ 3 ⁶)	28 (2 ² 1 ⁵ 1 ⁷)	23 (1 ⁴ 1 ⁷ 2 ⁹)	1	4	1	2	1	9 (3 ⁹)	1	26	150
29	5 (1 ⁴)	1	—	—	—	—	—	—	—	—	6	12
28	9 (1 ³)	5 (2 ⁴ 1 ⁷)	1	—	—	—	3	—	5 (1 ⁷ 2 ⁹)	—	14	34
27	48 (4 ⁵ 1 ⁷)	16 (1 ⁷ 1 ⁹)	4	—	—	—	2	—	2 (2 ⁹)	—	10	80
26	32 (1 ⁵)	18 (3 ⁴ 1 ⁵ 2 ⁷)	18 (1 ⁵ 3 ⁷ 1 ⁹)	1	3	2	3	—	9 (2 ⁹)	—	28	105
24	57 (2 ⁵ 1 ⁷)	11	14 (2 ⁷)	4	2	—	6	—	14 (1 ⁷ 3 ⁹)	6	29	131
22	6	—	17	—	—	—	—	—	—	—	20	48
21	98 (1 ² 2 ⁷ 1 ⁹)	28 (1 ² 1 ⁴ 3 ⁵ 4 ⁷)	34 (3 ⁷)	2	—	—	6	—	1 (1 ⁷ 2 ⁹)	4	24	201
20	5	2 (1 ⁵)	—	—	—	—	—	—	—	6	21	29
19	76 (1 ⁵)	10 (1 ⁷)	3	—	—	—	—	—	—	1	1	90
18	55 (3 ⁵)	19 (3 ⁴ 1 ⁷)	14 (1 ⁵)	1	2	3	4	—	10	16 ¹³	7 ¹⁵	122
17	19 (1 ⁵)	11	—	—	—	—	—	—	—	7	3	41
16	14	7 (2 ⁵)	3	—	—	—	2	—	3	7	—	35
15	46 (2 ⁴)	37 (1 ⁵ 2 ⁷)	25 (2 ⁴ 2 ⁷)	—	—	—	—	—	—	10	1	130
14	27	10	9	—	—	—	1	—	2	5 ¹⁰	2	50
13	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	5
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
11	9	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	18
Arvode	24 (1 ⁴ 1 ⁷)	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
		11	4	—	2	2	2	—	6 (3 ⁷)	3	14	123
S:a	612 (30)	229 (42)	176 (19)	9	15	22	34	2	82 (20)	13	6	209
												1 451

Notbeteckningarna ¹⁻⁹ se sid. 115. ¹⁰ därav 1 även lägre fil. ex. stv. ¹¹ därav 1 även lägre fil. ex. stv. ¹² samtliga även lägre fil. ex. stv. ¹³ därav 1 även D. S. I. ¹⁴ även annan högre utbildning. ¹⁵ D. S. I.

Anm. Notbeteckningarna ¹⁻⁹ se sid. 115. ¹⁰ därav 1 även lägre fl. ex. stv. ¹¹ därav 1 även lägre fl. ex. stv. ¹² samtliga även lägre fl. ex. stv. ¹³ därav 1 även D. S. I. ¹⁴ även annan högre utbildning. ¹⁵ D. S. I.

Tabell 5. Allmän förvaltning.

Tjänsten med högre utbildning fördelade efter ålder, lönegrupp och utbildnings art.

Utbildningens art Lönegrupp	F ö d e l s e å r										Summa
	—80	81—85	86—90	91—95	96—00	01—05	06—10	11—15	16—20		
Jur. kand., tingsmeriterade därav i grupp I II III IV	14 7 (2 ⁶) 6 1 —	37 24 (1 ³ 2 ⁵) 9 (2 ⁵) 3 1	43 25 (2 ⁵) 8 (1 ⁷) 8 (1 ²) 2 (1 ⁷)	45 25 (3 ⁵) 10 6 4	83 34 (1 ⁴ 1 ⁶) 17 (1 ⁵) 25 (1 ⁷ 1 ⁰) 7 (1 ⁴ 2 ⁵)	135 23 27 63 (1 ⁵) 22	137 4 11 (1 ⁷) 55 (1 ⁷) 67 (1 ⁴ 1 ⁵)	116 — 1 24 91 (1 ⁴ 1 ⁷)	2 — — — 2	612 142 89 185 196	
Jur. kand., ej tingsmeriterade .. därav i grupp I II III IV	7 5 2 — —	9 6 1 2 (1 ⁴) —	25 13 (1 ² 1 ⁵ 1 ⁷ 1 ⁰) 5 (1 ⁵) 4 (1 ² 1 ⁵) 3	33 17 (2 ²) 5 (1 ⁷) 4 7 (2 ⁴)	24 13 (2 ⁴ 2 ⁵ 1 ⁷ 1 ⁰) 5 4 (1 ⁵) 2 (1 ⁴)	20 4 (1 ¹ 1 ⁷) 4 (1 ⁴) 4 (1 ⁷) 8	39 3 (1 ² 1 ⁷) 7 (2 ⁴ 1 ⁷) 13 (1 ⁵ 3 ⁷) 16 (1 ⁷)	48 — — 9 (1 ⁵ 1 ⁷) 39 (3 ⁵ 1 ⁷)	24 — — — 24 (1 ⁷)	229 61 29 40 99	
Kansliexamen därav i grupp I II III IV	3 — 1 2 —	20 6 (1 ⁵) 4 10 —	44 14 (1 ⁰) 10 18 2	31 4 7 (1 ⁵ 2 ⁷) 12 (1 ⁷) 8 (1 ⁵)	28 3 (1 ⁴) 6 (2 ⁷) 6 13 (1 ⁴)	18 1 (1 ⁷) 3 (1 ⁸) — 14 (1 ⁴)	16 — 1 (1 ⁷) 4 (1 ⁷) 11	16 1 — 2 (1 ⁷) 13 (2 ⁷)	— — — — —	176 29 32 54 61	
Högre filosofisk examen* därav i grupp I II III IV	3 2 (1 ¹ 2) — — 1	2 2 ² — — —	7 3 ² 4 (2 ¹ 2 ²) — —	3 — 2 ¹ — 1 ¹	1 — — 1 —	3 — 3 (1 ² 2 ²) — —	2 — 1 ² — 1 ²	3 — — 1 ¹ 2 ²	— — — — —	24 7 10 2 5	

Lägre filosofisk examen*	2	9	7	10	9	4	10	4	3	58
därav i grupp I	2 ⁵	3 (2 ⁴ 1 ⁶)	2 (1 ⁴ 1 ⁶)	3 (1 ⁴ 1 ⁵ 1 ⁶)	3 ⁵	2 (1 ⁴ 1 ⁵)	1 ⁴	—	—	16
II	—	2 (1 ⁴ 1 ⁵)	3 (1 ⁴ 2 ⁶)	3 (2 ⁴ 1 ⁵)	3 ⁵	—	2 ⁵	—	—	13
III	—	2 ⁵	1 ⁴	3 (1 ⁴ 2 ⁵)	1 ⁴	—	2 ⁵	—	—	10
IV	—	2 (1 ⁴ 1 ⁵)	1 ⁵	1 ⁵	2 ⁴	1 ⁴	5 (2 ⁴ 3 ⁵)	4 (1 ⁴ 3 ⁵)	3 (1 ⁴ 2 ⁵)	19
Statsvetenskaplig examen (gr. IV)	—	—	—	—	—	—	—	13 (7 ⁴)	6 (1 ¹⁰)	19
därav juridisk	—	—	—	—	—	—	—	7	6	13
Handelshögskola	—	—	4	2	2	11	14	61	30	124
därav i grupp I	—	—	1 (1 ⁹)	1	—	—	—	—	—	2
II	—	—	2	—	1	1	2	—	—	6
III	—	—	1	1	—	2	2	5	—	11
IV	—	—	—	—	1	8	10	56 (1 ⁸)	30	105
Annan högre utbildning	15	20	26	23	32	29	40	20	4	209
därav i grupp I	11	11	18	13	5	1	—	—	—	59
II	3	7	6	4	14	13	9	1	—	57
III	1	2	1	4	12	10	27	8	1	66
IV	—	—	1	2	1	5	4	11	3	27
Samtliga	44	97	156	147	179	220	258	281	69	1 451

Anm. Notbeteckningar se anm. till tab. 4.

* Av samtliga med filosofisk examen hade 6 även handelshögskola (H) och 14 även annan högre utbildning (A) enligt följande fördelning.

Lönegrupp, utbildning	—80	81—85	86—90	91—95	96—00	01—05	06—10	11—15
I H	—	—	—	1	—	—	—	—
A	8	1	1	1	1	—	—	—
II H	—	—	—	1	—	—	—	—
A	—	—	2	—	—	—	—	—
III H	—	—	—	—	—	—	—	—
A	—	—	—	—	—	—	—	—
IV H	—	—	—	—	—	—	—	—

Tabell 6. Sociala verk.

Tjänstemän med högre utbildning fördelade efter lönegrad och utbildningens art.

Löne- grad	Jur. kand.		Kansli- examen	Filosofisk examen						Statsvetenskaplig examen			Handels- högskola	D. S. I.	Annan högre utbild- ning	Summa
	tingsmeri- terade	ej tings- meriterade		högre		lägre		Summa	jur.	fil.	Summa					
				stv	ej stv	stv	ej stv									
B 3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
C 10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
6	—	3	—	—	5	1	2	12 (1 ⁸)	—	—	—	—	—	1	37	
A 30	12	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	1	
29	1	5 (1 ¹⁵)	1	—	3	1	2	6	—	—	—	—	—	1	29	
28	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	
27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
26	4 (1 ⁴)	10 (2 ¹⁵)	1	3	3	1	3	10 (1 ⁸)	—	—	—	—	1	5	31	
24	10	6 (1 ¹)	9 (1 ²² 1 ⁷)	4	—	—	4	8	—	—	—	—	—	17	50	
22	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	3	—	5	
21	8	6	11 (1 ⁷)	2	3	7	14	26 (1 ⁷ 2 ⁹)	—	—	—	—	2	21	76	
20	2	1	5 (1 ⁴)	1	—	2	2	4	—	—	—	—	—	4	16	
19	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	3	
18	26	8 (1 ⁴)	5 (1 ¹⁸)	1	—	6	7	14 (1 ⁸)	—	1	1	2	1	5	62	
17	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
16	2	—	10	—	—	2	—	2	—	—	—	—	1	—	19	
15	8 (1 ¹⁵)	8 (1 ¹⁷)	3	—	—	3	6	9 (1 ⁸)	1	2	4	—	1	—	35	
14	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	
13	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
12	—	1	—	—	—	—	1	1 (1 ⁷)	3	1	—	1	—	—	7	
11	1	—	—	—	—	1	2	3	—	—	—	—	2	—	6	
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	
Arvode	5	3 (1 ⁵)	3 (1 ⁷)	2	2	—	6	10 (1 ⁷ 2 ⁹)	2	—	—	—	—	13	36	
Samtliga	87 (3)	54 (10)	49 (9)	17	16	25	50	108 (12)	8	6	14 (5)	8	14	96	430	

Ann. Notbeteckningarna 1—9 se sid. 115.

Anm. Notbeteckningarna 1—9 se sid. 115.

Tabell 7. Sociala verk.

Tjänstemän med högre utbildning fördelade efter ålder, lönegrupp och utbildningens art.

Utbildningens art Lönegrupp	F ö d e l s e å r									S:a
	-80	81-85	86-90	91-95	96-00	01-05	06-10	11-15	16-20	
Jur. kand., tingsmeriterade .	5	2	10	1	9	23	26	11	—	87
därav i grupp I	3	2	7	—	1	5	—	—	—	18
II	2	—	2	—	4(1 ⁴)	3	3	—	—	14
III	—	—	1	1	2	6	1	—	—	11
IV	—	—	—	—	2	9	22(1 ⁵)	11(1 ⁴)	—	44
Jur. kand., ej tingsmeriterade	4	2	9	8	4	7	6	12	2	54
därav i grupp I	2(1 ⁴)	2	—	2	1(1 ⁵)	1	1	—	—	9
II	2(1 ¹)	—	7(1 ⁴ 1 ⁵)	4(1 ⁴)	2	1	—	—	—	16
III	—	—	1	2	1	1	2	—	—	7
IV	—	—	1(1 ⁴)	—	—	4(1 ⁴)	3	12(2 ⁵)	2	22
Kansliexamen	—	—	4	11	10	7	10	7	—	49
därav i grupp I	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
II	—	—	1	7(2 ⁴)	1	—	1(1 ²)	—	—	10
III	—	—	3	2	8(1 ⁷)	2(1 ⁴)	1	—	—	16
IV	—	—	—	2	—	5(1 ⁸)	8(1 ⁷)	7(1 ⁷)	—	22
Högre filosofisk examen* ...	1	6	4	4	4	10	3	—	1	33
därav i grupp I	1 ¹	2(1 ¹ 1 ³)	4(1 ¹ 3 ²)	2(1 ¹ 1 ²)	1 ²	2 ²	—	—	—	12
II	—	4(3 ¹ 1 ²)	—	2(1 ¹ 1 ²)	1 ¹	3(2 ¹ 1 ²)	—	—	—	10
III	—	—	—	—	1 ¹	4(1 ¹ 3 ²)	1 ¹	—	—	6
IV	—	—	—	—	1 ²	1 ¹	2(1 ¹ 1 ²)	—	1 ¹	5
Lägre filosofisk examen* ...	—	2	16	14	2	13	13	12	3	75
därav i grupp I	—	1 ⁵	2(1 ⁴ 1 ⁵)	2 ⁵	1 ⁴	—	—	—	—	6
II	—	—	3(1 ⁴ 2 ⁵)	4 ⁵	—	1 ⁵	—	—	—	8
III	—	1 ⁴	10 ⁵	5(3 ⁴ 2 ⁵)	1 ⁴	5(3 ⁴ 2 ⁵)	3(2 ⁴ 1 ⁵)	2 ⁵	—	27
IV	—	—	1 ⁴	3(1 ⁴ 2 ⁵)	—	7(2 ⁴ 5 ⁵)	10(4 ⁴ 6 ⁵)	10(3 ⁴ 7 ⁵)	3(1 ⁴ 2 ⁵)	34
Statsvetenskaplig examen (gr. IV)	—	—	—	—	—	—	1(1 ⁵)	7(1 ⁴ 2 ⁵)	6(1 ⁴)	14
därav juridisk	—	—	—	—	—	—	1	3	4	8
Handelshögskola	—	—	—	1	—	1	2	4	—	8
därav i grupp III	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2
IV	—	—	—	—	—	—	2	4	—	6
D. S. I.	—	—	3	2	2	2	1	4	—	14
därav i grupp II	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
III	—	—	1	1	2	1	1	—	—	6
IV	—	—	1	1	—	1	—	4	—	7
Annan högre utbildning	4	8	3	15	12	17	27	9	1	96
därav i grupp I	3	6	1	10	3	3	3	—	—	29
II	—	2	2	2	3	7	6	—	—	22
III	—	—	—	1	4	5	9	6	—	25
IV	1	—	—	2	2	2	9	3	1	20
Samtliga	14	20	49	56	43	80	89	66	13	430

Anm. Notbeteckningarna 1—9 se sid. 115.

* Av samtliga med filosofisk examen hade 3 även handelshögskola (H), 3 även D. S. I. (D) och 6 även annan högre utbildning (A) enligt följande fördelning:

Lönegrupp — Utbildning	81-85	86-90	91-95	96-00	01-05	06-10	11-15
I A	1	—	—	—	—	—	—
II A	1	—	—	—	—	—	—
III H	—	—	—	—	1	—	—
IV A	—	2	—	—	—	—	—
IV H	—	—	1	—	—	—	1
D	—	—	—	—	—	2	1
A	—	—	—	1	1	—	—

Tabell 8. Vetenskapliga verk m. fl.

Tjänstemän med högre utbildning fördelade efter lönegrad och utbildningens art.

Löne- grad	Jur. kand.		Kansli- examen	Filosofisk examen						Stats- veten- skaplig examen	Handels- högskola	D. S. I.	Annan högre utbild- ning	Summa
	tingsmeri- terade	ej tings- meriterade		högre		lägre		Summa						
				stv	ej stv	stv	ej stv							
B 1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
C 6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
A 30	—	1	—	—	24	—	26	—	1	—	—	—	—	33
29	1	—	—	—	3	—	3 (1 ^o)	—	—	—	—	—	—	6
28	1	1	—	—	9	—	10 (1 ^o)	—	—	—	—	—	—	20
27	—	—	—	1	10	—	11 (1 ^o)	—	—	—	—	—	—	13
26	2	1	1 (1 ^o)	—	36	—	38 (3 ^o)	—	—	—	—	—	—	48
24	3	1 (1 ²)	—	1	8	—	10	—	—	—	—	26	—	40
23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
22	—	—	4	—	1	—	2 (1 ^o)	—	—	—	—	1	—	5
21	1 (1 ¹)	2 (1 ⁴)	1	—	57	1	22	—	1	—	—	29	—	114
20	—	—	—	—	1	—	6	—	—	—	—	4	—	11
19	—	—	—	—	4	—	4	—	—	—	—	1	—	5
18	4	4 (1 ⁵)	1	—	31	1	10	—	—	—	—	4	—	55
17	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	2
16	1	1 (1 ⁵)	—	—	3	—	5	1	—	—	—	—	—	8
15	2	1	2	—	—	—	3	—	—	1	—	2	—	12
14	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	3	—	6
12	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
11	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	10
10	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	3	—	4
9	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1
7	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	4
5	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
4	—	—	1	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	1
Arvode	2	1 (1 ⁴)	—	—	11	1	25 (2 ^o)	—	—	—	—	35	—	8
Samtliga	18 (1)	14 (5)	13 (1)	3	199	3	289 (14)	1	4	2	141	482		

Anm. Notbeteckningarna 1—9 se sid. 115.

Anm. Notbeteckningarna 1—9 se sid. 115.

Tabell 9. Vetenskapliga verk m. fl.

Tjänstemän med högre utbildning fördelade efter ålder, lönegrupp och utbildningens art.

Utbildningens art Lönegrupp	F ö d e l s e å r									S:a
	-80	81-85	86-90	91-95	96-00	01-05	06-10	11-15	16-20	
Jur. kand., tingsmeriterade	2	2	—	2	2	8	2	—	—	18
därav i grupp I	1	—	—	1	—	—	—	—	—	2
II	1	2	—	1	—	1	—	—	—	5
III	—	—	—	—	—	—	1(1 ⁷)	—	—	1
IV	—	—	—	—	2	7	1	—	—	10
Jur. kand., ej tingsmeriterade	—	1	2	3	4	1	1	1	1	14
därav i grupp I	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2
II	—	—	1(1 ²)	1	—	—	—	—	—	2
III	—	—	—	1	1(1 ⁴)	—	—	—	—	2
IV	—	—	—	1	3(1 ⁵)	1	1(1 ⁴)	1	1(1 ⁵)	8
Kansliexamen	—	1	3	—	4	1	3	1	—	13
därav i grupp I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II	—	1(1 ⁹)	—	—	—	—	—	—	—	1
III	—	—	3	—	1	—	1	—	—	5
IV	—	—	—	—	3	1	2	1	—	7
Högre filosofisk examen* ...	15	27	35	36	23	37	25	4	—	202
därav i grupp I	4 ²	8 ²	17(2 ¹ 5 ²)	9 ²	5 ²	3 ²	2 ²	—	—	48
II	7 ²	10 ²	5 ²	11 ²	5 ²	7(1 ¹ 6 ²)	—	—	—	45
III	3 ²	8 ²	12 ²	10 ²	9 ²	12 ²	8 ²	1 ²	—	63
IV	1 ²	1 ²	1 ²	6 ²	4 ²	15 ²	15 ²	3 ²	—	46
Lägre filosofisk examen* ...	—	6	8	5	11	17	16	23	1	87
därav i grupp I	—	1 ⁵	—	1 ⁵	1 ⁵	—	—	—	—	3
II	—	—	—	—	1 ⁵	—	2 ⁵	—	—	3
III	—	4 ⁵	4 ⁵	3 ⁵	5(1 ⁴ 4 ⁵)	8 ⁵	3 ⁵	2 ⁵	—	29
IV	—	1 ⁵	4(1 ⁴ 3 ⁵)	1 ⁵	4 ⁵	9(1 ⁴ 8 ⁵)	11 ⁵	21 ⁵	1 ⁵	52
Statsvetenskaplig examen (gr. IV)	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Handelshögskola	1	—	1	—	1	—	1	—	—	4
därav i grupp I	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
III	—	—	1	—	1	—	1	—	—	3
D. S. I. (gr. IV)	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2
Annan högre utbildning	6	10	15	18	16	14	33	26	3	141
därav i grupp I	1	1	3	5	2	5	1	2	—	20
II	3	5	5	4	5	2	5	3	—	32
III	2	3	6	4	5	2	7	10	1	40
IV	—	1	1	5	4	5	20	11	2	49
Samtliga	24	47	64	65	61	79	81	56	5	482

Anm. Notbeteckningarna 1—9 se sid. 115.

* Av samtliga med filosofisk examen hade 14 även annan högre utbildning enligt följande fördelning:

Lönegrupp	-80	81-85	86-90	96-00	01-05	06-10	11-15
I	1	1	—	—	1	—	—
II	—	—	2	—	1	—	—
III	—	—	—	1	1	2	—
IV	—	—	—	2	1	—	1

Förslag till studieplaner för juridisk-politisk kandidatexamen.

Studietid 4 ½ år.

	Alternativ A	Alternativ B
Hösttermin 1	statistik (tent. 1 betyg)	statskunskap (tent. 1 betyg) propedeutisk kurs
Vårtermin 1	nationalekonomi	privaträtt I (tent.)
Hösttermin 2	nationalekonomi (tent. 2 betyg)	finansrätt privaträtt II (tent.)
Vårtermin 2	statskunskap	förvaltningsrätt finansrätt (tent.)
Hösttermin 3	statskunskap (tent. 2 betyg) propedeutisk kurs	förvaltningsrätt (tent.) processrätt (tent.)
Vårtermin 3	privaträtt I (tent.)	statistik
Hösttermin 4	finansrätt privaträtt II (tent.)	statistik (tent. 2 betyg)
Vårtermin 4	förvaltningsrätt finansrätt (tent.)	nationalekonomi
Hösttermin 5	förvaltningsrätt (tent.) processrätt (tent.)	nationalekonomi (tent. 2 betyg)

Bilaga 3.

**Översikt över inom filosofisk-politisk kandidatexamen
möjliga ämneskombinationer.**

1) Nationalekonomi 3 Statistik 3 Statskunskap .. 2 <u>8</u>	6) Nationalekonomi 3 Statistik 2 Statskunskap .. 1 Fjärde ämne ... 2 <u>8</u>	10) Nationalekonomi 2 Statistik 2 Statskunskap .. 1 Matematik 3 <u>8</u>
2) Nationalekonomi 3 Statistik 2 Statskunskap .. 3 <u>8</u>	7) Nationalekonomi 2 Statistik 3 Statskunskap .. 1 Fjärde ämne ... 2 <u>8</u>	11) Nationalekonomi 2 Statistik 2 Statskunskap .. 2 Matematik 1 Femte ämne ... 1 <u>8</u>
3) Nationalekonomi 2 Statistik 3 Statskunskap .. 3 <u>8</u>	8) Nationalekonomi 2 Statistik 2 Statskunskap .. 3 Matematik 1 <u>8</u>	12) Nationalekonomi 2 Statistik 2 Statskunskap .. 1 Matematik 2 Femte ämne ... 1 <u>8</u>
4) Nationalekonomi 3 Statistik 2 Statskunskap .. 2 Fjärde ämne ... 1 <u>8</u>	9) Nationalekonomi 2 Statistik 2 Statskunskap .. 2 Matematik 2 <u>8</u>	13) Nationalekonomi 2 Statistik 2 Statskunskap .. 1 Matematik 1 Femte ämne ... 2 <u>8</u>
5) Nationalekonomi 2 Statistik 3 Statskunskap .. 2 Fjärde ämne ... 1 <u>8</u>		

Översikt över inom tillverkningspolitisk kandidatexamen
tillgängliga ämneskombinationer.

1) Nationalekonomi	2	6) Nationalekonomi	2	10) Nationalekonomi	2
Statistik	2	Statistik	2	Statistik	2
Statskunskap	2	Statskunskap	2	Statskunskap	2
	4	Färdig ämne	2	Matematisk	2
	8		8		8
2) Nationalekonomi	2			11) Nationalekonomi	2
Statistik	2			Statistik	2
Statskunskap	2	7) Nationalekonomi	2	Statskunskap	2
	4	Statistik	2	Matematisk	2
3) Nationalekonomi	2	Statskunskap	2	Färdig ämne	2
Statistik	2	Färdig ämne	2		8
Statskunskap	2		4	12) Nationalekonomi	2
	8			Statistik	2
4) Nationalekonomi	2	8) Nationalekonomi	2	Statskunskap	2
Statistik	2	Statistik	2	Matematisk	2
Statskunskap	2	Statskunskap	2	Färdig ämne	2
Färdig ämne	2	Matematisk	2		8
	8		8	13) Nationalekonomi	2
5) Nationalekonomi	2			Statistik	2
Statistik	2			Statskunskap	2
Statskunskap	2			Matematisk	2
Färdig ämne	2			Färdig ämne	2
	8				8
6) Nationalekonomi	2			14) Nationalekonomi	2
Statistik	2			Statistik	2
Statskunskap	2			Statskunskap	2
Matematisk	2			Matematisk	2
Färdig ämne	2			Färdig ämne	2
	8				8

Statens offentliga utredningar 1946

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. [10]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

1948 års jordbrukstaxeringssakkunniga. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser i fråga om taxering av inkomst av jordbruksfastighet samt lag om jordbruksbokföring. [29]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Dödföddheten och tidigdödligheten i Sverige. Dess samband med nativitetssänkningen och dess förhållande vid olika former av förlossningsvård samt dess socialmedicinska och befolkningspolitiska betydelse. [2]

Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag till allmänna barnbidrag m. m. [5] Bilagor. [6]

Investeringsutredningens betänkande med utredning rörande personal- och materielresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt av utredningen tidigare framlagt förslag. [13]

Den familjevårdande socialpolitiken. [17]

Betänkande med förslag rörande den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation. [19]

Socialvårdskommitténs betänkande. 12. Utredning och förslag ang. moderskapsbidrag. [23]

Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 1. Förslag till effektiviserad kurators- och arbetsförmedlingsverksamhet för partiellt arbetsföra m. m. [24]

Betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1946/47 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. [27] Bilagor. [28]

Hälsa- och sjukvård.

Betänkande ang. den centrala organisationen av det civila medicinal- och veterinärväsendet. [20]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med utredning och förslag ang. rätten till arbetstagares uppfinningar. [21]

Industri.

Betänkande med förslag till ordnande av kreditgivnings- och rådgivningsverksamhet för hantverk och småindustri samt bildande av företagarnämnder. [22]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande ang. forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område i Norrland. [16]

P M ang. utvecklingsplanering på jordbrukets område. [18]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till ändrade grunder för flottningslagstiftningen m. m. [8]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande ang. rundradion i Sverige. Dess aktuella behov och riktlinjer för dess framtida verksamhet. [1]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Betänkande ang. tjänstepensionsförsäkringens organisation. [26]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

1941 års lärarlönessakkunniga. Betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. [8]

1945 års universitetsberedning. 1. Docentinstitutionen. [9]

1940 års skolutredningens betänkanden och utredningar. IV. Skolpliktstidens skolformer.

2. Folkskolan. A. Allmän del. [11] B. Förslag till undervisningsplaner. [15]

4. Realskolan. Praktiska linjer. [14]

Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 1. [12]

Socialutbildningssakkunniga. 2. Utredning och förslag rörande statsvetenskapliga examina m. m. [30]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag ang. uniformspliktens omfattning för viss personal vid försvarsväsendet. [4]

Betänkande och förslag rörande åtgärder för att begränsa antalet kontraktsanställt manskap inom krigsmakten. [7]

Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar m. m. av betydelse för rikets försvar. [25]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.